

РЪКОВОДСТВО на EASO относно условията на приемане на непридружени деца: оперативни стандарты и показатели

*Поредица практически
ръководства на EASO*

Декември 2018 г.

РЪКОВОДСТВО на EASO относно условията на приемане на непридружени деца: оперативни стандарты и показатели

*Поредица практически
ръководства на EASO*

Декември 2018 г.

Текстът е завършен на 27 август 2018 г.

Нито Европейската служба за подкрепа в областта на убежището, нито което и да е лице, действащо от името на Службата, носят отговорност за начина, по който би могла да бъде използвана съдържащата се в настоящата публикация информация.

Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз, 2019 г.

Print	ISBN 978-92-9494-985-1	doi:10.2847/56317	BZ-01-18-726-BG-C
PDF	ISBN 978-92-9494-918-9	doi:10.2847/72171	BZ-01-18-726-BG-N

© Европейска служба за подкрепа в областта на убежището, 2019 г.

Възпроизвеждането е разрешено, при условие че се посочи източникът.

За използването или възпроизвеждането на снимки или други материали, за които Европейската служба за подкрепа в областта на убежището не е носител на авторското право, трябва да се иска разрешение направо от носителите на това право.

Съдържание

Списък на съкращенията	5
Въведение	6
Встъпителни бележки	6
Уязвимост на непридружените деца	7
Принцип за висшия интерес на детето	7
Обхват на ръководството	10
Нормативна уредба и общи принципи	12
Структура и формат	14
Как да се разбира ръководството	15
1. Информация, участие и представителство на непридружени деца	17
1.1 Информация	18
1.2 Участие	20
1.3 Представителство	21
2. Специални потребности и рискове за безопасността	23
2.1 Специални потребности	24
2.2 Рискове за безопасността	26
3. Разпределение	29
4. Ежедневни грижи	32
5. Персонал	37
6. Медицински грижи	41
7. Образование — Подготвителни класове и професионално обучение	44
7.1 Достъп до образователната система и другите форми на образование	45
7.2 Подготвителни класове	46
7.3 Достъп до професионално обучение	47
8. Храна, облекло и предмети от първа необходимост, помощи	48
8.1 Храна	49
8.2 Облекло и други предмети от първа необходимост	50
8.3 Помощ за дневни разходи	52
9. Жилищно настаняване	54
9.1 Местоположение	54
9.2 Инфраструктура	56
9.3 Сигурност	59
9.4 Общи зони	60
9.5 Хигиенизиране	61
9.6 Поддържане	63
9.7 Оборудване и услуги за комуникация	64
Приложение — Обобщена таблица	65

Списък на съкращенията

ВКБООН	Върховен комисариат за бежанците на Организацията на обединените нации
Държавите от ЕС+	Държавите — членки на Европейския съюз, плюс Норвегия и Швейцария
ДЧ	Държава(и) — членка(и) на Европейския съюз
ЕК	Европейска комисия
ЕС	Европейски съюз
КПД	Конвенция на Организацията на обединените нации за правата на детето (1989 г.)
НПО	Неправителствена организация
ОЕСУ	Обща европейска система за убежище
ПДУП	Директива 2013/33/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. за определяне на стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила (преработен текст) (Преработена директива относно условията на приемане)
СОП	Стандартна оперативна процедура
Харта на ЕС	Харта на основните права на Европейския съюз
EASO	Европейска служба за подкрепа в областта на убежището

Въведение

Встъпителни бележки

С преработената **Директива относно условията на приемане** (Директива 2013/33/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г., наричана по-долу ПДУП) се определят стандарти относно приемането на кандидати за международна закрила. Нейната цел е да се осигури достоен стандарт на живот и сравними условия на живот във всички държави — членки на Европейския съюз (ДЧ).

Същевременно ПДУП оставя значителна степен на свобода на преценка при определяне на това какво представлява достоен стандарт на живот и как следва да бъде постигнат. Същевременно националните системи за приемане имат големи различия по отношение на уредбата и начините за осигуряване на условията на приемане и в резултат на това стандартите за условията на приемане остават различни в отделните държави членки, плюс Норвегия и Швейцария (Държави от ЕС+) ⁽¹⁾.

В Европейската програма за миграцията ⁽²⁾ бе подчертано колко е важно да има ясна система за приемане на кандидатите за международна закрила като част от обща европейска политика в областта на убежището. По-конкретно в нея се посочва необходимостта от допълнителни насоки за подобряване на стандартите за условията на приемане във всички ДЧ.

Пристигането на уязвими мигранти в ЕС, и по-специално на деца, включително непридружени деца, значително затруднява националните системи и администрации, включително системите за закрила на детето. Тези системи все повече се оказват под натиск, когато се сблъскват с необходимостта да осигуряват, наред с другото, квалифициран персонал, който да се справя със и да отговаря на специалните потребности, както и да осигуряват подходящи жилища, допълнителни ресурси за образование и да предотвратяват изчезването на деца.

Докато *Ръководство на EASO относно условията на приемане: оперативни стандарти и показатели* (2016 г.) се прилага по отношение на всички кандидати за международна закрила, настоящото ръководство разглежда аспектите, свързани със специфичните условия на приемане на непридружени деца ⁽³⁾, както и специалните им потребности. Поради тяхната **уязвимост** децата мигранти, и особено непридружените деца, се нуждаят от специална и подходяща закрила. Поради това стандартите и показателите, определени в това ръководство, са насочени към специфичните потребности на непридружени деца ⁽⁴⁾. Въпреки това стандартите и показателите, изложени в настоящото ръководство, могат да се прилагат и за придружени деца, например при установяването на специални потребности за приемане на деца във връзка със здравни грижи, образование, развлекателни и групови дейности. До известна степен потребностите за приемане на придружени деца също са разгледани в горепосоченото *Ръководство на EASO относно условията на приемане* (2016 г.).

Общата цел на настоящото ръководство е да подпомогне държавите от ЕС+ при изпълнението на ключови разпоредби на ПДУП в осигуряването на адекватен стандарт на живот за непридружените деца, като се вземат предвид специалните им потребности за приемане.

Настоящото ръководство е предназначено да служи за **множество цели**:

- *на политическо равнище* то служи като инструмент за подкрепа на реформите и развитието, а също и като рамка за определяне/доразработване на стандарти за приемане,
- *на оперативен равнище* може да се използва от органите/операторите по приемането, и по-специално от лицата, работещи с непридружени деца, за подпомагане на планирането/управлението на инфраструктурата за приемане, за осигуряване на подходящи грижи съобразно специфичните нужди и/или в помощ на персонала и неговото обучение.

Поради това целевата група за настоящото ръководство относно условията на приемане на непридружени деца са лицата, работещи с непридружени деца, както и създателите на политики. Ръководството е насочено към органите

⁽¹⁾ Вж. Агенция на ЕС за основните права, „Текуща миграционна ситуация в ЕС: Надзор на приемните центрове по отношение на надзора на приемните центрове за деца“ (*Current migration situation in the EU: Oversight of reception facilities with reference to oversight of reception facilities for children*), стр. 4.

⁽²⁾ Европейска комисия, „Съобщение на Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите — Европейска програма за миграцията“, 13 май 2015 г., COM(2015) 240; за закрилата на децата мигранти вж. Европейска комисия, „Съобщение на Комисията до Европейския парламент — Закрилата на децата мигранти“, 12 април 2017 г., COM(2017) 211 final, раздел 4, стр. 8 и сл.

⁽³⁾ За определение на понятието „непридружени деца“ вж. стр. 13 и сл.

⁽⁴⁾ Въз основа на обсъждания в рамките на мрежата на EASO от органи по приемане и в съответствие с Европейска комисия, „Съобщение на Комисията до Европейския парламент — Закрилата на децата мигранти“, 12 април 2017 г., COM(2017) 211 final, разработването на ръководство относно оперативните стандарти и показатели за приемането на непридружени деца беше определено като приоритетно в рамките на мрежата от органи през 2017 г.

по приемането и е съставено с оглед на приемния персонал. То все пак съдържа елементи, приложими за широк обхват от персонала, без оглед на длъжност и професия. Следователно **лицата, работещи с непридружени деца**, включват всички лица, които са в пряк контакт с непридружени деца в контекста на приемането, независимо от техния работодател (държавата или общините, междуправителствените организации, неправителствените организации (НПО, частни изпълнители и др.). Сред тях може да има най-вече социални работници, служители в образованието и здравеопазването, служители по регистрацията, устни преводачи, управители на приемни центрове, персонал с административни/координиращи функции, както и представители.

Освен това ръководството може да служи като **основа за разработването на рамки за мониторинг**, чрез които да се оценява качеството на националните системи за приемане.

При разработването на настоящия документ е използвана методологията за матрицата за качество, изготвена от EASO. Документът е изготвен от работна група, съставена от експерти от ДЧ, като са взети предвид предварителните данни и консултациите с референтна група в областта на приемането и основните права, в това число Европейската комисия, Агенцията на ЕС за основните права (FRA), Върховния комисариат за бежанците на ООН (ВКБОУОН), Европейския съвет за бежанци и изгнаници (ЕСБИ) и Международната организация по миграция (МОМ). Преди окончателното приемане на ръководството бе проведена консултация с мрежата на EASO от органи по приемане, включваща държави от ЕС+, и то бе официално прието от управителния съвет на EASO.

Уязвимост на непридружените деца

Непридружените деца мигранти се нуждаят от специфична и подходяща закрила⁽⁵⁾. Те са в състояние на особена уязвимост поради своята възраст, отдалеченост от дома и отделяне от родителите или от лицата, полагащи грижи за тях. Изложени са на рискове и е възможно да са били свидетели на крайни форми на насилие, експлоатация, трафик на хора, физическо, психологическо и сексуално насилие преди и/или след тяхното пристигане на територията на ЕС. За тях има риск да бъдат маргинализирани и ввлечени в престъпна дейност, или радикализирани. Непридружените деца, като особено уязвима група, се влияят по-лесно от заобикалящата ги среда. По-специално непридружените момичета са изложени на риск от принудителен или преждевременен брак, ако семействата им живеят в крайна нищета или желаят да омъжат дъщерите си, за да ги защитят от по-нататъшно сексуално насилие. Освен това непридружените момичета може вече да носят отговорност за полагането на грижи за свои собствени деца. Освен това непридружените деца са увреждания са особено уязвими; те са изложени на висок риск да станат жертви на насилие. Непридружените деца могат да бъдат особено уязвими и поради тяхната сексуална идентичност, сексуална ориентация или изразяване на полова принадлежност. Следователно закрилата на децата мигранти, и особено на непридружените деца, както и това да се гарантира зачитането на висшия им интерес, независимо от статута им и на всички етапи на миграцията, е приоритет за ЕС⁽⁶⁾.

Оценката на уязвимостта и съответно удовлетворяването на потребностите на непридружените деца не означава, че техните силни страни не трябва да се вземат предвид. Обръщането на нужното внимание на уязвимостта не следва да ограничава разработването на подходящи политики, на практики за подкрепа и грижи, съобразени с потребностите и възможностите на непридружените деца, като същевременно се признава тяхната издръжливост⁽⁷⁾.

Принцип за висшия интерес на детето

Независимо от техния статут на мигранти или бежанци, непридружените деца преди всичко имат всички права, залегнали в Конвенцията на Организацията на обединените нации за правата на детето от 1989 г. (КПД). Член 3 от КПД гласи: „Висшите интереси на детето са първостепенно съображение във всички действия, отнасящи се до децата, независимо дали са предприети от обществени или частни институции за социално подпомагане, от съдилищата, административните или законодателните органи.“ Комитетът по правата на детето е издал общи коментари, за да осигури авторитетни насоки на държавите относно тълкуването и прилагането на КПД. Съответните общи коментари на Комитета по правата на детето във връзка с непридружените деца по отношение на принципа за висшия интерес на детето, наред с другото, са:

- Общ коментар № 12 от 2009 г. относно правото на детето на изслушване,

⁽⁵⁾ Европейска комисия, „Съобщение на Комисията до Европейския парламент — Закрилата на децата мигранти“, 12 април 2017 г., COM(2017) 211 final.

⁽⁶⁾ Европейска комисия, „Съобщение на Комисията до Европейския парламент — Закрилата на децата мигранти“, 12 април 2017 г., COM(2017) 211 final.

⁽⁷⁾ Вж. Бюркълунд, „Непридружени и ненавършили пълнолетие бежанци във Финландия — предизвикателства и добри практики в скандинавския контекст“ (Björklund, *Unaccompanied refugee minors in Finland - Challenges and good practices in a Nordic context*), 2015 г. (наличен от 24 юли 2018 г.); Вервлиет, Траекториите на непридружените и ненавършили пълнолетие бежанци — стремежи, посредничество и психосоциално благосъстояние (Vervliet, *The trajectories of unaccompanied refugee minors: Aspirations, agency and psychosocial wellbeing*), 2013 г.

- Общ коментар № 14 от 2013 г. относно висшия интерес на детето,
- Общ коментар № 22 от 2017 г. относно общите принципи на правата на децата в контекста на международната миграция ⁽⁸⁾.

Принципът за висшия интерес на детето включва и всички правни инструменти на общата европейска система за убежище. Съгласно член 23 от ПДУП висшият интерес на детето представлява първостепенно съображение за ДЧ при прилагането на разпоредбите на ПДУП, които се отнасят до деца. В член 24 от Хартата на основните права на Европейския съюз (Хартата на ЕС) се посочва, че при „при всички действия, които се предприемат от публичните власти или частни институции по отношение на децата, висшият интерес на детето трябва да бъде от първостепенно значение“. Поради това при прилагането на ПДУП държавите членки следва да се стремят да гарантират пълно спазване на принципа за висшия интерес на детето в съответствие с Конвенцията за правата на детето и съответно Хартата на ЕС ⁽⁹⁾.

При оценката на висшия интерес на детето държавите от ЕС+ обръщат особено внимание на следните фактори:

- възможностите за събиране на членовете на семейството на едно място,
- благосъстоянието и социалното развитие на детето, като се обърне особено внимание на неговата лична ситуация,
- съображенията за безопасност и сигурност, особено когато съществува риск детето да стане жертва на трафик на хора,
- мнението на детето в съответствие с неговата възраст и зрялост ⁽¹⁰⁾.

С цел предоставяне на допълнителни насоки в *Практическо ръководство на EASO относно висшия интерес на детето в процедури за предоставяне на убежище* (предстои) е направен общ преглед на принципа за висшия интерес със съответната терминология, предварителни условия и защитни мерки, показатели за уязвимост и риск, както и насоки за оценка на висшия интерес на детето ⁽¹¹⁾.

Прилагането на принципа за висшия интерес е неотделимо от стандартите и показателите, включени в настоящото ръководство, и той следва да бъде спазван при предоставянето на условия на приемане в националните системи. Прилагането на практика на принципа за висшия интерес на детето изисква да се направи оценка на редица елементи като част от цялостния процес за **оценка на висшия интерес**. В главите относно участието, специалните потребности и рисковете, както и в тези относно разпределението, ежедневните грижи и опазването на здравето се описва подробно набор от необходими и препоръчителни съображения, които представляват част от оценката на висшия интерес.

Оценките се извършват от тези, които са в пряк контакт с непридружените деца в контекста на приемането, като трябва да се вземе предвид мултидисциплинарният характер на оценката на висшия интерес. Мултидисциплинарният характер на оценката на висшия интерес означава, че се вземат под внимание гледните точки и мненията на различните специалисти, чиито становища са от значение за вземането на решение по дадена точка (напр. представители, полагащи грижи лица, социални работници, психолози, лекари, възпитатели).

Оценките се извършват на различни етапи след пристигането. В съответствие с член 22 от ПДУП оценката на специалните потребности за приемане се извършва в рамките на разумен период от време след подаването на молба за международна закрила. В допълнение ДЧ гарантират, че тези специални потребности за приемане също се разглеждат в съответствие с разпоредбите на ПДУП, ако станат явни на по-късен етап от процедурата за предоставяне на убежище. Държавите членки гарантират, че подкрепата, предоставяна на тези кандидати за международна закрила със специални потребности за приемане в съответствие с ПДУП, отчита техните специални потребности за приемане по време на цялата процедура за предоставяне на убежище.

Следователно при всички случаи трябва да се извърши незабавна предварителна оценка, която обхваща уязвимостта, специалните потребности и рисковете (вж. [глава 2 Специални потребности и безопасност](#)) и на този етап трябва да бъде започната оценка на висшия интерес. Горепосочените оценки трябва да се извършват цялостно и редовно във връзка с непрекъснато оценяване на висшия интерес за всички действия и решения, отнасящи се до деца.

⁽⁸⁾ Комитет на ООН за защита на правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства (CMW), Общ коментар № 3 (2017) на Комитета на ООН за защита на правата на всички работници мигранти и членовете на техните семейства; Общ коментар № 22 (2017) на Комитета по правата на детето относно общите принципи на правата на децата в контекста на международната миграция, 16 ноември 2017 г., CMW/C/GC/3-CRC/C/GC/22.

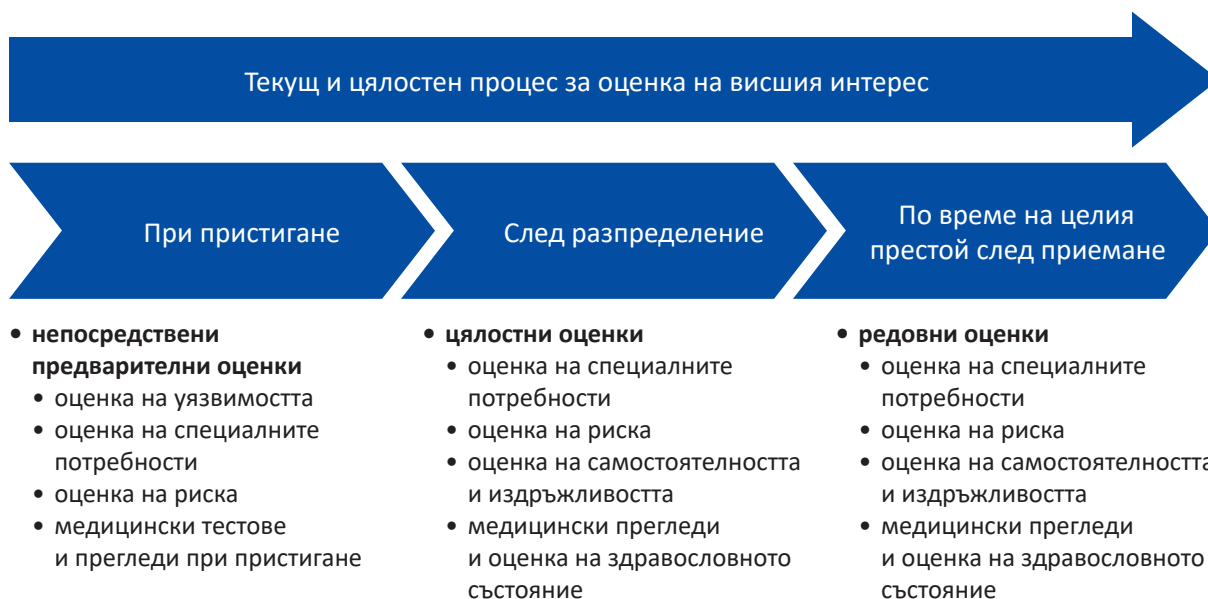
⁽⁹⁾ Съображение 9 от ПДУП.

⁽¹⁰⁾ Член 23 от ПДУП.

⁽¹¹⁾ За допълнителни насоки относно принципа за висшия интерес на детето вижте: ВКБООН, „В безопасност“ (Safe and Sound), 2014 г., (наличен след 25 април 2018 г.); ВКБООН/Международен спасителен комитет, „Наръчник по прилагането на насоките относно определянето на висшия интерес“ (Field Handbook for the Implementation of UNHCR BID Guidelines), 2011 г.; ВКБООН, „Насоки относно определянето на висшия интерес на детето“ (Guidelines on Determining the Best Interests of the Child), 2008 г.

Фигура 1. Висш интерес на детето. Адаптирано от *Практическо ръководство на EASO относно висшия интерес на детето в процедури за предоставяне на убежище* (предстои).

Фигура 2. Етапи на оценяването.

Обхват на ръководството

В съответствие с ПДУП обхватът на настоящия документ е да даде насоки относно условията на приемане за:

Непридружени деца, които кандидатстват за международна закрила и/или пребивават в приемни центрове.

Въпреки че не е обхванато от ПДУП, това ръководство също следва да се вземе предвид при приемането на непридружени деца, които пребивават в приемни центрове, но не са подали молба за международна закрила, за да се отдаде дължимото внимание на правото на недискриминация (член 2 от КПД).

В следващите подраздели се набляга върху всяка от трите части на обхвата (т.е. непридружени деца, молба за международна закрила, място и центрове).

Непридружени деца

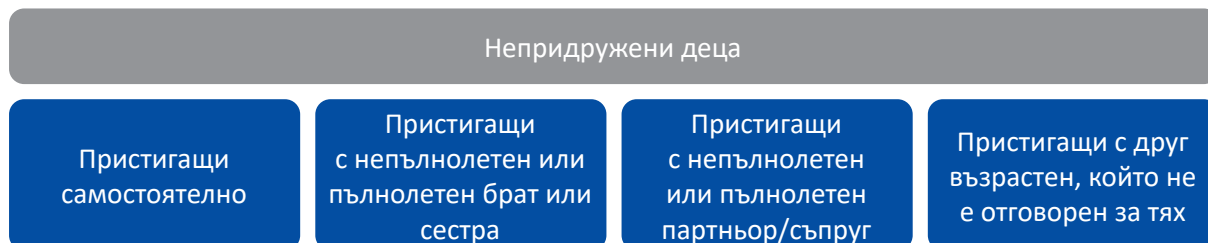
За целите на настоящото ръководство и в съответствие с член 2, буква д) от ПДУП определението, дадено за непридружено дете, е:

ненавършил пълнолетие, който пристига на територията на държавите членки, без да е придружаван от пълнолетно лице, отговорно за него съгласно правото или практиката на съответната държава членка, докато грижата за него не бъде реално поета от такова лице. Това включва също и ненавършил пълнолетие, който е оставен непридружен след влизането му на територията на държавите членки ⁽¹²⁾.

За целите на настоящото ръководство понятието „отделени от семейството си деца“ попада в определението за непридружени деца ⁽¹³⁾.

Хипотезата за непридружено дете съгласно ПДУП не се изменя, ако децата пристигнат на територията на държавата членка заедно със:

- непълнолетен или пълнолетен брат или сестра,
- непълнолетен или пълнолетен партньор/съпруг(а), и/или
- членове на семейството, роднини или несвързани лица, които не са отговорни за тях съгласно правото или практиката на съответната ДЧ.

Фигура 3. Непридружени деца (обхват).

Деца, пристигащи самостоятелно

Деца, които пристигат самостоятелно на територията на ДЧ, без да са придружавани от пълнолетно лице, отговорно за тях съгласно правото или практиката на съответната ДЧ, и следователно попадат в обхвата на настоящото ръководство.

Деца, пристигащи с непълнолетен или пълнолетен брат или сестра

Двама непълнолетни братя/две непълнолетни сестри представляват две свързани непридружени деца. Пълнолетен брат или сестра не е пълнолетно лице, отговорно за свой непълнолетен брат или сестра. Деца, пристигащи с пълнолетен брат или сестра, са непридружени от пълнолетно лице, отговорно за тях съгласно правото или практиката на ДЧ, и следователно попадат в обхвата на настоящото ръководство.

⁽¹²⁾ Съгласно член 2, буква г) от първоначалната ДУП „дете“ означава гражданин на трета държава или лице без гражданство на възраст под 18 години. Понятията „дете“ и „ненавършил пълнолетие“ се считат за синоними (обхващащи всяко лице на възраст под 18 години), като в този документ се използват и двете понятия. Предпочитаното понятие обаче е „дете“. Понятието „ненавършил пълнолетие“ се избира, когато е изрично използвано в правна разпоредба или в конкретен член (например в разпоредбите на правото на ЕС в областта на убежището).

⁽¹³⁾ Правото на ЕС в областта на убежището не дава определение за отделени от семейството си деца. Съгласно *Общ коментар № 6 от 2005 г.* на Комитета на ООН за правата на детето относно третирането на непридружени и отделени от семействата си деца извън държавата им по произход, параграф 8, отделено от семейството си дете е такова дете, което пристига на територията на държавите членки, без да е придружавано от пълнолетно лице, отговорно за него съгласно правото или практиката на съответната държава членка (следователно е отделено от възрастен, който носи отговорност), но което не пристига непременно отделено от други роднини.

Деца, пристигащи с непълнолетен или пълнолетен партньор/съпруг

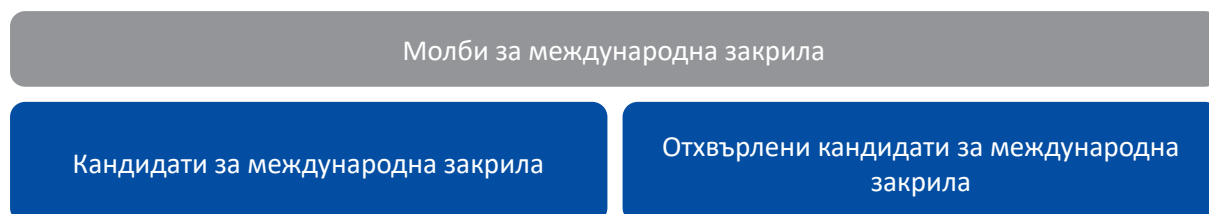
Пълнолетен партньор/съпруг на дете не е пълнолетно лице, отговорно за непълнолетния партньор/съпруг. Деца, пристигащи с пълнолетен партньор/съпруг, са непридружени от пълнолетно лице, отговорно за тях съгласно правото или практиката на ДЧ, и следователно попадат в обхвата на настоящото ръководство.

Деца, пристигащи с пълнолетни лица, различни от родителите

Деца, пристигащи с пълнолетни лица, различни от родителите, към момента на пристигане са непридружени от пълнолетно лице, отговорно за тях съгласно правото или практиката на ДЧ, и попадат в обхвата на настоящото ръководство.

Молба за международна закрила

В съответствие с ПДУП ръководството е съсредоточено върху непридружените деца по време на всички етапи и за всички видове процедури, отнасящи се до молбите за международна закрила. Това включва непридружени деца като граждани на трета държава или лица без гражданство, които са подали молба за международна закрила, по която все още не е взето окончателно решение. То се прилага и за непридружените деца, по чиято молба за международна закрила е постановено отрицателно решение, при условие че пребивават в приемни центрове.

Фигура 4. Кандидати за международна закрила (обхват).

Лица, които не са подали молба за международна закрила: както е посочено по-горе, това ръководство също следва да се вземе предвид при приемането на непридружени деца, които не са подали молба за международна закрила, но пребивават в приемни центрове.

Приемни центрове за непридружени деца

За да се гарантира еднаквото третиране на кандидатите за международна закрила в целия ЕС, ПДУП следва да се прилага във всички етапи и за всички видове процедури относно молбите за международна закрила и следва да се прилага във всички места и центрове, в които са настанени кандидати за международна закрила⁽¹⁴⁾. Затова в обхвата на ръководството са включени всички места и центрове, в които са настанени непридружени деца.

Приемните грижи⁽¹⁵⁾ са подходящи и често предпочитани и икономически ефективни като среда за настаняването на непридружени деца. Трябва обаче да се отбележи, че стандартите по отношение на управлението на приемните грижи не попадат в обхвата на настоящото ръководство. Това се дължи на факта, че личната и структурната среда на приемните семейства се различава от горепосочените места и центрове, в които са настанени непридружените деца.

В повечето държави от ЕС+ непридружените деца са настанени в отделни приемни центрове, специално предназначени за непридружени деца, в определени райони за непридружени деца в общи приемни центрове, в общи домове за деца или в приемни семейства. В това ръководство се определят стандартите и показателите за непридружените деца в приемните центрове и в лечебните заведения, в това число: центрове за настаняване, малки приемни структури, домове за деца и (споделени) индивидуални жилища. Това ръководство е приложимо, доколкото се отнася за приемането съгласно ПДУП.

⁽¹⁴⁾ Съображение 8 от ПДУП.

⁽¹⁵⁾ За приемане и пребиваване в семейства вижте NIDOS, *Приемане и пребиваване в семейства (Reception and Living in Families, RLF)*, окончателен доклад, 2015 г.; за проекти и инструменти, свързани с *Алтернативната семейна грижа (Alternative Family Care, ALFACA)*, вижте Европейската мрежа на институциите за настояичество и попечителство (ENGI), *Алтернативна семейна грижа (ALFACA)*.

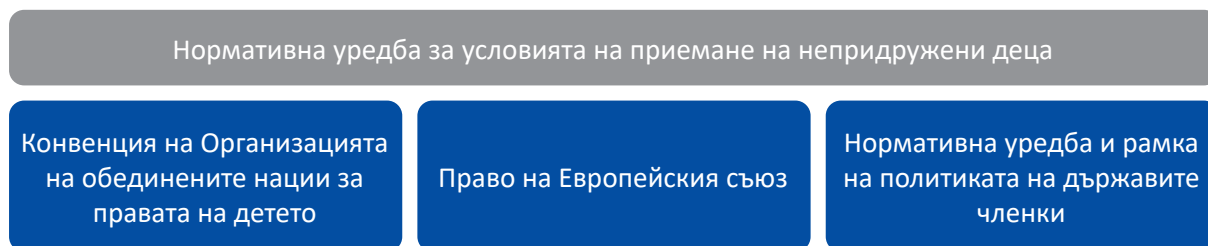
Фигура 5. Места и центрове (обхват).

Без да се засяга съществуването на национални системи за регулиране на равномерното разпределение на кандидатите за международна закрила на територията на ДЧ, въпросите относно разпределението следва да се разбират и прилагат изцяло в съответствие с горепосочения принцип за висшия интерес на детето и принципа за целостта на семейството, както и при зачитане на специалните потребности за приемане, които могат да имат непридружените деца. Когато непридружени деца се настаняват в институции, тези центрове се адаптират към специфичните нужди на децата и персоналът им трябва да е квалифициран да удовлетворява нуждите на непридружените деца. Подробни указания за разпределението са дадени в глава VI.

По отношение на осигуряването на подходящи условия на приемане ръководството няма за цел да предписва конкретен начин за осигуряването им. Ако не е предвидено друго, стандартите и показателите в настоящия документ се прилагат за предоставяне на условия на приемане, независимо дали това става в натура, като финансова помощ или под формата на бонове. Този подход е в съответствие с член 2, буква ж) от ПДУП, където са изброени различни начини за предоставяне на условия на приемане.

Нормативна уредба и общи принципи

Закрилата на непридружените деца е обхваната от редица права на международно, регионално и национално равнище.

Фигура 6. Нормативна уредба.

Съгласно международното право основният правен инструмент за закрила на децата е КПД. Съответните общи коментари на Комитета по правата на детето във връзка с непридружени деца са гореспоменатите във връзка с принципа за висшия интерес на детето, наред с другото:

- Общ коментар № 6 от 2005 г. относно третирането на непридружени и отделени от семействата си деца извън държавата им по произход,
- Общ коментар № 13 от 2011 г. относно правото на детето на свобода от всички форми на насилие.

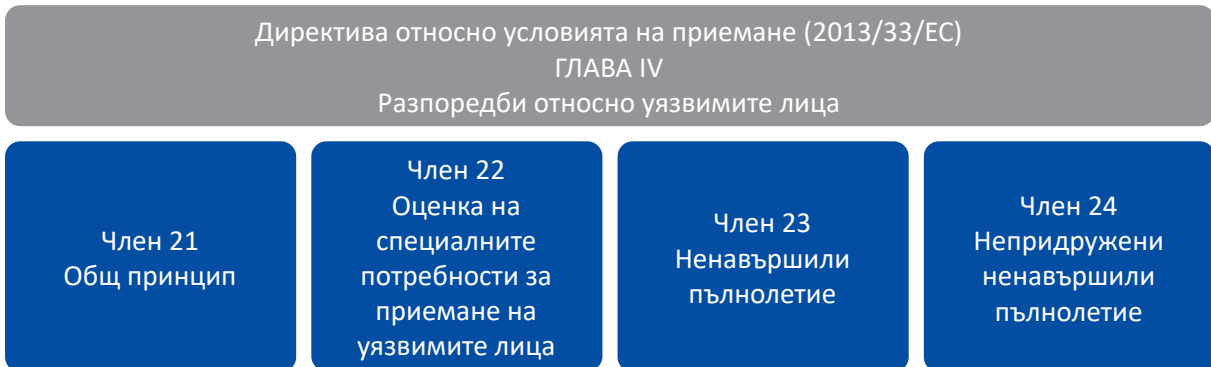
Съветът на Европейския съюз и представителите на правителствата на ДЧ приеха заключенията относно закрилата на децата мигранти ⁽¹⁶⁾ с цел да се потвърди, че децата мигранти имат право на закрила съгласно съответните разпоредби на правото на ЕС, включително Хартата на ЕС, и международното право относно правата на детето.

В съобщението относно закрилата на децата мигранти се определят редица действия, които трябва да бъдат взети под внимание или да се изпълняват по-добре от ЕС и неговите държави членки, за да се гарантира ефективната закрила на всички деца мигранти, и се призовава за необходимостта от засилване на действията, обхващащи всички етапи на миграцията ⁽¹⁷⁾. Държавите членки се насърчават, наред с другото:

⁽¹⁶⁾ Съвет на Европейския съюз, *Заключения на Съвета относно утвърждаването и защитата на правата на детето*, 3 април 2017 г., док. 7775/17; Съвет на Европейския съюз, *Заключения на Съвета на Европейския съюз и представителите на правителствата на държавите членки относно закрилата на децата мигранти*, 8 юни 2017 г., док. 10085/17.

⁽¹⁷⁾ Европейска комисия, *„Съобщение на Комисията до Европейския парламент — Закрилата на децата мигранти“*, 12 април 2017 г., COM(2017) 211 final, раздел 4, стр. 8 и сл.

- да осигуряват извършването на индивидуални оценки на уязвимостта и потребностите на децата още при пристигането им, при които се отчитат аспектите, свързани с пола и възрастта, и вземането на тези оценки предвид при всички последващи процедури,
- да гарантират, че всички деца имат своевременно достъп до здравеопазване (включително превантивни грижи) и психологическа подкрепа, както и до приобщаващо формално образование, независимо от статута,
- да осигуряват предоставянето на алтернативи за грижи за непридружени деца, включително приемни грижи/грижи от семеен тип,
- да интегрират политиките за закрила на децата във всички приемни центрове, в които са настанени деца, включително чрез назначаването на лице, отговарящо за закрилата на децата,
- да осигурят внедряването на подходяща и ефективна система за мониторинг на приема на деца мигранти.

Фигура 7. Нормативна уредба съгласно ПДУП.

ПДУП гарантира, че за всички деца се гарантира стандартно равнище на условия на приемане. В член 21 от ПДУП се определят специалните категории уязвими кандидати за международна закрила (включително непридружени деца) и държавите се задължават да вземат предвид специфичното положение на тези уязвими лица. В член 22 от ПДУП се предвижда извършването на оценка на специалните потребности за приемане на уязвимите лица. Член 23 от ПДУП има за цел да гарантира, че висшият интерес на детето се взема предвид като първостепенно съображение. В член 24 от ПДУП се установяват правила за приемане и третиране на непридружени деца.

Освен принципа за висшия интерес на детето, следните принципи са неотделими от стандартите и показателите, включени в настоящия документ, и следва да бъдат спазвани при предоставянето на условия на приемане в националната система:

- **Прозрачност и отчетност:** предоставянето на условия на приемане следва да се основава на прозрачни и справедливи правила и процедури за вземане на решения. Без да се засяга уместността на включване на допълнителни субекти за изпълнението на специфични задачи в националните системи за приемане (например НПО, частен сектор и пр.), общата отговорност за постигането на най-висока степен на прозрачност и отчетност е възложена на съответния орган по приемане.
- **Поверителност:** при прилагането на стандартите и показателите в настоящото ръководство се спазват правилата за поверителност, предвидени в националното и международното право, по отношение на всяка информация, получена от лицата, работещи с непридружени деца, в хода на тяхната работа.
- **Участие:** в съответствие с член 18, параграф 8 от ПДУП и за да се спазят правата на децата на участие съгласно Хартата на ЕС и КПД, органите по приемане настоятелно се насърчават да улеснят участието и ангажираността на всички непридружени деца при управлението на материалните и нематериалните аспекти на условията на приемане.
- **Недискриминация:** Равен достъп до условията на приемане се предоставя за всички непридружени деца без дискриминация.

Структура и формат

Ударението в документа е поставено върху насоките, идентифицирането, оценяването и реагирането на специалните потребности за приемане, както и върху осигуряването на условия на приемане за непридружени деца в националните системи за приемане. Приема се, че всички стандарти в тези раздели са важни, за да се гарантира предоставянето на условия на приемане в съответствие с ПДУП.

След тази уводна част ръководството започва с кратък раздел под надслов „Как да се разбира ръководството“ и с акцент върху пояснение на използваните понятия. След това ръководството е разделено на девет раздела, насочени към следното:

1. Информация, участие и представителство на непридружени деца;
2. Специални потребности и рискове;
3. Разпределение;
4. Ежедневни грижи;
5. Персонал;
6. Медицински грижи;
7. Образование;
8. Храна, облекло и предмети от първа необходимост, помощи;
9. Жилищно настаняване.

Във всеки раздел са включени специфични общи „стандарти“, приложими към националните системи за приемане във всички държави от ЕС+. Към всеки стандарт има съответни „показатели“, които улесняват преценката за това дали стандартът е изпълнен. Навсякъде в ръководството показателите са интегрирани в различните раздели като индикация за това дали са взети адекватни мерки за задоволяване на специални потребности в рамките на националните системи за приемане. При необходимост допълнително пояснение за даден показател може да се намери в „допълнителни бележки“.

Главната отговорност за прилагането на стандартите е възложена на органите на държавите от ЕС+, като по-голямата част от стандартите в настоящото ръководство са от компетенцията, по-конкретно, на националните органи по приемане. На практика обаче други субекти участват често пъти в предоставянето на материални и нематериални условия на приемане, сред които например други държавни, регионални или местни служби, междуправителствени и неправителствени организации.

Важно е, че в духа на член 4 от ПДУП държавите от ЕС+ могат да въведат или да запазят разпоредби в областта на условията на приемане на кандидати за международна закрила, които са по-благоприятни от включените в настоящото ръководство. При никакви обстоятелства настоящият документ не следва да се разбира като поощрение за съществуващите по-ниски стандарти, а по-скоро като призив за постигането като минимум на разработените в него еталони.

Как да се разбира ръководството

Всички стандарти и показатели в ръководството следва да се разбират и прилагат в съответствие с гореописания **принцип за висшия интерес на детето** (вж. стр. 7).

Ето защо ръководството не се стреми да създаде модел за идеалната система за приемане, а вместо това има за цел да се съберат договорените стандарти, показатели и добри практики, приложими и постижими във всички ДЧ.

Включените в настоящия документ **стандарти** отразяват вече съществуващите практики в ДЧ, т.е. стандартът представлява съвместно договорена практика и спазването следва да бъде „гарантирано“ в националните системи за приемане.

Показателите представляват инструмент за измерване на спазването на стандарта.

Алтернативни показатели се използват в случаи, при които могат да се приложат различни варианти за измерване на спазването на стандарта. Изброените във всеки стандарт показатели следва да се разбират като кумулативни без йерархия.

Допълнителните забележки представляват указание за това какво може да удовлетвори даден индикатор. С оглед на различните национални условия приложимостта на „допълнителните забележки“ в отделните ДЧ може да се различава.

Терминът „**добра практика**“ не е изведен в резултат на формална оценка, а се основава на текущата практика в някои ДЧ. Макар да не представлява общоприет стандарт на този етап, ДЧ се насърчават все пак да разгледат възможността за възприемане на тези добри практики в своите национални системи. Примери за добри практики в ръководството са съществуващите по-високи стандарти в рамките на държавите от ЕС+ с цел популяризиране на тези примери.

СТАНДАРТ (представлява възприета обща практика, като спазването му следва да се осигури посредством националните системи за приемане)	СТАНДАРТ 16: Осигуряване на ежедневни грижи за непридруженото дете в центъра за настаняване (16.1) или в индивидуално жилище (16.2).
ПОКАЗАТЕЛ (представлява инструмент за измерване на спазването на стандарта)	Показател 16.1 а): В центъра за настаняване денонощно има квалифициран персонал.
АЛТЕРНАТИВНИ ПОКАЗАТЕЛИ (използват се в случаи, при които могат да се приложат различни варианти за измерване на спазването на стандарта)	Показател 16.1 а): В центъра за настаняване денонощно има персонал. ИЛИ Показател 16.2 а): Когато непридруженото дете живее в индивидуално жилище, има денонощен контакт с квалифициран персонал.
ДОПЪЛНИТЕЛНИ ЗАБЕЛЕЖКИ (показател за това какво би могло да представлява съответствие; може да варира в различните ДЧ)	Допълнителни забележки: Непридруженото дете, настанено в индивидуално жилище, е на минимум 16 години и е оценено като достатъчно зряло и самостоятелно, за да може да живее в този вид приеман център.
ДОБРА ПРАКТИКА (съществуващи по-високи стандарти в рамките на държавите от ЕС+ с цел популяризиране на тези примери)	Добра практика: Във всички приемни центрове за непридружени деца има наръчник. Наръчникът обхваща всички процедури и политики, свързани с приемането на непридружени деца, и е разработен в сътрудничество с органите, представляващи непридружените деца. Изискванията за консултации с непридруженото дете, за документация и координиране с други органи и организации са ясно описани в наръчника.

Фигура 8. Примери за стандарти, показатели, забележки, допълнителни забележки и добри практики.

В приложение I е включена таблица, в която са обобщени всички стандарти и показатели, посочени в настоящия документ. Тази таблица следва обаче да се разглежда заедно с основния документ, в който са дадени допълнителни пояснения (допълнителни бележки, добри практики) в помощ на тълкуването на ръководството.

Мисията на EASO е да подкрепя ДЧ и свързаните държави при прилагането на Общата европейска система за убежище (ОЕСУ) на територията на ЕС+ (държавите от ЕС+ плюс Исландия и Лихтенщайн), наред с другото, чрез общо обучение, общо качество и обща информация за държавата на произход. Подобно на всички **инструменти на EASO за подкрепа**, това ръководство се основава на общите стандарти на ОЕСУ. Ръководството следва да се разглежда като допълващо другите налични инструменти, и по-специално:

- *Практическото ръководство на EASO относно определяне на висшия интерес на детето в процедури за предоставяне на убежище,*
- *Ръководството на EASO относно условията на приемане: оперативни стандарти и показатели,*
- *Практическото ръководство на EASO за определяне на възрастта,*
- *Практическото ръководство на EASO относно издирването на семейства,*
- *Модула на EASO за обучение при интервюирането на деца, и*
- *Инструмента на EASO за определяне на лица със специални потребности (Инструмента на EASO за ОЛСП).*

Това ръководство е изготвено в помощ на функционирането на системата за приемане. **Извънредните ситуации** попадат извън обхвата на настоящото ръководство. Тези ситуации са разгледани в *Ръководство на EASO за планиране във връзка с непредвидени ситуации в контекста на приемането*. При все това, доколкото е възможно, настоящото ръководство и включените стандарти и показатели следва да се вземат предвид, дори в извънредни ситуации. Както е посочено в *Ръководството на EASO относно планирането за действия при извънредни ситуации в контекста на приемането*, всяко човешко същество се цени и зачита, независимо от извънредната ситуация. Прилагането на това ръководство следва да се извършва в съответствие с КПД и с Хартата на ЕС, като същевременно следва да се има предвид ПДУП.

1. Информация, участие и представителство на непридружени деца

Уводни бележки

В настоящия документ предоставянето на информация се отнася до информация единствено в рамките на ПДУП. В съответствие с член 5 от ПДУП държавите членки информират непридружените деца в разумен срок, който не надхвърля 15 дни след подаването на молбата за международна закрила, най-малко за предимствата, от които те могат да се ползват, и за задълженията, които трябва да спазват по отношение на условията за приемане.

Следва да се отбележи, че в някои ДЧ за предоставянето на такава информация може също да се окаже, че отговарят органите по приемане. Поради това и в съответствие със своя тематичен обхват това ръководство се съсредоточава върху стандартите за предоставяне на информация във връзка с условията на приемане.

За да се избегнат езиковите бариери и свързаните с комуникацията проблеми, информацията се предоставя на език, който непридружените деца разбират. За да се избегне претоварване на непридружените деца с обширна информация при приемането, предоставянето на информация може да се извършва по начин, специфичен за времето или етапа, в зависимост от нуждите на отделното дете и зрелостта му. В резултат на определените специални потребности за приемане непридружените деца следва да получават информация относно приемането (например правила за настаняване, кой какво прави, основен персонал, механизми за подаване на жалби), както и относно наличните мерки за подкрепа. Тези мерки включват, наред с другото, психосоциално консултиране и различни видове помощ, от ориентиране на непридружените деца относно начините за получаване на достъп до обществени услуги, до културно посредничество и насочване и решаване на конфликти, както и за справяне със специфични ситуации и следващите стъпки, които да предприемат. Държавите членки се приканват да изготвят графици с вида на информацията, която следва да се предостави на непридружените деца на национално равнище, като се вземе предвид общият максимален брой от 15 дни, предписан в член 5 от ПДУП.

Съгласно член 12 от КПД и член 24 от Хартата на ЕС се изисква зачитане на мнението на децата и вземане на решение в зависимост от възрастта и зрелостта им. С КПД се насърчават възрастните да изслушват мнението на децата и да ги включват в процеса на вземане на решения. Правото на изслушване се прилага за всички деца, които са в състояние да формират собствено мнение, независимо от възрастта им, като по този начин изслушването на мнението на детето не се ограничава до определена възраст, тъй като разбирането и способността на детето да формира и изразява мнението си не винаги са свързани с неговата възраст. Зрелостта на непридружените деца трябва да се оценява индивидуално от детски психолог или социални работници с опит в работата с деца ⁽¹⁸⁾. Тази оценка ще бъде от помощ при адаптирането на езика за предоставяне на информация на непридружените деца и за проверка доколко тази информация е била разбрана. Освен това, за да могат децата да изразят своето мнение, процедурите трябва да бъдат адаптирани.

Гарантирането, че на мнението на детето се отдава дължимото във всички решения, отнасящи се до него, не е гаранция, че всички решения винаги ще бъдат в съответствие с изразеното от детето мнение. Ако случаят не е такъв, причините за това следва да бъдат надлежно обяснени на децата.

Поради уязвимостта на непридружените деца бързото назначаване на представител е една от най-важните мерки, които трябва да бъдат предприети за закрила на непридружените деца. Представителите играят съществена роля за осигуряването на достъп до правата и за защитата на интересите на всички непридружени деца, включително тези, които не кандидатстват за убежище. Те могат да спомогнат за изграждането на доверие у непридружените деца и да гарантират тяхното благосъстояние, включително за интеграция, в сътрудничество с други участници.

До момента в ДЧ няма единно определение на термина „представител“. Ролята, квалификацията и разбирането за компетенциите на представителите се различават в отделните ДЧ ⁽¹⁹⁾. В някои ДЧ използваният термин е „настойник/попечител“, като ролята може да е сходна или да се различава; докато в други двете могат да съществуват едновременно с различна роля. В член 2, буква й) от ПДУП терминът „представител“ е определен като лице или организация, определени от компетентните органи да помагат на непридружен ненавършил пълнолетие и да го представляват при процедури, предвидени в настоящата директива, с цел гарантиране на висшия интерес на детето и — при необходимост — при извършване на правни действия за ненавършилия пълнолетие.

⁽¹⁸⁾ Комитет на ООН по правата на детето, Общ коментар № 12 от 2009 г. относно правото на детето на изслушване.

⁽¹⁹⁾ Съобщение от Комисията до Европейския парламент, Съвета, Европейския икономически и социален комитет и Комитета на регионите, Стратегия на ЕС за премахване на трафика на хора за периода 2012—2016 г., 19 юни 2012 г., COM(2012) 286 final.

Съгласно член 24 от ПДУП държавите членки взимат веднага щом е възможно необходимите мерки, за да гарантират, че представител представлява и помага на непридружения ненавършил пълнолетие, за да може той да се възползва от правата и да изпълнява задълженията, предвидени в ПДУП. Представителят изпълнява задълженията си в съответствие с принципа за висшия интерес на детето съгласно предвиденото в член 23, параграф 2 от ПДУП и разполага с необходимите експертни знания и умения за тази цел.

Съгласно правото на ЕС в областта на убежището една от основните отговорности на ДЧ, за да се отговори на тази присъща уязвимост и да се удовлетвори правото на единство на семейството, е да се приемат необходимите мерки за издирване на членовете на семействата на непридружените деца и за събирането им с децата, когато се установи, че това е във висшия интерес на детето.

Освен горепосоченото представителство, висшият интерес на непридружените деца следва да бъде защитен и чрез назначаването на подходящ персонал (напр. лица, полагащи грижи/социални работници и др.), които отговарят за приемането и грижите за непридружени деца. Както се препоръчва в Съобщението относно закрилата на децата мигранти, всички организации (включително приемните центрове), които работят с деца, следва да разполагат с вътрешни политики за закрила на децата (т.е. набор от вътрешни правила за набирането, назначаването и обучението на персонала, който ще работи с деца, за наблюдението на взаимодействието на персонала с децата, за разглеждане на жалби и прилагане на дисциплинарни санкции, когато е необходимо).

Препратки към нормативните актове — Информация, участие и представителство

- Член 2, буква й) от ПДУП: Представител
- Член 5 от ПДУП: Информация
- Член 23 от ПДУП: Ненавършили пълнолетие
- Член 24, параграф 1 от ПДУП: Непридружени ненавършили пълнолетие
- Член 12 от КПД: Зачитане на възгледите на детето

Стандарти и показатели

1.1 Информация

СТАНДАРТ 1: Гарантиране, че непридружените деца получават съответната информация.

Показател 1.1: Трябва да се предоставя информация в разумен срок, който не надхвърля 15 дни след подаването на молбата за международна закрила, най-малко за предимствата, от които те могат да се ползват, и за задълженията, които трябва да спазват по отношение на условията за приемане.

- **Допълнителни забележки:** Информацията се предоставя в подходяща за възрастта форма, като писмен текст, брошури, снимки, видеоматериали. Устната информация следва да бъде основната форма на предоставяне на информация на непридружени деца.

Показател 1.2: Информацията следва да се предоставя безплатно.

Показател 1.3: Предоставената информация следва да отговаря на въпросите на непридружените деца или техния представител.

Показател 1.4: Информацията обхваща всички аспекти на условията на приемане, свързани с непридружени деца, и като минимум правото на приемане, формата на предоставяне на материалните условия на приемане (жилищно настаняване, храна, облекло и помощ за дневни разходи), достъпа до здравеопазване, образование, развлекателни дейности и специфичните разпоредби за кандидатите за международна закрила със специални потребности, ако е приложимо.

- **Допълнителни забележки:** Информацията следва да бъде съобщавана на непридружените деца ясно и по подходящ за децата начин и следва да включва наличието на допълнителна психосоциална подкрепа, социални норми в ДЧ, консултации в областта на ежедневиия живот, включително управление на конфликти.

Показател 1.5: Информацията се предоставя в съответствие със специалните потребности и личните обстоятелства на непридружените деца.

Показател 1.6: Информацията обхваща ролята на персонала, работещ с непридружени деца.

Показател 1.7: Информацията следва да обяснява задължението за назначаване на представител, който да подпомага непридружените деца по процедурни въпроси и в ежедневието им.

- **Допълнителни забележки:** *Непридружените деца следва да бъдат информирани за ролите на назначения представител, персонала, и по-специално социалните работници, които ще им оказват пълна подкрепа по време на престоя им в приемния център.*

Показател 1.8: Информацията обхваща основните аспекти на процедурата за международна закрила, включително достъпа до процедурата за предоставяне на убежище, наличната правна помощ и начините за достъп до нея, възможностите за издирване на семейството, събирането на семейството, доброволното връщане и обжалването на процедурите, приложими за техния случай.

- **Допълнителни забележки:** *Информацията се предоставя предимно от представителя и от органите по приемане. Често пъти обаче други субекти участват в предоставянето на материални и нематериални условия на приемане, сред които например регионални или местни служби и междуправителствени и неправителствени организации.*
- *Предоставянето на информация може да включва и аспекти, свързани с насилие, основано на пола, рисковете от трафик и контрабанда, процедурата за определяне на възрастта, въпросите, свързани със сексуалната ориентация и половата идентичност, ако те имат отношение към установените специални потребности.*

СТАНДАРТ 2: Да се гарантира, че непридружените деца разбират съответната информация.

Показател 2.1: Информацията се предоставя по начин, подходящ за деца, съобразен с възрастта и отчитащ културата.

- **Допълнителни забележки:** *Под подходяща за детето информация се разбира всеки метод на комуникация, който е адаптиран към възрастта и зрелостта на непридружените деца, представен на език, който те разбират, и който отчита пола и културата.*
- *Лицата, които работят с непридружени деца (например персонал в приемни центрове, социални работници, представители, както и други заинтересовани страни), може да предоставят подходяща за деца информация чрез различни методи и формати, включително устна комуникация, визуални материали, мултимедийни електронни ръководства и др.*
- *Използването на подходящи за деца материали или материали, приспособени към специфичните потребности на непридружените деца, може да бъде от помощ, за да се помогне на децата да разберат процеса и да се справят с трудностите, свързани с комуникацията, като например неграмотността. На практика обаче уменията, съпричастността и подкрепата на лицето, предоставящо информацията, са от изключителна важност за постигането на успешен резултат.*

Показател 2.2: Информацията трябва да се предоставя систематично по време на процеса и доказателствата за това предоставяне на информация следва да се документират (кога е предоставена информацията, от кого и т.н.).

- **Допълнителни забележки:** *Лицата, които предоставят информация, проверяват дали непридружените деца наистина са разбрали предоставената информация. Информацията, свързана с процедурата за предоставяне на убежище, издирването на семейства, събирането на семейството, доброволното връщане и установените специални потребности, се повтаря на по-късен етап, и то няколко пъти.*

Показател 2.3: Устните преводачи и/или посредниците във връзка с езика трябва да бъдат на разположение в приемните центрове, за да се даде възможност за комуникация с непридружените деца на родния им език.

- **Допълнителни забележки:** *Квалифицирани устни преводачи са на разположение за важни разговори по теми, свързани с убежището, или когато дадена нужда е изразена от непридружено дете.*

Добра практика при предоставяне на информация

Следното се счита за добра практика:

- ✓ осигуряване на подходящи за деца и възрастта информационни материали под формата на информационни брошури, джобни листовки, книжки за оцветяване и/или цифрови информационни инструменти за информиране на непридружените деца относно процедурата за предоставяне на убежище, приемането, интеграцията и доброволното връщане;
- ✓ осигуряване на устна информация и провеждане на диалози с непридружени деца за установяване на необходимостта им от допълнителна информация чрез културни посредници и под наблюдение;
- ✓ провеждане на групови и индивидуални информационни сесии за предоставяне на социална и правна помощ на кандидатите за международна закрила (например относно процедурата за предоставяне на убежище и техните права и задължения).

1.2 Участие

СТАНДАРТ 3: Гарантиране, че мнението/възгледите на децата се зачитат и решенията се вземат в зависимост от възрастта и зрелостта им.

Показател 3.1: На непридружените деца се предоставят сигурни и приобщаващи възможности да изразяват своите възгледи/мнения и възгледите им се разглеждат в съответствие с възрастта и зрелостта на детето.

- **Допълнителни забележки:** Преценяването на възрастта и степента на зрялост се спазва по отношение на начина, по който се разглеждат тези възгледи. Персоналът по приемане на децата може да улесни непридружените деца да изразяват свободно мнението си чрез провеждането на индивидуални и групови срещи. Когато е уместно, като последващо действие се изготвя доклад от срещата. Подходящото отношение на членовете на персонала е важно за създаването на среда, която благоприятства участието на децата.

Показател 3.2: Установена е добре оповестена, поверителна и достъпна процедура за вътрешни жалби за непридружени деца в рамките на приемния център.

- **Допълнителни забележки:** Съществува опростена процедура за подаване на жалби от страна на непридружени деца по въпроси, свързани с всички условия на приемане, включително ежедневни грижи, жилищно настаняване, храна, персонал, развлекателни дейности и т.н. Жалбата може да бъде подадена устно или писмено от непридружените деца и/или техни представители. Резултатът се съобщава на непридружените деца и на техния представител.

Показател 3.3: На непридружените деца се предоставя обратна информация за начина, по който мненията/исканията им са взети предвид и са довели до действия, поне веднъж месечно.

- **Допълнителни забележки:** Положителното проследяване на информацията или обяснение защо това не се е случило (и как опасенията на децата могат да бъдат взети под внимание по друг начин) могат да допринесат за предотвратяването на конфликти.

Добра практика при участието/комуникацията

Следното се счита за добра практика:

- ✓ провеждане на редовни срещи с непридружени деца, за да се изслушат техните мнения и искания и да им се предостави обратна информация за предприетите действия.

1.3 Представителство

СТАНДАРТ 4: *Гарантиране на назначаването на представител във възможно най-кратък срок, но не по-късно от 15 работни дни след подаването на молбата за международна закрила, и даване възможност на представителя да оказва помощ на непридружени деца с действия, свързани с правните им задължения.*

Показател 4.1: Да се гарантира, че представителят може да провери дали условията за настаняване са подходящи за физическото, умственото, духовното, моралното и социалното развитие на децата.

Показател 4.2: Да се даде възможност на представителя да докладва всички въпроси на персонала по приемането, който предоставя жилище на непридружените деца; следва да се осигури участието и консултирането с културни посредници, когато това е уместно.

Показател 4.3: Да се даде възможност на представителя да предоставя на непридружените деца информация относно техните права и задължения по отношение на настаняването и материалната помощ и във връзка с това да помага на децата да подават жалба, когато е необходимо.

Показател 4.4: Да се даде възможност на представителя да провери дали непридружените деца са информирани относно ролята и отговорностите на персонала и на полагащите грижи лица в центровете за настаняване.

Показател 4.5: Да се даде възможност на представителя да проверява дали непридружените деца имат ефективен достъп до образователната система и дали децата редовно посещават часовете.

Показател 4.6: Да се даде възможност на представителя да насърчава достъпа на децата до развлекателни дейности, включително до игри и развлекателни дейности, подходящи за възрастта, зрелостта и интересите им.

СТАНДАРТ 5: *Гарантиране, че правните съветници, лицата, представляващи международни организации, и съответните НПО, признати от съответната държава от ЕС+, разполагат с подходящ достъп до структури за приемане с цел подпомагане на непридружените деца.*

Показател 5.1: Достъпът до посочените по-горе субекти е ограничен единствено по съображения във връзка със сигурността на помещенията и на непридружените деца, при условие че това не налага строги ограничения или не прави достъпа невъзможен.

Показател 5.2: Посочените по-горе субекти имат възможност да се срещнат и да говорят с непридружените деца при условия, гарантиращи в достатъчна степен неприкосновеността на личния им живот.

Стандарт 6: *Да се гарантира, че е налице процедура за започване на издирване ⁽²⁰⁾ на членовете на семейството на непридруженото дете възможно най-скоро след пристигането и идентифицирането, при необходимост със съдействието на международни или други съответни организации, като същевременно се защитава висшият интерес на детето.*

Показател 6.1: Органите по приемане и/или друг отговорен персонал и представителят започват издирването на семейството въз основа на информацията, предоставена от непридружените деца, и в съответствие с висшият интерес на непридруженото дете.

- **Допълнителни забележки:** *В случай че съществува заплаха за живота или физическата неприкосновеност на непридруженото дете или на неговите близки роднини, по-специално ако те са останали в държавата по произход, ДЧ трябва да вземат необходимите защитни мерки събирането, обработването и разпространението на информацията относно тези лица да се осъществяват при условията на поверителност, за да се избегне заплахата за тяхната сигурност. Време за изграждане на отношения на доверие с децата се предоставя, като на отговорното длъжностно лице се даде възможност да обясни минималната информация, необходима за започване на процеса, както и за оценка на висшият интерес на детето.*

⁽²⁰⁾ EASO, Практическо ръководство относно издирването на семейства, 2016 г.

- По-широкото определение на „членове на семейството“ се прилага за целите на издирването, като се вземат предвид положението на децата, конкретните обстоятелства на зависимост и техният висш интерес.
- Всички участници в контакт с децата по време на процеса, включително и представителят, следва да предоставят на децата подобна информация относно процеса на издирване. От решаващо значение е децата да възприемат последователността на информацията и да разберат, че основната цел на издирването на семейството е да се възстановят семейните връзки, ако това е в техен висш интерес.
- Този процес следва да се извършва в условията на поверителност, и в частност да не се прави позоваване на статута на детето като кандидат за международна закрила или лице, на което е предоставена международна закрила, по време на процеса на издирване на семейството. Следва да се обърне специално внимание на непридружените деца, за които се предполага или е установено, че са жертви на трафик на хора.

2. Специални потребности и рискове за безопасността

Уводни бележки

Непридружените деца са една категория кандидати със специални потребности в състояние на особена уязвимост и поради това за тях се изискват специални и подходящи грижи, насоки и закрила. Всяко непридружено дете има право на защита срещу всички форми на физическо или психическо насилие, нараняване или тормоз, небрежност или небрежно отношение, малтретиране или експлоатация, включително сексуално насилие. Приемането и насочването на непридружените деца следва да бъдат организирани по такъв начин, че да се реагира на специални потребности, като например интензивни (денонощни) насоки, специализирана детска медицинска и психологическа помощ или специфични приемни центрове, свързани с възраст, пол или заплаха, както и да се гарантира, че рисковете за безопасността са преодолени и сведени до минимум (член 19, параграф 1 от КПД).

Въз основа на ПДУП, наред с другото, ДЧ трябва да извършват индивидуални оценки, извършени в различни етапи след пристигането, с цел да се установят и удовлетворят специалните потребности и рисковете за безопасността на уязвимите лица.

В рамките на групата на непридружените деца някои от тях може да се нуждаят от допълнителна специална подкрепа, която се основава на специфични и специални потребности, за да им се даде възможност да се възползват от правата и ползите съгласно ПДУП при условия на равнопоставеност.

Непридружените деца са особено уязвими, когато става въпрос за опасни ситуации. В допълнение към търсенето на специални потребности следва да се обърне внимание на възможните рискове за безопасността на тази група. Това означава, че специалистите винаги трябва да проверяват дали непридружените деца са настанени на безопасно място. Място с физическа безопасност не се квалифицира автоматично като безопасно място; то трябва да предлага достатъчно социална и емоционална безопасност, която позволява стандартното развитие на детето.

ПДУП не дава повече подробности за това каква следва да бъде тази безопасност. В Съобщението на Комисията относно закрилата на децата мигранти⁽²¹⁾ се призовава за създаването на вътрешни политики за закрила на децата във всички организации и органи, които работят с деца, включително приемните центрове. Вътрешните защитни мерки или политиката за закрила на детето представляват набор от вътрешни правила, с които се изяснява какви действия ще предприема организацията или групата, за да се гарантира безопасността на децата. Целта на оценката на риска е ефективно предотвратяване на вредите за детето чрез планиране и смекчаване на рисковите фактори, както и осигуряване на грижи и закрила на непридружените деца в контекста на приемането.

Целта на оценката на рисковете за безопасността е да се гарантира, че за непридружените деца са осигурени подходящи насоки и приемни центрове. По този начин непридружените деца са защитени от опасностите, които застрашават тяхното благосъстояние и развитието им в настоящето и бъдещето.

Персоналът, който работи с непридружени деца, т.е. всички лица, които са в пряк контакт с непридружени деца в контекста на приемането, следва да е наясно със специфичните потребности и рискове и да е в състояние да ги идентифицира. Индикациите за специални потребности и рискове следва да бъдат записани във възможно най-кратък срок след установяването им и тази информация следва да бъде съобщена на съответните заинтересовани страни, за да се осигурят необходимите гаранции (специални потребности и мерки за безопасност) и подкрепа (вж. [глава 5. Персонал, стандарт 25](#)).

Освен това ДЧ имат задължението да оценяват, посочват и отчитат специалните потребности и рискове на непридружените деца в рамките на разумен период от време след подаването на молба за международна закрила и да гарантират, че идентифицирането е възможно и на по-късен етап, в случай че уязвимостта не е видима на по-ранен етап. Поради тази причина следва да се обучи квалифициран персонал за приемане (вж. [глава 5. Персонал, стандарт 24](#)), за да се оценят специалните потребности и рискове.

Един от важните аспекти е необходимостта да се осигури безпроблемното функциониране на механизмите за насочване в ДЧ, за да може ефикасно да се обменя информацията относно специалните потребности. Без да се засяга принципът на поверителност, националните органи следва да възприемат мултидисциплинарен подход при определянето на специалните потребности и рисковете за безопасността и да споделят съответната информация. Например когато служителите, които първи установяват контакт, като граничната охрана, са забелязали, че детето

⁽²¹⁾ Европейска комисия, „Съобщение на Комисията до Европейския парламент — Закрилата на децата мигранти“, 12 април 2017 г., COM(2017) 211 final.

има специални потребности, те следва да съобщят това на органите по приемане, за да могат последните да осигурят необходимите гаранции възможно най-скоро. От друга страна, лицата, които ежедневно работят с непридружени деца, често биха били в състояние да наблюдават кандидатите за международна закрила за по-дълъг период от време и да изградят доверие. Това би им позволило да идентифицират ефективно специални потребности и рискове, които може да не са се проявили в самото начало. Доколкото тази информация се отнася и до евентуални специални потребности при процедурата, от решаващо значение е органът по приемане да може да я съобщи на решаващия орган.

Някои примери за специални гаранции при приемането са посочени в различните раздели на настоящото ръководство. За по-подробни указания и практически инструмент в това отношение може да направите справка с Инструмента на EASO за определяне на лица със специални потребности (Инструмент на EASO за ОЛСП)²².

Препратки към нормативните актове — Идентифициране, преценяване и реагиране на специални потребности

- Член 18, параграф 4 от ПДУП: Предприемане на подходящи мерки за предотвратяване на насилието и агресията, основана на пола
- Член 18, параграф 9, буква а) от ПДУП: Оценяване на специфичните нужди
- Член 22 от ПДУП: Преценяване на специалните потребности за приемане
- Член 25 от ПДУП: Жертви на мъчения и на насилие
- Член 3, параграф 3 от КПД: Стандарти, установени от компетентните органи
- Член 19 от КПД: Закрила от всички форми на насилие

Стандарти и показатели

2.1 Специални потребности

СТАНДАРТ 7: Осигуряване на първоначална процедура за установяване и оценка на специалните потребности на непридружените деца.

Показател 7.1: Въведен е стандартизиран механизъм/процедура за систематично идентифициране и преценяване на специалните потребности на непридружените деца.

- **Допълнителни забележки:** Както е посочено в член 22, параграф 2 от ПДУП, не е необходимо този механизъм/процедура да е под формата на административна процедура, а следва да се основава на стандартите за закрилата и защитата на децата. Инструментът на EASO за ОЛСП може да бъде включен в такъв механизъм/ такава процедура.

Показател 7.2: В механизма ясно е посочено кой отговаря за идентифицирането и преценяването на специалните потребности.

Показател 7.3: В механизма ясно е посочено как идентифицирането и преценяването на потребностите се регистрират и съобщават на непридружените деца и на съответните субекти.

- **Допълнителни забележки:** Регистрирането и ефективното съобщаване на информацията относно специалните потребности на непридружените деца и на съответните субекти е от решаващо значение с оглед на сигурното въвеждане на необходимите гаранции. Националните разпоредби за поверителност и защита на данните се прилагат по време на действието на механизма. В някои случаи се прилагат формални процедури, например в случая с националния механизъм за насочване на жертви на трафика на хора.

⁽²²⁾ EASO, Инструмент за определяне на лица със специални потребности.

Добра практика при първоначалното идентифициране на специалните потребности

Следното се счита за добра практика:

- ✓ установяване на механизъм за първоначалното идентифициране на специалните потребности като част от националните оперативни процедури;
- ✓ използване на шаблон за идентифициране на специалните потребности и потенциалните рискове за благосъстоянието на детето на ранен етап, като се разгледат:
 - данни за датата и мястото на раждане, държавата на произход, езика, както и за семейното положение и децата,
 - информация за родители, братя и сестри и/или информация за други роднини в рамките на настоящата ДЧ по приемане, друга държава от ЕС+ или трета държава,
 - здравословно състояние на детето (общо здравословно състояние, хронични заболявания, увреждания, хирургични интервенции, медикаменти, психично здраве),
 - стандарт на живот в държавата на произход,
 - образование в държавата на произход,
 - причини за напускане на страната на произход (включително родителско съгласие).

СТАНДАРТ 8: Гарантиране, че механизмът/процедурата за идентифициране и оценка на специалните потребности се прилага ефективно във възможно най-кратък срок след пристигането.

Показател 8.1: Разпределят се достатъчно ресурси за систематично идентифициране и оценка на специалните потребности на всяко непридружено дете.

Показател 8.2: Първоначалното идентифициране и оценка на очевидната уязвимост с цел удовлетворяване на специалните потребности се извършва в първия ден на пристигането или най-късно в срок от 24 часа.

Показател 8.3: Специални потребности, които се проявяват на по-късен етап, подлежат на адекватно идентифициране, преценяване, разглеждане и документиране.

Показател 8.4: Когато е уместно, в преценяването на специалните потребности се включват специалисти.

- **Допълнителни забележки:** Представителят и специалистите, напр. социални работници, психолози и лекари, могат да се включат в преценяването на специалните потребности в зависимост от характера на тези потребности. Органите по приемане следва да имат ефективен достъп до техния експертен капацитет, когато е необходимо. Когато е уместно, следва да се осигури квалифициран устен преводач.

Показател 8.5: Канали за комуникация и сътрудничество между органа по приемане и решаващия орган са установени и се използват в рамките на поверителността.

- **Допълнителни забележки:** Идентифицирането и преценяването на специалните потребности са по-ефективни, когато информацията се обменя между органите, без да се засягат националните разпоредби относно поверителността и защитата на данни.

Показател 8.6: Идентифицирането и преценяването на специалните потребности се извършват, без това да засяга проверката на молбата за международна закрила на непридружените деца.

- **Допълнителни забележки:** Важно е въпросите за идентифициране и преценяване на специалните потребности за приемане (и свързаните с процедурата) да бъдат ясно отделени от проверката на молбата за международна закрила на непридружените деца. Наистина в някои случаи уязвимото положение на непридружените деца може също да повлияе на резултата от молбата за международна закрила, но целта на идентифицирането и преценяването на потребностите съгласно настоящото ръководство е единствено да се гарантира ефективен достъп до правата и ползите, произтичащи от ПДУП, по време на процедурата за предоставяне на убежище.

СТАНДАРТ 9: Осигуряване на своевременно посрещане на идентифицираните специални потребности.

Показател 9.1: Вземат се подходящи мерки за посрещане на идентифицираните и оценените специални потребности. Спешността на реагиране ще зависи от установената необходимост.

- **Допълнителни забележки:** Достатъчно ресурси следва да бъдат отделени за посрещане на специалните потребности. Освен това следва да се използват стандартни оперативни процедури и/или механизми за насочване, например в случаи на деца, които са обект на трафик, деца, сключили брак, деца със свързани пълнолетни лица, деца с увреждания.

Показател 9.2: В случаите, когато са идентифицирани специални потребности, е въведен механизъм за осигуряване на редовното им проследяване.

- **Допълнителни забележки:** Държавите от ЕС+ следва също да предвидят редовно по-нататъшно следене на идентифицираните специални потребности.

Добра практика при идентифицирането, преценяването и реагирането на специални потребности

Следното се счита за добра практика:

- ✓ установяване на механизъм за идентифициране и преценяване на специалните потребности като част от националните оперативни процедури. В тези процедури може да бъде интегриран инструмент за идентифициране;
- ✓ редовно организиране на мултидисциплинарни срещи с всички заинтересовани участници, включително НПО; събиране на информация по проактивен начин, като се използват наличните ресурси преди приемането;
- ✓ установяване на специални потребности във връзка с ежедневните насоки на непридруженото дете чрез:
 - превръщане на това в честа тема на разговор с непридруженото дете, и
 - превръщане на това в тема на дискусия в рамките на мултидисциплинарните консултации (вж. глава 4. Ежедневни грижи).

2.2 Рискове за безопасността

СТАНДАРТ 10: Гарантиране, че персоналят, който работи с непридружени деца в приемен център, идентифицира рано рисковете за безопасността и благосъстоянието на децата.

Показател 10.1: Въведена е стандартна оценка на риска, за да се определят рисковете за безопасността на непридружените деца.

- **Допълнителни забележки:** Този инструмент би могъл да послужи като контролен списък или насоки за интервюиране, които помагат на персонала да прецени въз основа на наличната информация дали непридружените деца са изложени на риск за безопасността във връзка със злоупотреба, небрежно отношение, експлоатация или насилие, сега или в бъдеще, във или извън приемния център.

Показател 10.2: Рисковете за безопасността на непридружените деца се оценяват през първата седмица след пристигането им и това се повтаря редовно поне веднъж на всеки шест месеца.

- **Допълнителни забележки:** Препоръчва се оценката на риска да се извърши по време на приемането или колкото е възможно по-скоро след това в приемния център, но не по-късно от една седмица след пристигането.

Показател 10.3: Рисковете за безопасността се оценяват систематично.

- **Допълнителни забележки:** Обстоятелствата на непридружените деца може да се променят под въздействието на средата (във или около приемния център). Следователно идентифицирането или преоценката на рисковете представлява непрекъснат процес и поради това е препоръчително да се извършва на всеки три до шест месеца или когато настъпи дадено събитие или промяна в обстоятелствата.

Показател 10.4: Резултатите от оценката на риска се обсъждат в мултидисциплинарен контекст.

- **Допълнителни забележки:** Представителят или другите специалисти участват в оценката на риска или в резултата от нея.

СТАНДАРТ 11: Рисковете за безопасността са сведени до абсолютния минимум.

Показател 11.1: В рамките на една седмица след пристигането се осигуряват необходимите грижи и подходящ приеман център въз основа на оценката на риска.

- **Допълнителни забележки:** *Безопасното място за отглеждане е основна необходимост за всички непридружени деца.*

Показател 11.2: При силно опасни ситуации органите по приемане предприемат незабавни действия за преодоляване на опасната ситуация.

- **Допълнителни забележки:** *Когато е налице значителен риск за сигурността, като например сигнали за трафик на хора и потенциално бягство до неизвестно местоположение, е важно специалистите да могат да разпознават рисковете и да знаят как да постъпят. Ако възникне опасна ситуация (заплахи от мрежата за трафик на хора, заплаха за убийство в името на честта, тормоз от страна на съученици и др.), е важно специалистите да предприемат действия за установяване на безопасна и стабилна ситуация възможно най-бързо.*

Добра практика по отношение на намаляването на рисковете и риска от укриване

Следното се счита за добра практика:

- ✓ при пристигане временно се конфискуват мобилните телефони, при зачитане на принципа за висшия интерес на детето, когато са установени показатели за потенциален трафик на хора, за да се намали рискът от контакт с потенциална мрежа за трафик. В този случай следва да се гарантира, че телефонни разговори все още могат да се провеждат под надзор и на децата следва да се предлага по-специална възможност да се свържат със семейството си в страната на произход или друга държава, за да им кажат, че са в безопасност;
- ✓ организиране на безопасни домове/специални центрове за закрила на непридружени деца, изложени на риск от трафик на хора, принудителен брак и др. Това може да наложи защитни мерки, като преместването на непридруженото дете на място в селските райони, в обект под надзор и с изрични указания.

Показател 11.3: Приемните центрове разполагат с инструмент за предупреждение и осигуряват системно докладване и незабавна реакция при изчезнали непридружени деца.

- **Допълнителни забележки:** *Веднага щом бъде установено, че е изчезнало непридружено дете, трябва да се подаде сигнал за изчезнало лице в полицията и трябва да се уведоми службата за закрила на младежта. Дете се смята за изчезнало, ако е напуснало приемния център, без първо да уведоми персонала, и местонахождението на детето е неизвестно. Първата стъпка е да се потърси непридруженото дете; продължителността и интензивността на търсенето зависят от възрастта на непридруженото дете, предишното му поведение и наблюденията, както и от контекста. За дете на възраст под 14 години обикновено не е приемливо да се чака цяла нощ. Информацията за лицето трябва да бъде дадена на полицията колкото е възможно по-точно по отношение на облекло/номер на мобилен телефон и т.н. Веднага щом непридруженото дете се появи отново, трябва да бъдат информирани полицията и службата за закрила на младежта. Следва да се вземе предвид всяка информация, дадена от полицията или службата за закрила на младежта.*

Добра практика по отношение на инструментите за предупреждение

Следното се счита за добра практика:

- ✓ да се използва национална система за предупреждение за откриването на изчезнали деца след консултиране с полицията и представител за измерване на въздействието на такова публикуване.

СТАНДАРТ 12: Гарантиране, че на непридружените деца се предоставят знания по въпроса за радикализацията, както и че служителите споделят сигнали, свързани с (потенциалната) радикализация на непридружени деца, с отговорните органи.

Показател 12.1: Темата за радикализацията се обсъжда с непридружените деца, когато това е необходимо, от страна на служителите, работещи с непридружени деца.

Показател 12.2: Приемните центрове разполагат с инструмент за предупреждение, за да съобщават за сигнали за радикализация на отговорните лица и органи.

Добра практика по отношение на радикализацията

Следното се счита за добра практика:

- ✓ предоставяне на формуляр за доклад на социалните работници, които те могат да попълват в случаите на радикализация и да предават на компетентните държавни органи;
- ✓ насърчаване на координирането и обмяна на данни и информация с други компетентни държавни органи чрез развиване или засилване на сътрудничеството в рамките на общи работни групи;
- ✓ следва също така да има възможност за наемане на специалист по въпросите на радикализацията или за осигуряване на персонал със специфични познания за общуване с деца.

3. Разпределение

Уводни бележки

Без да се засяга съществуването на национални системи за регулиране на равномерното разпределение на непридружените деца на територията на ДЧ, стандартите и показателите, включени в настоящия раздел, следва да се разбират и прилагат изцяло в съответствие с принципа за висшия интерес на детето и на единството на семейството, както и при зачитане на специалните потребности за приемане, каквито могат да имат непридружените деца.

Спазването на тези принципи се изисква не само при влизане в системата за приемане, но и при прехвърляне или преместване на непридружените деца в друго жилище. Поради това, в съответствие с член 24, параграф 3 от ПДУП, преместването на непридружени деца следва да бъде ограничено до минимум и да се извършва само когато е във висш интерес на детето.

В допълнение към колективните, малките и основните жилища, приемните грижи и индивидуалните жилища също следва да бъдат възможност при разпределянето на настаняването на непридружени деца, ако се счита, че те отговарят на висшия интерес на детето и на индивидуалните специални потребности.

Първоначалните и цялостните оценки (по всяко време на настаняването) следва да се правят във висшия интерес на детето (напр. настаняване със съпруг(а) или член на семейството). При пристигането следва да се извърши първоначална оценка, за да се намери възможно най-добро жилище за непридружените деца. Цялостните оценки са текущи, мултидисциплинарни и следва да бъдат разглеждани редовно.

Разпределение и преразпределение на непридружени деца

Първоначална оценка при пристигане

Редовни, обстояни и мултидисциплинарни оценки по всяко време след приемането

Препратки към нормативните актове — Разпределение

- Член 18 от ПДУП: Разновидности на материалните условия на приемане
- Член 24 от ПДУП: Непридружени ненавършили пълнолетие

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 13: При разпределението на непридружените деца се вземат предвид специфични и обективни причини (например възраст, зрелост и специални потребности), свързани с индивидуалните обстоятелства на непридружените деца, специфичните грижи, предлагани от приемния център, и видът на центъра, както и възможностите за неинституционализираните форми на грижи.

Показател 13.1: Въведен е механизъм за преценка дали има специфични и обективни причини за разпределението на конкретно жилище.

- **Допълнителни забележки:** Индивидуалните обстоятелства на децата в горепосочения стандарт се отнасят по-специално до възрастта, зрелостта и пола (например транссексуалните лица), както и до културната, езиковата и религиозната ситуация на непридружените деца. Освен това следва да се вземат предвид и индивидуалните съображения, например съществуващите семейни връзки.
- По-специално разпоредбите за закрила на непридружени деца от сексуално и основано на пола насилие следва да бъдат взети предвид при организирането на разпределението.
- Ако непридружени деца се настанят по изключение в приемен център за възрастни (напр. заедно с пълнолетен брат или сестра), непридружените деца имат същите права като другите непридружени

деца (напр. закрила от всички форми на насилие) и се прилагат процесуални гаранции (напр. определяне на представител).

Добра практика при разпределението

Следното се счита за добра практика:

- ✓ разглеждане на приемната грижа или всяка друга форма на алтернативна (неинституционализирана) грижа като възможност за разпределение;
- ✓ разпределение на непридружените деца в подходящ приеман център след интензивно денонощно наблюдение и оценка в рамките на ограничен период от време (например две седмици) в първия приеман център;
- ✓ подготвяне на непридружените деца за независим живот след оценката на зрелостта и самостоятелността на детето, като бъдат разпределени към индивидуални жилища след 16-годишна възраст.

СТАНДАРТ 14: Гарантиране на зачитането на единството на семейството в съответствие с принципа за висшия интерес на детето.

Показател 14.1: Непридружени деца, които са братя и сестри (в съответствие с определението в член 24, параграф 2 от ПДУП), с тяхно съгласие се настаняват заедно.

- **Допълнителни забележки:** Съгласието на братя и сестри да бъдат настанени заедно се получава на доброволен принцип, като се вземат предвид възрастта и полът на братята и сестрите, и висшият им интерес. Ако непридружените деца са с пълнолетен(и) брат(я) или сестра(и), те могат да бъдат настанени заедно в приемни центрове за възрастни, като се вземат предвид висшият интерес на детето, възрастта, полът и степента на зрялост.
- Висшият интерес на детето трябва непрекъснато да бъде преценяван и наблюдаван от социални работници, други приемни служители и техните представители. Следва да се имат предвид съображения за сигурност при допускане на евентуални изключения.
- За да се избегне бъдещото разделяне, ако непридружени деца бъдат преместени, техните братя и сестри също следва да бъдат преместени.

Показател 14.2: Непридружените деца, техните съпрузи и деца могат да бъдат настанени заедно, ако това е в съответствие с висшия интерес на непридружените деца и в съответствие с приложимото национално право.

- **Допълнителни забележки:** Семейните непридружени деца, които са над установената в националното законодателство правна възраст за изразяване на съгласие, могат да бъдат настанени заедно с техните пълнолетни съпрузи, както и с децата, които могат да имат, в приемни центрове за семейства, като се отчита висшият интерес на детето като първостепенно съображение.
- Висшият интерес на детето трябва непрекъснато да бъде преценяван и наблюдаван от социални работници, други приемни служители и от представителите с цел установяване на евентуална сексуална експлоатация, принудителен брак или трафик на хора. Непридружените деца под националната възраст за изразяване на съгласие трябва да се настаняват отделно от техните съпрузи.
- Съществува необходимост мултидисциплинарен екип да извърши оценка на висшия интерес на детето в случаите на ранен брак, непосредствено след пристигането. Оценката следва да включва екип, съставен от поне един социален работник, медицински специалист и представител. Ако оценката не се извърши при пристигането, следва да се въведат мерки за закрила на непридружените деца.
- Непридружените деца, които са самотни родители, следва да бъдат настанени заедно с детето/децата си, като се отчита принципът за висшия интерес на детето (включително висшият интерес на детето, което е и родител). Висшият интерес на детето трябва непрекъснато да бъде преценяван и наблюдаван от социални работници, други приемни служители и представител. Следва да се имат предвид съображения за сигурност при допускане на евентуални изключения.

Добра практика по отношение на непридружените деца, които са самотни родители

Следното се счита за добра практика:

- ✓ осигуряване на специални приемни центрове с дневни грижи/детски градини, за да се даде възможност на родителите да посещават училище.

Показател 14.3: Когато е възможно и необходимо, целостта на семейството следва да се спазва по отношение на членовете на семейството в широкия смисъл на думата.

- **Допълнителни забележки:** По-широкото определение на „членове на семейството“ се прилага, като се вземат предвид положението на непридружените деца, конкретните обстоятелства на зависимост и техният висш интерес.
- В зависимост от националните договорености и съгласието на непридружените деца и представителите, членовете на семейството на децата в широкия смисъл на думата (включително родственици извън определението на член 2, буква в) от ПДУП) и непридружените деца могат също да бъдат настанени заедно.
- Непридружените деца и пълнолетните членове на семейството в широкия смисъл могат да бъдат настанени заедно в приеман център за възрастни, ако това е във висшия интерес на детето. Това следва да се вземе предвид по-специално за непридружените деца, които са придружавани от роднини, които не са отговорни за тях по силата на закона или на практиката на съответната ДЧ. Висшият интерес на детето трябва непрекъснато да бъде преценяван и наблюдаван от социални работници, други приемни служители и представителя. Следва да се имат предвид съображенията за сигурност при допускане на евентуални изключения.

СТАНДАРТ 15: Осигуряване на вземане под внимание на специалните потребности при (пре)разпределение на конкретно жилище за непридружените деца.

Показател 15.1: Разпределението на конкретно жилище за непридружените деца се основава на преценяване на техните специални потребности за приемане.

- **Допълнителни забележки:** По-специално разпределението на жилище за непридружените деца се основава на преценяването на висшия интерес на детето.

Показател 15.2: Има възможност за преместване на непридружените деца в резултат на установени специални потребности за приемане.

Показател 15.3: Преместването на непридружени деца следва да бъде ограничено до минимум и да се извършва само когато обслужва висшия интерес на детето, например с цел по-добър достъп до членовете на семейството или до образователни услуги.

- **Допълнителни забележки:** По-специално съображения за безопасност, като например в случаите на жертви на трафик на хора, на сексуално и основано на пола насилие, мъчения или други тежки форми на психологическо и физическо насилие, биха могли да наложат (пре)разпределение на различни жилища за непридружените деца, ако на по-късен етап стане ясно, че те са правилно идентифицирани и оценени (вж. глава 2. Специални потребности и рискове за безопасността, стандарт 8 и [показател 8.3](#)).

Показател 15.4: Непридружените деца, които са навършили пълнолетие, следва да имат право да останат на същото място/в същия район, ако е възможно. Специални мерки следва да се предприемат при преместването на непридружени деца, които са навършили пълнолетие, в приеман център за възрастни. Преместването следва да бъде организирано внимателно заедно с приемния център и непридруженото дете.

Добра практика при (пре)разпределението на жилище за непридружено дете

Следното се счита за добра практика:

- ✓ изслушване на детето и представителя, когато се планира ново жилище за непридруженото дете;
- ✓ вземане предвид на приемствеността в образованието и личната учебна програма, както и на учебния срок при преместването на непридружени деца (например в кризисни ситуации).

4. Ежедневни грижи

Уводни бележки

Както е посочено в КПД, децата се нуждаят от специални гаранции и грижи поради своята физическа и психическа незрялост, а семейството е естествената среда за тяхното израстване и благосъстояние. В резултат на това ежедневните грижи и специалните дейности следва да бъдат достъпни за непридружени деца, които живеят в приемни центрове без присъствието на членове на семейството, като това следва да бъде съществена част от приемането, за да се гарантира стандарт на живот, подходящ за физическото, умственото и социалното им развитие. Ежедневните грижи, посочени в настоящото ръководство, включват ежедневната подкрепа на непридруженото дете, организацията на дейностите за повишаване на осведомеността и обучение на детето, както и дейностите за отдих и развлечения. Някои стандарти и показатели са свързани с тези, които се съдържат в разделите относно предоставянето на информация, оценяването и реагирането на специални потребности и рискове за безопасността, здравеопазването, училищното образование и жилищното настаняване. Те са включени в този раздел, като се приема, че са необходими допълнителна информация и подкрепа за непридружените деца.

По-нататък в настоящия раздел се разглежда значението на подготовката на непридружените деца за самостоятелност, повишаването на устойчивостта и разработването на метод за специални грижи в приемните центрове, насочен към бъдещите перспективи и умения на непридружените деца. Следва да се вземат предвид възрастта, зрелостта и специалните потребности. Ежедневните грижи може да се различават за непридружените деца, живеещи в центровете за настаняване, и настанените в индивидуални жилища, като се имат предвид разликите във възрастта, самостоятелността и независимостта. Освен това се прави разграничение между наличието на общо обучен приеман персонал и такъв, който е преминал достатъчно допълнително обучение по отношение на непридружените деца (вж. [глава 5. Персонал](#)). Присъствието на персонал за приемане на децата е необходимо като минимум, когато непридружени деца се намират в центъра за настаняване, а не в училище, но не непременно през нощта.

Препратки към нормативните актове — Ежедневни грижи

- Член 23, параграф 1 от ПДУП: Физическото, умственото, духовното, моралното и социалното развитие на ненавършилите пълнолетие; благосъстоянието и социалното развитие на ненавършилите пълнолетие, като се обърне внимание на тяхната лична ситуация
- Член 23, параграф 3 от ПДУП: Развлекателни дейности
- Член 24, параграф 1 от ПДУП: Непридружени ненавършили пълнолетие

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 16: Осигуряване на ежедневни грижи за непридружените деца в центъра за настаняване (16.1) или в индивидуални жилища (16.2).

Алтернативни показатели за осигуряване на ежедневни грижи:

Показател 16.1 а): В центъра за настаняване денонощно има квалифициран персонал.

Показател 16.1 б): Квалифициран персонал е на разположение, когато в центъра за настаняване има непридружени деца, което означава преди и след учебните часове, през почивните дни и училищните ваканции.

Показател 16.1 в): Ако членовете на персонала, които са на разположение през нощта, не са квалифицирани, те трябва най-малкото да бъдат обучени в областта на закрилата и правата на детето и да разполагат с необходимата информация относно специфичните обстоятелства, свързани с непридружените деца в центъра за настаняване.

Показател 16.1 г): Присъствието на непридружени деца в центъра за настаняване се проследява поне веднъж на ден, за да се гарантира, че детето не е избягало.

или

Показател 16.2 а): Когато непридружените деца живеят в индивидуално жилище, имат денонощен контакт с квалифициран персонал.

Показател 16.2 б): Персоналът за приемане на децата посещава непридружените деца, които са настанени в индивидуално жилище, поне два пъти седмично.

- **Допълнителни забележки:** *Непридружените деца, настанени в индивидуално жилище, са на минимум 16 години и са считани за достатъчно зрели и самостоятелни, за да могат да живеят в такъв вид приеман център.*
- *Посещението се извършва например от социалния работник.*

Показател 16.2 в): Присъствието на непридружени деца в индивидуално жилище се следи чрез домашни посещения, за да се гарантира, че децата не са избягали.

Показател 16.3: Непридружените деца получават подкрепа в ежедневието и дейностите си.

- **Допълнителни забележки:** *Подкрепата в ежедневието включва широка гама от дейности, като например събуждане на непридружените деца, насърчаване и проследяване на посещенията на училище и участието в училище, предоставяне на информация и подкрепа във връзка с личната и битовата хигиена, оказване на подкрепа на непридружените деца за живота в общността и зачитане на вътрешните правила, управление и предотвратяване на конфликти.*
- *На първия етап персоналът по приемането може да насочва непридружените деца към училище и други места. Информацията се предоставя по подходящ за децата начин и адаптирана към възрастта и зрелостта на непридружените деца (например Google карти, приложения за обществен транспорт и др.).*

Показател 16.4: На непридружените деца се осигуряват домашни учители и помощ за домашната работа.

- **Допълнителни забележки:** *Домашните учители и помощта за домашната работа могат да бъдат осигурени от приемния център или от външни организации, във или извън приемния център.*

СТАНДАРТ 17: Ежедневните грижи се организират в съответствие със специфичен метод за грижи за непридружени деца.

Показател 17.1: Методът за грижи за непридружени деца е посочен в наръчник, с който целият персонал, отговарящ за ежедневните грижи в приемния център, е запознат и прилага.

Показател 17.2: Наръчникът съдържа най-малкото описание на целите на ежедневните грижи и на цикъла на разговор, в рамките на който с детето се обсъждат тези цели и резултатите по отношение на непридружените деца, както и последиците за тяхната безопасност, бъдещите перспективи, уменията и специалните потребности.

Показател 17.3: Персоналът обсъжда редовно целите на ежедневните грижи и резултатите с представителя и с непридружените деца.

Добра практика при организирането на ежедневните грижи

Следното се счита за добра практика:

- ✓ във всички приемни центрове за непридружените деца е налице наръчник. Наръчникът обхваща всички процедури и политики, свързани с приемането на непридружени деца, и е разработен в сътрудничество с органите, представляващи непридружените деца. Изискванията за консултации с непридружените деца, за документация и координиране с други органи и организации са ясно описани в наръчника.

СТАНДАРТ 18: Непридружените деца се подготвят да станат самостоятелни и да водят независим живот по-късно.

Показател 18.1: Уменията, свързани със самостоятелността, се оценяват редовно.

- **Допълнителни забележки:** *Оценката се извършва чрез подкрепа и наблюдение на непридружените деца в ежедневието и чрез нея се гарантира приобщаването им. Това се извършва на различни етапи, за да се оцени развитието на уменията. Може да се използва контролен списък за оценка на нивото на самостоятелност, включително уменията за почистване, управление на домашния бюджет, потребление на енергия, пране, готвене, пазаруване, споделяне на жилищното пространство с други хора и т.н.*

Показател 18.2: На непридружените деца се осигуряват подкрепа и обучение за управлението на домашния бюджет и за отговорното потребление на енергия.

- **Допълнителни забележки:** По-малките непридружени деца се нуждаят от помощ и надзор за това как да харчат или да спестяват джобните си пари. По-големите непридружени деца могат да имат същите нужди, но също така могат да боравят самостоятелно с пари като компонент на обучението си по управление на домашния бюджет.

Показател 18.3: На непридружените деца се осигуряват подкрепа и обучение във връзка с почистването и прането.

- **Допълнителни забележки:** Без да се засяга фактът, че цялостната отговорност за поддържането на жилищния фонд е на органа по приемане, някои задачи по техническото обслужване могат да бъдат изпълнявани от непридружените деца доброволно и на образователен принцип, като се взема предвид възрастта на детето, при постоянно наставление и наблюдение от страна на персонала.

Показател 18.4: На непридружените деца се осигуряват подкрепа и обучение във връзка с готварските умения.

- **Допълнителни забележки:** Обучението включва въпроси, свързани със сигурността, като се вземат предвид възрастта и зрелостта на непридружените деца.

СТАНДАРТ 19: Защита и насърчаване на здравето и благосъстоянието на непридружените деца и повишаване на устойчивостта.

Показател 19.1: Психологичното благосъстояние и психичното здраве на непридружените деца се вземат предвид и се опазват при ежедневните грижи.

- **Допълнителни забележки:** Специално внимание се обръща на психологичното благосъстояние и психичното здраве на непридружените деца, като се обръща например внимание на признаците на тревожност, стрес, самота, тъга, депресия, травми и проблеми със съня. Когато е необходимо, се осигурява психологична подкрепа чрез изслушване, признаване на чувствата на непридружените деца, предоставяне на съвети или консултиране с други специалисти, като психолози или терапевти.

Показател 19.2: Непридружените деца имат достъп до дейности за повишаване на осведомеността относно рисковете от употребата на наркотици и алкохол, в зависимост от възрастта и зрелостта им.

- **Допълнителни забележки:** Тези дейности могат да бъдат организирани от приемния център или от външни организации, във или извън центъра. Когато е уместно, се ангажира медицински персонал.

Показател 19.3: Непридружените деца имат достъп до дейности за повишаване на осведомеността по отношение на сексуалното и репродуктивното здраве, във връзка с различните сексуални ориентации и полова идентичност и според възрастта и зрелостта на детето.

Показател 19.4: На непридружените деца се предоставят минималната информация и обучение, насочени към установяване срещу всички форми на психическо, сексуално или друг вид физическо насилие и небрежно отношение.

- **Допълнителни забележки:** Акцентът на обучението е да се предотвратяват ситуации на риск и да се научат децата как да постъпват в такива ситуации.

Добра практика при ежедневните грижи по отношение на благосъстоянието

Следното се счита за добра практика:

- ✓ осигуряване на достъп на непридружените деца до психообразователни дейности, които включват широк спектър от дейности, като упражнения за отпускане и дихателни упражнения, дискуссионни групи, кинезиология, информационни сесии по психосоматични проблеми и др. Тези дейности се организират от приемния център или от външни организации, във или извън центъра. Ангажират се специалисти, като психолози или терапевти;
- ✓ организира се период извън приемния център, ако непридружените деца имат проблеми с поведението и/или психологически проблеми (отсъствие от училище, трудно приобщаване в групата, враждебност, тормоз и др.). За да им се даде време да обмислят положението, непридружените деца временно се настаняват на подходящо място, където са предвидени специални психообразователни и развлекателни дейности. На разположение са специални места за малки групи от непридружени деца (от 2 до 10) и допълнителна подкрепа при обучението. Продължителността на престоя варира в зависимост от нуждите на детето (от 5 до 15 дни, 1 месец при изключителни обстоятелства);
- ✓ осигуряване на присъствието на персонала по време на вечеря с непридружените деца в центровете за настаняване, за да се упражнява надзор върху хранителните им навици, да се създаде чувство на сплотеност по време на хранене и да се предотвратят потенциални конфликти.

СТАНДАРТ 20: Подкрепа и проследяване на психичното и социалното развитие на непридружените деца чрез стандартизиран план за полагане на грижи.

Показател 20.1: Ситуацията, потребностите, уменията и перспективите на непридружените деца се оценяват от персонала по приемане като стандартна част от плана за полагане на грижи за непридружените деца, с тяхно участие.

- **Допълнителни забележки:** Планът включва следните елементи за детето: административно-процесуални обстоятелства, образование, умения, степен на самостоятелност и психологично благосъстояние.
- Оценката се основава на интервюта с непридружените деца от страна на квалифициран персонал. Първата консултация се провежда в рамките на една седмица след пристигането в приемния център.
- Представителят участва в разработването на плана за полагане на грижи и може да се консултира с него с предварителното съгласие на непридружените деца.

Показател 20.2: Психичното и социалното развитие на непридружените деца се наблюдава и обсъжда от съответните лица, полагащи грижи, от различни дисциплини (мултидисциплинарен подход).

- **Допълнителни забележки:** Организиран се редовни обмени и/или срещи между приемните служители, които работят с непридружени деца (социални работници, преподаватели, а ако е приложимо, и с медицински лица, психолози, учители в училище и др.), за да се обсъди положението на непридружените деца и да се актуализира планът за полагане на грижи.

Показател 20.3: С представителя редовно се обменя информация за психическото и социалното развитие на непридружените деца.

Показател 20.4: Когато непридружени деца бъдат преместени в нов приемен център, планът за полагане на грижи се предава преди или не по-късно от деня на преместването при спазване на принципа на поверителност.

Добра практика при ежедневните грижи

Следното се счита за добра практика:

- ✓ ежемесечен преглед на плана за полагане на грижи от социалния работник, представителя и непридруженото дете; предаване на плана за полагане на грижи два или повече дни преди преместване, така че новият приемен център да може да подготви пристигането и грижите за непридружените деца.

СТАНДАРТ 21: Гарантиране на ефективен достъп до развлекателни дейности, включително игри и занимателни дейности, подходящи за непридружените деца.

Показател 21.1: Съществува ежедневен достъп до разнообразни развлекателни дейности както на закрито, така и на открито, в зависимост от възрастта и след консултация с непридружените деца.

- **Допълнителни забележки:** Развлекателните дейности включват широка гама от спортни и други дейности (отдых на закрито или открито, достъп до настолни игри, кино, обществени прояви, спортни турнири и др.). Дейностите могат да бъдат организирани от центъра или от външни организации. Специално внимание се отделя на организирането на групови дейности.
- На разположение са допълнителни дейности по време на училищните ваканции, в почивните дни и когато непридружените деца все още нямат достъп до училище.

Показател 21.2: Развлекателните дейности се организират и се наблюдават от персонала по приемане на децата и/или от други отговорни възрастни, които участват в грижите за тях.

Показател 21.3 а): Непридружени деца до 12 години могат да играят под надзор всеки ден на безопасно място, приспособено за възрастта им; **И**

Показател 21.3 б): Редовно се осигурява минимален диапазон от спортни дейности, подходящи за възрастта на непридружените деца (вж. глава 9. Жилищно настаняване).

Показател 21.4: Достъпът до интернет и неговата продължителност са подходящи за възрастта и се регулират и контролират от персонала.

Добра практика при ежедневните грижи

Следното се счита за добра практика:

- ✓ организиране на съвместни дейности за непридружените деца и местни младежи както във, така и извън приемния център, напр. мачове по крикет.

5. Персонал

Уводни бележки

Основните задачи на персонала, който работи с непридружени деца, са упражняването на надзор, осигуряването на консултации и предоставянето на социална помощ на непридружените деца. Този персонал отговаря за идентифицирането и удовлетворяването на потребностите на непридружените деца, както е описано по-горе (глава 2. Специални потребности и рискове за безопасността, и глава 4. Ежедневни грижи).

В контекста на приемането има редица специалисти, отговорни и ангажирани в работата с непридружени деца. Това включва всички лица, които са в пряк контакт с непридружени деца, независимо от работодателя им. Това поле на дейност по-специално включва социални работници, служители в образованието и здравеопазването, служители по регистрацията, устни преводачи, управители на приемни центрове, персонал с административни/координиращи функции, както и представители.

В тази рамка насоките, включени в настоящия раздел, следва да се разбират като приложими за целия персонал (т.е. включително служителите на средни и старши ръководни длъжности), който работи с непридружени деца в контекста на приемането. Разделът не обхваща пряко представителите, въпреки че някои от стандартите и показателите в този раздел трябва да бъдат наблюдавани/изпълнявани и от тях. Когато трябва да бъдат изпълнени специфични изисквания за персонала (например специализирана квалификация), това изрично е посочено в ръководството.

За изпълнението на горепосочените задачи лицата, които работят с непридружени деца, трябва да са на разположение по подходящ начин, да бъдат квалифицирани, обучени, да получават подкрепа и да бъдат наблюдавани.

Препратки към нормативните актове — Персонал

- Член 24, параграф 4 от ПДУП: Непридружени ненавършили пълнолетие
- Член 29, параграф 1 от ПДУП: Персонал и средства

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 22: Осигуряване на достатъчно квалифициран персонал за ежедневните грижи за непридружените деца.

Показател 22.1: Приемният център трябва да осигури достатъчно квалифициран персонал за полагане на ежедневните грижи за непридружените деца.

- **Допълнителни забележки:** За да се гарантира, че ежедневните грижи за непридружените деца се полагат по подходящ начин и специалните им потребности се удовлетворяват, следва да се осигури достатъчно квалифициран персонал, който да отговаря за приемането и грижите за непридружените деца, за да се обърне внимание и да се реагира на специалните потребности за приемане, посочени по-горе.

Добра практика по отношение на осигуряването на персонал

Следното се счита за добра практика:

- ✓ осигуряване на квалифициран персонал за приемния център не само през деня, но и през нощта.

СТАНДАРТ 23: Да се гарантира, че персоналят е достатъчно квалифициран.

Показател 23.1: Персоналят, който работи с непридружени деца в контекста на приемането, разполага с ясно задание (длъжностна характеристика).

- **Допълнителни забележки:** Длъжностните характеристики следва да са насочени към квалификациите, необходими, за да се гарантира, че ежедневните грижи за непридружените деца се полагат по подходящ начин и техните специални потребности са разгледани в достатъчна степен.

Показател 23.2: Персоналът, който работи с непридружени деца в контекста на приемането, е квалифициран в съответствие с националните законови и подзаконови актове относно конкретното си задание (длъжностна характеристика).

- **Допълнителни забележки:** За да се гарантират ежедневните грижи и закрилата на непридружените деца, персоналът, отговорен за приемането и грижите за непридружени деца, трябва да бъде квалифициран да се справя и да удовлетворява горепосочените специални потребности за приемане, да е преминал необходимото обучение и да разполага с нужните умения по отношение на: закрилата на детето и гарантирането на положението на непридружените деца мигранти, развитието на детето, ролите и отговорностите на участващия персонал, уменията във връзка с правата на детето по отношение на закрилата на детето, развитието на детето, правата на детето и общуването с деца.

Показател 23.3: Персоналът, който работи с непридружени деца в контекста на приемането, не трябва да е извършвал престъпления и нарушения, свързани с деца, или престъпления или нарушения, които пораждат сериозни съмнения относно способността му да поема отговорност по отношение на децата.

СТАНДАРТ 24: Да се осигури необходимото и подходящо обучение на персонала.

Показател 24.1: Без да се засяга необходимостта от предоставяне на специфично обучение на персонала, който работи с непридружени деца в контекста на приемането, всяко обучение следва да бъде съобразено с по-общата рамка на кодекс на поведение, в който са посочени ключовите концепции и принципи, залегнали в основата на работата във връзка с приемането.

Показател 24.2: Персоналът, който работи с непридружени деца в контекста на приемането, е бил цялостно и своевременно въведен в тази роля.

- **Допълнителни забележки:** Встъпителното обучение следва да се провежда най-късно веднага след наемането на персонала. В зависимост от функцията, възложена на персонала, встъпителното обучение следва да включва стандартите на приложимите законови и/или подзаконови актове в областта на приемането, наличните национални инструменти и съответните инструменти на EASO ⁽²³⁾.

Показател 24.3: Съществува ясна програма за обучение, включваща изискванията за обучение за всяка функционална група, за оценяване, определяне, документиране и разглеждане на специалните потребности за приемане във възможно най-кратък срок и през целия период след приемането.

- **Допълнителни забележки:** Основното обучение на персонала, който работи с непридружени деца в контекста на приемането, може да се извърши по модула относно приемането на програмата за обучение на EASO ⁽²⁴⁾.

Показател 24.4: Обучението се провежда редовно и в зависимост от нуждите на персонала.

- **Допълнителни забележки:** Следва да се изготви дългосрочна програма за обучение, предвиждаща редовни опреснителни занятия. Обучение следва да се проведе и в случай че има значителни промени в приложимото законодателство и в практиката.

Показател 24.5: Осигуреното обучение включва въпроси, свързани с пола и възрастта, обучение в областта на културата, управление на конфликти, първоначално и специализирано обучение за идентифициране на лица със специални потребности, осведоменост по въпроси, свързани с психичното здраве, разпознаване на признаците на радикализация и идентифициране на жертвите на трафик на хора, както и първа помощ и пожарна безопасност.

- **Допълнителни забележки:** В зависимост от разпределението на задачите по отношение на работата с непридружени деца се предоставя обучение по професия/функция. Персоналът, който работи през нощта, също следва да премине минимално обучение по горепосочените теми, както и обучение по специфичните предизвикателства, които могат да възникнат през този период.
- Модулите, включени в националния учебен план, могат да варират от компютърни умения и чужди езици до курс по инфекциозни болести или идентифициране на жертви на трафик на хора, радикализация, но също така умения за общуване с деца.

⁽²³⁾ За подробен списък на инструментите за подкрепа на EASO вижте [Как да се разбира ръководството](#), стр. 15.

⁽²⁴⁾ EASO, [Модул относно приемането на програмата за обучение](#).

Добри практики при обучението на персонала

Следното се счита за добра практика:

- ✓ определяне на възможностите за обучение на целия персонал, който работи с непридружени деца в контекста на приемането, например специално обучение относно чувствителна към травмите практика, работа с деца, които страдат от безпокойство, които са жертви на трафик или са претърпели загуба на близък човек, за насърчаване на устойчивостта, независимия начин на живот, достъпа до образование/обучение/пазара на труда; и/или
- ✓ организиране на обучението чрез договорености със съответните субекти (университети, юристи, психолози, неправителствени и международни организации и др.);
- ✓ определяне на методи на обучение, които позволяват и насърчават персонала да изпълнява трудовите си задължения по единен и съгласуван начин;
- ✓ осигуряване на обучение за социалните работници и по-общо на всички членове на персонала на приемните центрове във връзка с предотвратяването и откриването на радикализацията.

СТАНДАРТ 25: Да се осигуряват и насърчават ефективно сътрудничество, обмен на информация и осведоменост.

Показател 25.1: Установените специални потребности следва да бъдат съобщени на съответните заинтересовани страни, за да се осигурят необходимите гаранции и подкрепа.

Показател 25.2: Налице са кампании за редовно сътрудничество, обмен на информация и повишаване на осведомеността и/или алтернативни механизми сред тези, които са в контакт с непридружени деца поради тяхната професия и/или функция, включително социални работници, персонал в сферата на образованието и здравеопазването, служители по регистрацията, устни преводачи, ръководители на центрове, административен/координационен персонал, както и представители.

- **Допълнителни забележки:** Редовните кампании за сътрудничество, обмен на информация и повишаване на осведомеността и/или алтернативните механизми могат да бъдат подпомагани от вътрешни процедури за докладване.
- Кампаниите за сътрудничество, обмен на информация и повишаване на осведомеността биха могли да се съсредоточат върху свързаните с миграцията аспекти като цяло, и по-специално върху културните аспекти, както и по отношение на непридружените деца (специални потребности). Те могат да се организират например от обучаващия персонал, външните здравни служби, персонала за охрана в централите за настаняване или персонала за почистване.

Показател 25.3: Представителите са информирани от и информират редовно други съответни участници, работещи с непридружени деца, относно психическото и социалното развитие на непридружените деца.

Показател 25.4: Спазват се правилата за поверителност, предвидени в националното и международното право, по отношение на всяка информация, получена от лицата, работещи с непридружени деца в хода на тяхната работа.

Добра практика при сътрудничеството, обмена на информация и повишаването на осведомеността

Следното се счита за добра практика:

- ✓ осигуряване на обучение за устни преводачи в работата или комуникацията с деца, като се зачитат специалните потребности на непридружените деца.

СТАНДАРТ 26: Да се осигури подкрепа за персонала, който работи с непридружени деца, в контекста на приемането.

Показател 26.1: Налице са различни мерки за помощ при справяне с трудни ситуации, срещани по време на работата по приемането.

- **Допълнителни забележки:** Мерките за подкрепа на персонала могат да бъдат под формата на консултации между колеги с един и същи ранг, управление на стреса, психологична подкрепа, кризисен екип или външен надзор.

Добра практика при подкрепата на персонала

Следното се счита за добра практика:

- ✓ осигуряване на ежедневни срещи на персонала за ефективен обмен на информация;
- ✓ организиране на два или три дни за развитие на персонала за всички членове на персонала;
- ✓ организиране на сесии за сваляне на напрежението или за даване на инструктаж на съответните лица, когато това е необходимо;
- ✓ насърчаване на партньорския обмен между служителите в различни приемни центрове.

СТАНДАРТ 27: *Да се осигурят управление, надзор и отчетност чрез редовно — поне веднъж годишно — наблюдение и подходяща подкрепа за персонала.*

Показател 27.1: Приемният център трябва да осигури механизъм за редовно наблюдение на работата на персонала, за да се гарантират ежедневните грижи за непридружените деца.

- *Допълнителни забележки: За да се гарантира, че ежедневните грижи за непридружените деца се полагат по подходящ начин и специалните им потребности се удовлетворяват в достатъчна степен, редовно се наблюдава работата на персонала и се взема под внимание съответната подкрепа.*

Добра практика при наблюдението

Следното се счита за добра практика:

- ✓ осигуряване на периодичен партньорски преглед на изпълнението на ежедневните грижи за непридружени деца.

6. Медицински грижи

Уводни бележки

В член 24 от КПД се подчертава, че децата имат правото да се ползват от най-високия достижим стандарт на здравословно състояние и от здравните услуги за лечение на заболяванията, както и за възстановяване на тяхното здраве. Държавите – страни по Конвенцията, се стремят да осигурят никое дете да не бъде лишено от правото си на достъп до такива здравни услуги. Освен това непридружените деца следва да имат същия достъп до здравни услуги като децата, граждани на съответната ДЧ. Специално внимание следва да се обърне и на особената уязвимост на непридружените деца и на въздействието на тази уязвимост върху тяхното здраве⁽²⁵⁾.

Съответно непридружените деца следва да получат достъп до същите здравни услуги като децата, граждани на съответната ДЧ, а за някои деца – поради особената им уязвимост – следва да се предоставят допълнителни здравни услуги. По отношение на непридружените деца специално внимание трябва да се обърне и на факта, че те нямат родители, които да дадат информация за медицинската история на детето. Затова непридружените деца се нуждаят от специална помощ, за да получат достъп до необходимите здравни услуги.

В термина „медицински грижи“, използван в настоящия раздел, са включени грижи както за психичното, така и за физическото здраве, които се предоставят на непридружените деца. Включени са също консултации за непридружените деца, страдащи от сериозни заболявания, както и необходимите мерки за подпомагане на рехабилитацията на жертвите на насилие и мъчения. В този смисъл медицинските прегледи, извършвани в началото на процедурата по приемане, могат да предоставят важна отправна точка, тъй като дават възможност за по-ясна представа за медицинските нужди, които трябва да бъдат посрещнати по време на цялата процедура по приемане. „Медицински персонал“ за целите на настоящия раздел означава квалифицирани медицински специалисти (напр. лекари, зъболекари, медицински сестри), както и психолози.

Ръководството следва да се разбира в съответствие с общите принципи на доброволност и поверителност, приложими към целия персонал по приемането и към медицинския персонал, участващ в предоставянето на медицински грижи, както и към устните преводачи. На нито един етап информацията не следва да бъде споделяна без предварителното съгласие на пациента. Без да се засягат разпоредбите на националните закони, регулиращи достъпа до медицинските досиета, на непридружените деца следва да се предостави достъп до медицинските им досиета, когато е необходимо. Във всеки отделен случай трябва да се прецени дали при прегледа от медицински специалист непридружените деца трябва да бъдат придружени от квалифициран персонал, или от представителя.

При планирането на здравните услуги и някои програми за превенция на непридружени деца трябва да се вземат под внимание образователните програми и други образователни мероприятия, така че услугите да се предоставят на децата. Това е особено важно, когато в жилищата се предоставят здравни услуги.

Препратки към нормативните актове — Медицински грижи

- Член 13 от ПДУП: Медицински прегледи
- Член 17 от ПДУП: Общи правила относно материалните условия на приемане и медицинските грижи
- Член 19 от ПДУП: Медицински грижи
- Член 24 от КПД: Здраве и медицински грижи

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 28: *Да се осигури достъп до медицински прегледи и оценки на здравословното състояние и да се предотвратяват свързаните със здравето проблеми на ранен етап от процеса на приемане.*

Показател 28.1: Информация относно правото на здравни услуги, целта и значението на медицинските прегледи, оценките на здравословното състояние и програмите за ваксинация следва да се предоставят на непридружените деца непосредствено след пристигането им в приемния център.

⁽²⁵⁾ Комитет на ООН по правата на детето, Общ коментар № 6 от 2005 г. относно третирането на непридружени и отделени от семействата си деца извън държавата им по произход, параграфи 46-49.

- **Допълнителни забележки:** Информацията следва да бъде предоставена в съответствие със стандартите, представени в глава 1. Информация, участие и представителство на непридружени деца (вж. [стандарт 2](#)).

Показател 28.2: Ако непридружените деца дадат съгласие за това, възможно най-скоро след пристигането им в приемния център следва да се извършат медицински преглед и оценка на здравословното им състояние.

- **Допълнителни забележки:** Препоръчва се медицинският преглед и оценката на здравословното състояние да се извършат не по-късно от седем дни след пристигането.
- **Оценката на здравословното състояние** включва както физическа, така и психологическа оценка.

Показател 28.3: Ако програмите за ваксинация не са част от общите задължителни програми за здравеопазване, следва да се осигурят необходимите ваксинации на непридружените деца.

- **Допълнителни забележки:** Следва да се предвидят необходимите ваксинации, ако има вероятност статусът на децата във връзка с ваксинацията да е бил прекъснат или ако не съответства на националните стандарти.

Показател 28.4: На непридружените деца се осигуряват подходяща за възрастта им и достатъчна информация и услуги в областта на сексуалното и репродуктивното здраве.

Показател 28.5: На непридружените деца се предоставят контрацептивни средства.

Добра практика при предотвратяването на свързаните със здравето проблеми на ранен етап от процеса на приемане

Следното се счита за добра практика:

- ✓ на непридружените деца се предоставят безплатно контрацептивни средства.

СТАНДАРТ 29: Да се осигури достъп до необходимите медицински грижи, равни на тези на гражданите на държавата, включително превантивна, психологическа, физическа и психосоциална помощ.

Показател 29.1: Непридружените деца имат достъп до всички видове необходими медицински услуги.

- **Допълнителни забележки:** Когато е възможно, полът следва да се вземе под внимание при предоставяне на медицински грижи (напр. достъп до медицински персонал от женски пол при поискване и наличие на такъв).

Показател 29.2: Медицинските услуги се предоставят от квалифициран медицински персонал.

- **Допълнителни забележки:** Това включва медицинските услуги, предоставяни в приемните центрове.

Показател 29.3: Медицинските грижи са достъпни в приемните центрове или в рамките на приемливо разстояние пеша или с обществен транспорт и, ако е необходимо, непридружените деца се придружават от персонал или представител.

- **Допълнителни забележки:** За допълнителни пояснения на термина „приемливо разстояние“ вж. [глава 9. Жилищно настаняване, подраздел 9.1. Местоположение](#).
- За да се прецени дали едно дете трябва да бъде придружено, трябва да се проведе разговор с него и неговия представител. Ако в рамките на националното законодателство децата имат право да решават дали да се подложат на определени процедури без съгласието на представителя, това също трябва да бъде взето под внимание.

Показател 29.4: Необходимите медицински грижи, включително лекарствата по рецепта, се предоставят безплатно или се компенсират икономически чрез помощта за дневни разходи.

- **Допълнителни забележки:** Това ще рече, че както превозът за достъп до необходимите медицински грижи, така и предоставянето на лекарства са безплатни (вж. [глава 9. Жилищно настаняване, подраздел 9.1. Местоположение, и глава 8. Храна, облекло и предмети от първа необходимост, помощи; подраздел 8.3. Помощ за дневни разходи](#)).

Показател 29.5: В рамките на приемния център са налице условия за безопасно съхранение и разпределение на предписаните лекарства.

Показател 29.6: Взети са адекватни мерки за осигуряване на възможност непридружените деца да установят връзка с медицинския персонал.

- **Допълнителни забележки:** Това по-специално означава, че когато е необходимо, се осигурява (безплатно) обучен устен преводач и в предпочитания от детето пол, когато това е възможно.

Показател 29.7: Взети са мерки за осигуряване на първа помощ при спешни случаи.

- **Допълнителни забележки:** Следва винаги да има в наличност комплект за оказване на първа помощ.

Показател 29.8: На непридружените деца се предоставя достъп до медицинското им досие, без да се засяга националното законодателство.

- **Допълнителни забележки:** При условие че непридружените деца са изразили своето съгласие, медицинското досие може да се предава от един медицински специалист на друг такъв. Това включва и ситуации, при които децата се преместват в друг център или са обект на прехвърляне в рамките на дъблинската процедура.

Показател 29.9: Специфични мерки са въведени за непридружени деца със специални медицински потребности.

- **Допълнителни забележки:** Те включват например достъп до педиатър, гинеколог или пренатални медицински грижи или осигурено предоставяне на необходимите съоръжения на непридружените деца с увреждания.

Добра практика в областта на медицинските грижи

Следното се счита за добра практика:

- ✓ обучение на целия персонал за оказване на първа помощ.

СТАНДАРТ 30: Да се осигури достъп до грижи за психичното здраве, рехабилитационни услуги и квалифицирани консултации за непридружени деца, които страдат от психологически затруднения и/или са станали жертва на някаква форма на злоупотреба, небрежно отношение, експлоатация, мъчения или жестоко, нечовешко и унижително отношение, или които са пострадали от въоръжени конфликти, чрез разработване и прилагане на СОП за психично здраве и психосоциална подкрепа (MHPSS).

Показател 30.1: На непридружени деца, нуждаещи се от грижи за психичното здраве, рехабилитационни услуги и/или квалифицирани консултации, се предоставят такива услуги с присъствието на клиничен психолог в приемния център или с достъпа до такъв извън центъра.

- **Допълнителни забележки:** Това включва услуги, предоставяни на жертви на някаква форма на злоупотреба, небрежно отношение, експлоатация или деца, пострадали от въоръжени конфликти. Включват се също услуги, предоставяни на жертви на трафик и (основано на пола) насилие, както и за жертви на мъчения или други форми на психическо или физическо насилие. Освен това следва да се предоставят услуги на деца с психологически затруднения поради дългите периоди на изчакване и несигурността на процеса на предоставяне на убежище. Тази необходимост би могла да е резултат от случилото се в родината, при транзитно преминаване или в приемащата страна.

Показател 30.2: Квалифициран медицински персонал предоставя услуги в областта на психичното здраве, рехабилитационни услуги и/или квалифицирани консултации.

- **Допълнителни забележки:** Персоналът следва да бъде обучен за работа със специалните потребности на непридружените деца.

Добра практика по отношение на услугите в областта на психичното здраве, рехабилитацията и консултирането

Следното се счита за добра практика:

- ✓ вземане предвид на факторите за закрила, като например социална подкрепа, контакт със семейството, малък брой прехвърляния между различни места за настаняване, настаняване в малки жилища и развлекателни дейности с цел предотвратяване на психични заболявания.

7. Образование — Подготвителни класове и професионално обучение

Уводни бележки

Възможно най-бързият достъп до образование представлява ключовият елемент по време на етапа на приемане, за да се помогне на непридружените деца да възобновят живота си в нова държава. Подготвителните класове и професионалното обучение създават възможности за социални взаимодействия и практики, необходими на децата за тяхното развитие.

Основните предизвикателства, свързани с достъпа до образование, включват дълги периоди на изчакване, сегрегирано образование, езикови бариери, липса на адаптиран учебен план и обучен персонал, културни различия, проблеми с достъпността по отношение на разстоянието, липса на информация за такива възможности, липса на подкрепа за травмираните деца и липса на възможности за достъп до професионално обучение за юноши.

Възможно е да има изключителни ситуации, при които достъпът и участието в образователната система временно не са възможни поради специфични местни или национални причини. Понякога доброволците и другите заинтересовани страни (учители, НПО, специалисти) в центровете за настаняване осигуряват единственото достъпно образование. Освен това може да има ситуации, при които специалните потребности на непридружените деца не позволяват посещението на нормално училище (например неграмотни деца) и трябва да се вземат специални мерки за деца със специални образователни потребности.

Възможно е непридружените деца да не са посещавали редовно училище преди пристигането им. Те се нуждаят от време и квалифицирана подкрепа, за да се установят в нова среда. Може да са преминали задължителната възраст за започване на училище или поради пропуски в образованието може да са приети в по-долен клас от тяхната възрастова група. Непридружените деца също биха могли да бъдат травмирани след преживяното принудително изгнание. Подготвителните класове са предназначени да улеснят достъпа и участието в образователната система чрез запознаване на децата с образователната система, културата и езика на приемащите ги държави. Подготвителните класове следва да бъдат адаптирани към нивото на знания, предишното образование и специфичните нужди на децата. Подготвителните класове могат да бъдат осигурявани от приемните центрове или от по-широката мрежа от участници, включително НПО.

Съществуват трудности по отношение на образованието на непридружените деца, които са надхвърлили задължителната възраст за започване на училище, особено когато все още не са достигнали нивото на умения, изисквано от средното училище. Тези трудности включват липсата на достатъчно езикови умения, принуждаването на непридружените деца да посещават часове за по-долни възрастови групи и липсата на програми за осигуряване на достъп до професионално обучение.

Професионалното обучение и стажът могат да предложат подходяща среда за непридружените деца, така че да развият уменията си, за да се присъединят към пазара на труда. Професионалното обучение позволява запознаване с езика и културата на приемащото общество и дава възможност на непридружените деца да поемат отговорност за живота си. Професионалното обучение следва да бъде адаптирано към нивото на знания и специфичните потребности на непридружените деца и заедно с децата, граждани на съответната ДЧ, за да се улесни процесът на интеграция. Основните пречки са свързани с общите изисквания за достъп до професионално обучение (напр. документи, удостоверяващи образование и/или професионална квалификация в страната на произход) и владееене на местния език.

Този раздел се състои от няколко подраздела, обхващащи следните аспекти на записването в училище, образованието на непридружените деца и професионалното обучение:

- достъп до образователната система и другите форми на образование,
- подготвителни класове,
- достъп до професионално обучение.

Всеки от тези подраздели обхваща съществени аспекти, които са взаимно допълващи се.

Препратки към нормативните актове — Образование

- Член 14 от ПДУП: Записване в училище и обучение на ненавършилите пълнолетие
- Член 16 от ПДУП: Професионално обучение

7.1 Достъп до образователната система и другите форми на образование

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 31: *Да се осигури ефективен достъп до образователната система при условия, сходни с тези за гражданите на съответната държава, и не по-късно от три месеца след подаването на молбата за международна закрила.*

Показател 31.1: Всички непридружени деца следва да имат достъп до образователната система при условия, сходни с тези за гражданите на съответната държава.

- **Допълнителни забележки:** *В ПДУП е предвидено, че ДЧ предоставят на кандидатите за международна закрила, които са деца, достъп до образователната система при условия, които са подобни на тези, които са предвидени за техните собствени граждани, докато не бъде изпълнена мярка за експулсиране срещу тях. След като бъдат записани в училище, непридружените деца следва да се ползват от същите услуги като децата, граждани на съответната ДЧ, като се вземат предвид техните специални потребности.*

Показател 31.2: Всички непридружени деца, навършили пълнолетие, следва да могат да продължат средното си образование.

- **Допълнителни забележки:** *Както гласи член 14, параграф 1 от ПДУП, „Държавите членки не могат да отнемат достъпа до средно образование единствено на основание, че лицето е достигнало възрастта на пълнолетието.“ Поради това непридружените деца, които са навършили пълнолетие, следва да получат възможност да продължат образованието си отвъд задължителния период, предвиден в националното законодателство на ДЧ.*

Показател 31.3: Образованието е достъпно на приемливо разстояние пеша от приемния център или в самия център и непридружените деца се придружават от персонал или представител, ако е необходимо.

- **Допълнителни забележки:** *Транспортните разходи следва да бъдат покрити от помощите за дневни разходи или да бъде организиран транспорт.*

Показател 31.4: Непридружени деца, които посещават училище или друга форма на обучение, имат възможност да участват в задължителни национални училищни екскурзии.

- **Допълнителни забележки:** *Това би могло да означава да се даде възможност на непридружените деца да участват в дейности без вечерен час, който да им попречи да направят това.*

СТАНДАРТ 32: *Да се гарантира достъп до други форми на образование, когато достъпът до образователната система е временно невъзможен поради специфичните обстоятелства в държавите от ЕС+ или специфичното положение на непридружените деца.*

Показател 32.1: Въведени са специфични мерки, когато образователните услуги се предоставят в центровете за настаняване или на други подходящи места.

- **Допълнителни забележки:** *Осигурени са достатъчна и подходяща инфраструктура, учебна програма и обучен персонал за образователните дейности.*

Показател 32.2: Специфични мерки са въведени за непридружени деца със специални потребности.

- **Допълнителни забележки:** *От непридружените деца със значително намалена подвижност не следва да се очаква да посещават държавните училища, като отиват пеша. В такива случаи следва да се предвидят алтернативни форми на образование (напр. домашно обучение, превоз и придружаване) или достъп до специализирани образователни институции.*

Добра практика в областта на достъпа до образователната система и другите форми на образование

Следното се счита за добра практика:

- ✓ да се подготвят училищата, включително учебните програми и учителите, да приемат непридружени деца. Равното третиране с гражданите на съответната държава понякога може да доведе до ситуация, в която специфичните нужди на непридружените деца не се вземат предвид;
- ✓ разработване на механизми за наблюдение на достъпа до образование, събиране на данни и интегриране в политиката и практиката на национално равнище;
- ✓ разпределение на непридружените деца в местните училища, за да се избегне сегрегация;
- ✓ включване на гражданското общество, включително НПО като доставчици на неформално образование, за да се улесни взаимодействието с местните общности и разбирането на местните култура и обичаи;
- ✓ повишаване на осведомеността на съответните органи относно задължението за предоставяне на достъп до образование;
- ✓ адаптиране на системата за деца със специални потребности към ситуацията и специфичните нужди на непридружените деца;
- ✓ осигуряване на специални насоки и обучение за учители и обучаващ персонал, свързани с идентифицирането на страдащи от травми непридружени деца;
- ✓ предоставяне на подкрепа, която да отчита комбинациите от уязвими места на отделните деца;
- ✓ развиване на възможността за образователни дейности на собствения им език;
- ✓ осигуряване на възможност за участие на непридружените деца, които посещават училище или друга форма на обучение, в дейности, свързани с извънкласни занимания;
- ✓ предоставяне на консултации и психологическа подкрепа за страдащи от травми непридружени деца в училищната система от специализиран персонал.

7.2 Подготвителни класове

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 33: Осигуряване на достъп до образователната система и участие в нея.

Показател 33.1: Всички непридружени деца следва да имат достъп до подготвителни класове в центъра или извън него, включително до езикови курсове, когато това е необходимо, за да се улеснят достъпът и участието им в образователната система.

- **Допълнителни забележки:** *Непридружените деца се нуждаят от подкрепа, понякога постоянна, за да се запознаят с образователната система и да придобият уменията и знанията, необходими за активното им участие в общите класове.*

Показател 33.2: Въведени са вътрешни или външни мерки, включително инфраструктура, учебни програми и обучен персонал, за да се гарантират ефективни подготвителни класове в съответствие с потребностите на децата.

- **Допълнителни забележки:** *Специално внимание следва да се обърне на ресурсите, необходими за ефективното изпълнение на подготвителните класове.*

Добра практика в областта на подготвителните класове

Следното се счита за добра практика:

- ✓ осигуряване на интензивни езикови курсове в зависимост от нуждите, степента на зрялост и културната среда на непридружените деца;
- ✓ осигуряване на насоки и критерии за оценка на уменията и предишното образование на непридружените деца за записване в училище;
- ✓ повишаване на осведомеността на учителите и преподавателите в центъра и извън него относно специфичните потребности и ситуацията на непридружените деца.

7.3 Достъп до професионално обучение

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 34: *Гарантиране на достъпа до професионално обучение, когато се установи, че обучението в общообразователни класове не е във висшия интерес на детето.*

Показател 34.1: Непридружените деца следва да имат достъп до професионално обучение, независимо дали предишното им образование е признато.

- **Допълнителни забележки:** *В ПДУП се предвижда, че „държавите членки могат да разрешат достъпа на кандидати до професионалното обучение, независимо дали те имат достъп до пазара на труда“. Тази възможност следва да бъде взета предвид, ако след обсъждане с непридружените деца и представителя се окаже, че децата имат други интереси, различни от полученото досега образование.*

Показател 34.2: Специфични мерки са въведени за непридружени деца със специални потребности.

- **Допълнителни забележки:** *Като пример, от непридружените деца със значително намалена подвижност не следва да се очаква да посещават професионално обучение, до което се отива пеша. В такива случаи следва да се предвидят алтернативни форми на професионално обучение.*

Добра практика в областта на професионалното обучение

Следното се счита за добра практика:

- ✓ осигуряване на гъвкаво професионално обучение, което включва езикови курсове и културна ориентация, адаптирано към специфичните нужди на непридружените деца;
- ✓ осигуряване на програми за наставничество със студенти/служители от различни области, които помагат на непридружените деца да придобият специфични умения;
- ✓ осигуряване на стаж в различни области, който да помогне на непридружените деца да решат какво искат да работят;
- ✓ ангажиране на специализирани НПО.

8. Храна, облекло и предмети от първа необходимост, помощи

Уводни бележки

Храната, облеклото и предметите от първа необходимост, както и помощите представляват съществена част от материалните условия на приемане.

Стандартите, включени в настоящия раздел, следва да се разглеждат независимо от това дали непридружените деца получават храна, облекло и предмети от първа необходимост в натура или под формата на финансова помощ или бонове. Това означава, че ако държавите от ЕС+ предпочитат да предоставят на непридружените деца финансова помощ за покриване на разходите за храна, облекло и предмети от първа необходимост, тази помощ трябва да е достатъчна, за да могат децата да купуват храна, облекло и предмети от първа необходимост съгласно стандартите, посочени в настоящия раздел. Това не засяга ситуацията, при които непридружените деца вече разполагат с достатъчно храна, облекло и предмети от първа необходимост съгласно стандартите, посочени в настоящия раздел, и поради това нямат нужда да получат допълнително.

Терминът „храна“, използван в настоящия раздел, включва храни и безалкохолни напитки. Терминът „облекло“, използван в настоящия раздел, се отнася както до дрехи, така и до обувки. Терминът „предмети от първа необходимост“ означава домакински артикули от първа необходимост, например продукти за лична хигиена, продукти за почистване и пране, спално бельо, както и хавлиени кърпи. Предметите от първа необходимост включват и учебни помагала.

Предоставянето на предмети от първа необходимост следва винаги да става с оглед на личната ситуация на непридружените деца. По-специално съставът на предметите от първа необходимост и предоставеното количество следва да са съобразени с личните потребности на въпросното дете.

В ПДУП не се разглеждат пряко подробностите и целта на помощта за дневни разходи. От друга страна, това понятие е от съществено значение за посрещане на нуждите на непридружените деца. Помощта за дневни разходи обхваща други потребности от първа необходимост на непридружените деца, разгледани от ПДУП и попадащи извън обхвата на храната и облеклото (които се покриват чрез парична помощ, когато не се предоставят в натура или под формата на бонове).

В настоящия документ понятието „помощ за дневни разходи“ следва да се разбира като преследващо три различни цели, а именно:

- даване на възможност на непридружените деца да постигнат минимално ниво на физическо съществуване извън благата от първа необходимост, като жилище, храна или облекло,
- осигуряване на минимален стандарт на участие на непридружените деца в обществения и културния живот на държавите от ЕС+, в които пребивават, и
- даване на възможност на непридружените деца да се ползват с определена степен на автономност.

В ръководството под минимална „помощ за дневни разходи“ се разбира паричната помощ, предоставена на непридружените деца, без посочване на конкретна цел и на тяхно свободно разположение („джобни пари“). Освен това когато конкретни предмети от първа необходимост или за други допълнителни потребности не се предоставят в натура или под формата на бонове, разходите за тях могат също да бъдат взети предвид при изчисляване на размера на помощта за дневни разходи, предоставена на непридружените деца.

Предоставянето на помощи („джобни пари“) се основава на съображението, че достоен стандарт на живот може да се постигне само ако непридружените деца имат известна степен на финансова автономност. С други думи, поне част от предоставената им помощ следва да не е предназначена за конкретна цел, а да бъде на свободно разположение, за да се даде възможност на децата да я използват в съответствие с личните си потребности и предпочитания. В зависимост от възрастта и зрелостта на непридруженото дете обаче може да се определи степента на надзор и необходимото подпомагане на децата при управлението на помощите (вж. [глава 4. Ежедневни грижи](#)).

С оглед на разликите в стандарта на живот и разходите за живот в отделните държави от ЕС+, в стандартите за помощите за дневни разходи не се прави опит за определяне на точния размер на помощта, която да се предоставя на непридружените деца. Независимо от метода, използван за изчисляване на помощта за дневни разходи, посочените по-горе три цели следва да бъдат винаги постигнати.

Препратки към нормативните актове — Храна, облекло и предмети от първа необходимост, помощи

- Член 2, буква ж) от ПДУП: Определение за материални условия за приемане
- Член 18 от ПДУП: Разновидности на материалните условия на приемане

Стандарти и показатели

8.1 Храна

СТАНДАРТ 35: Осигуряване на достъп на непридружените деца до достатъчна и подходяща храна.

Показател 35.1: Спазени са стандартите за безопасност на храните.

- **Допълнителни забележки:** В съответствие с анализа на риска и контрола на критичните точки (НАССР⁽²⁶⁾) за подход с акцент върху безопасността на храните, разработен от Организацията по прехрана и земеделие (FAO), при хигиенизирането на жилището, и по-специално на кухненските зони, следва да се прилага по-скоро превантивен, отколкото корективен подход. В съответствие с този стандарт следва да се осигури чистотата на кухненските помещения, тъй като в противен случай това може да се превърне в опасност за общото здраве в жилището.
- Стандартите за безопасност на храните по отношение на инфраструктурата за хигиенизация и общите стандарти за чистота на кухненските помещения следва да се спазват и когато непридружените деца си готвят сами.

Показател 35.2: Сервират се минимум пет хранения дневно, от които поне едно е сготвено и сервирано топло.

- **Допълнителни забележки:** Храненето се определя като сготвено, студено или топло, както и като лека закуска или плодове. Не е задължително храненията да са разпределени на пет пъти дневно.

Показател 35.3: При сервиране на храненията следва да се взема предвид дневният график на непридружените деца.

- **Допълнителни забележки:** Това би могло да означава, че има възможност на непридружените деца да бъдат сервирани отделно сготвени или претоплени ястия, ако например децата ходят на училище, работят и/или участват в развлекателни дейности и поради това пропускат редовните часове за хранене.

Показател 35.4: Храненията осигуряват балансирана и разнообразна диета.

- **Допълнителни забележки:** Съставът на храната варира, отделните хранения са на базата например на зърнени култури, хляб и ориз, плодове и зеленчуци, мляко, млечни продукти, месо, яйца, риба.

Показател 35.5: На непридружените деца се предоставя информация за състава на храната.

- **Допълнителни забележки:** Информацията може да бъде предоставена обобщено (с етикети и пр.) или при поискване.

Показател 35.6: Специфични мерки са въведени за непридружени деца със специален хранителен режим.

- **Допълнителни забележки:** Следва например да се вземат специални мерки за непридружени деца с определени заболявания и алергии към храни.

Показател 35.7: Вземат се предвид предпочитаните храни и ограниченията в диетата на специфични групи.

- **Допълнителни забележки:** Под „специфични групи“ се разбират непридружени деца със специфичен религиозен и/или културен произход, както и деца, които са вегетарианци/вегани.
- Държавите от ЕС+, които решат да предоставят на непридружени деца финансова помощ или бонове за покриване на разходите, свързани с храната, трябва да гарантират, че на непридружените деца с хранителни предпочитания и ограничения за хранене се предоставят допълнителни помощи или бонове, за да се покрие особената нужда на детето.

⁽²⁶⁾ Организация по прехрана и земеделие, Система за анализ на риска и контрол на критичните точки (НАССР), 1997 г.

Добра практика по отношение на предоставянето на храна

Следното се счита за добра практика:

- ✓ да се позволява на непридружените деца да си готвят сами, когато това е възможно и целесъобразно, при условие че децата са достатъчно големи и имат познанията да готвят сами, като това насърчава тяхната самостоятелност и увеличава усещането за нормалност/че са си у дома;
- ✓ предоставят се консултации на непридружените деца във връзка с менюто и готвенето на храната.

СТАНДАРТ 36: Осигуряване на достъп на непридружените деца до питейна вода 24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата

Показател 36.1: На всяко дете се осигуряват минимум 2,5 литра вода на ден, като се вземат предвид личната физиология и климата.

- **Допълнителни забележки:** *Допълнителни подробности относно минималното дневно количество питейна вода може да се намерят в стандартите, изготвени като част от проекта „Сфера“⁽²⁷⁾.*

Алтернативни показатели относно достъпа до питейна вода:

Индикатор 36.2 а): инфраструктурата на жилището е подходяща за питейна вода; **ИЛИ**

Показател 36.2 б): Питейната вода се раздава при липсата на подходяща инфраструктура.

- **Допълнителни забележки:** *Непридружените деца следва да бъдат информирани относно безопасността на чешмяната вода като питейна вода, когато е приложимо.*

Добра практика по отношение на предоставянето на безалкохолни напитки

Следното се счита за добра практика:

- ✓ да се предоставят топли напитки в допълнение към питейната вода.

8.2 Облекло и други предмети от първа необходимост**СТАНДАРТ 37: Осигуряване на достатъчно облекло за непридружените деца.**

Показател 37.1: Непридружените деца се снабдяват с облекло веднага щом е възможно.

- **Допълнителни забележки:** *До няколко часа след разпределянето си в център за настаняване непридружените деца трябва да бъдат облечени в поне елементарно (временно) облекло, за да има възможност да се движат свободно във всички от определените им зони за достъп (както вътрешни, така и външни).*

Показател 37.2: Непридружените деца имат достатъчно бельо за една седмица без необходимост от пране.

- **Допълнителни забележки:** *Под това следва да се разбира най-малко осем комплекта бельо.*

Показател 37.3: Непридружените деца имат поне минимален брой артикули за облекло.

- **Допълнителни забележки:** *Под това следва да се разбира минимум пет артикула облекло за горната част на тялото (тениска, риза, блуза), най-малко три артикула за долната част на тялото (панталони, пола, шорти), най-малко три артикула, като яке с качулка, пуловер и куртка, и два комплекта нощни дрехи.*

Показател 37.4: Непридружените деца имат най-малко два чифта обувки.

- **Допълнителни забележки:** *Това могат да бъдат един чифт обувки за домашна употреба и един чифт за носене навън.*

Показател 37.5: Ако някой(и) от артикулите облекло е(са) станал(и) неизползваем(и) поради износване или скъсване, има уреден начин за получаване на друг(и) в замяна.

⁽²⁷⁾ Вж. Световната здравна организация, *Колко вода е необходима при извънредни ситуации?* 2013 г.

Показател 37.6: Непридружените деца с бебета или малки деца разполагат с достатъчно дрехи за своите деца за една седмица, без да се налага пране.

Добра практика по отношение на предоставянето на достатъчно облекло

Следното се счита за добра практика:

- ✓ избягване на „униформен външен вид“ за всички непридружени деца (ако облеклото се предоставя в натура), тъй като това допринася да се избегне стигматизиране;
- ✓ установяване на „дарителски фонд“ и връзка с хуманитарни НПО с цел придобиване и разпределение на облекло втора употреба;
- ✓ осигуряване на възможност непридружените деца да си купуват дрехи като част от изучаването на икономиката.

СТАНДАРТ 38: Осигуряване на подходящо облекло за непридружените деца

Показател 38.1: Облеклото на непридружените деца е подходящо по размер.

- **Допълнителни забележки:** Това също така означава, че трябва да има стандартизиран начин непридружените деца да получават нови дрехи, когато по-старите им дрехи умалеят.

Показател 38.2: Облеклото е в прилично състояние и е подходящо с оглед на преобладаващите норми в приемащото общество и произхода на децата.

- **Допълнителни забележки:** Не е необходимо отделните артикули на облеклото (с изключение на бельото) да са нови, но те следва да са в добро състояние.

Показател 38.3: Разполага се с подходящо за сезона облекло.

- **Допълнителни забележки:** Това означава например, че непридружените деца следва да имат зимно палто/яке, ръкавици, зимна шапка, кепе, зимен шал, зимни обувки, когато е необходимо.

Показател 38.4: Осигуряват се достатъчно дрехи, необходими за участие в училищни екскурзии и извънучилищни занимания.

Добра практика по отношение на предоставянето на подходящо облекло

Следното се счита за добра практика:

- ✓ при поискване, на момичетата се предлага най-малко още едно покривало за глава към комплекта с дрехи.

СТАНДАРТ 39: Осигуряване на достъп на непридружените деца до достатъчни и подходящи хигиенни продукти.

Показател 39.1: Налице е списък с вида и количеството продукти за лична хигиена, които децата от определена възраст и пол имат право да получават.

- **Допълнителни забележки:** Непридружените деца се уведомяват по ясен начин за този списък.

Показател 39.2: Необходимите продукти за лична хигиена се предоставят на разположение на децата чрез редовно разпределение на глава в натура или чрез помощ за дневни разходи.

- **Допълнителни забележки:** С цел да се поддържа лична чистота, хигиена и предпазване от заразни болести, децата следва да разполагат с основни продукти за хигиена. Те включват например: четка за зъби, паста за зъби, тоалетна хартия, сапун, шампоан, самобръсначка/пяна за бръснене и дамски превръзки. За деца с бебета следва да се включат еднократни пелени и други хигиенни продукти, необходими за полагане на грижи за бебета.

СТАНДАРТ 40: Осигуряване на достъп на непридружените деца до други предмети от първа необходимост

Показател 40.1: Предоставени са достатъчно спално бельо и хавлиени кърпи.

- **Допълнителни забележки:** Ако непридружените деца са отговорни за прането на спалното си бельо, се осигуряват най-малко два комплекта.

Показател 40.2: Осигурява се прах за пране, ако непридружените деца отговарят за прането на своето облекло.

Показател 40.3: Специфични мерки са въведени за непридружени деца със специални потребности за приемане.

- **Допълнителни забележки:** Например на непридружените деца, които имат физически увреждания или се възстановяват от травма или медицинско лечение, може да се предоставят патерици, инвалидна количка или друго медицинско оборудване, ако такива не могат да бъдат получени от друго място (от други субекти, като напр. от системата за обществено здравеопазване). Непридружените деца, нуждаещи се от корекция на зрението, следва да имат достъп до очила или контактни лещи. Непридружените деца с бебета имат достъп до службена бебешка количка. Малките деца имат достъп до детски играчки в добро състояние и адаптирани към възрастта на детето.

Добра практика по отношение на предоставянето на достъп до други предмети от първа необходимост

Следното се счита за добра практика:

- ✓ на по-големите деца се осигурява достъп до набор за гладене и сешоар, когато това е необходимо.

СТАНДАРТ 41: Осигуряване на записаните в училище непридружени деца на подходящо облекло и учебни пособия, които да им дават възможност да участват пълноценно във всички образователни дейности в училището.

Показател 41.1: На непридружените деца, които посещават училище или друга форма на обучение, се предоставя подходящо облекло за училищните дейности.

- **Допълнителни забележки:** То може да включва училищна униформа, ако е задължителна, както и спортно облекло и обувки.

Показател 41.2: Непридружените деца, които посещават училище или друга форма на обучение, получават безплатно училищна чанта (раница или друга) и всички учебни пособия, изисквани от училището.

- **Допълнителни забележки:** В допълнение към учебниците и другите пособия, изисквани в рамките на обичайната учебна програма, учебните принадлежности могат също така да означават необходими елементи за професионално обучение.

Показател 41.3: Осигуряват се достатъчно дрехи, необходими за участие в училищни екскурзии и извънучилищни занимания.

8.3 Помощ за дневни разходи

СТАНДАРТ 42: Осигурено предоставяне на достатъчна помощ за дневни разходи.

Показател 42.1: Дадено е ясно определение на обхвата на помощта за дневни разходи.

Показател 42.2: Начинът за изчисляване на дневните разходи е ясно определен.

- **Допълнителни забележки:** „Определен“ начин означава, че са описани елементите, взети под внимание при определяне на размера на помощта за дневни разходи, и факторите, взети предвид при оценка на размера по всеки от тях.

Показател 42.3: Осигурява се помощ за дневни разходи на свободно разположение („джобни пари“).

- **Допълнителни забележки:** Помощта за дневни разходи „на свободно разположение“ не може никога да се предоставя в натура. Действителният размер следва да се определя във връзка с националните условия. Той следва да е съобразен с допълнителните потребности извън основните такива, като продукти или услуги по индивидуален избор (напр. културни дейности, лакомства, игри, излизане).
- Във всеки отделен случай следва да се прави оценка на начина на предоставяне на парите на непридружените деца, като се отчита необходимостта от надзор на непридружените деца и помощ при харченето или спестяването на джобните пари (вж. глава 4. Ежедневни грижи).

Показател 42.4: Размерът на помощта за дневни разходи отразява освен това като минимум следните разходи, ако не са осигурени в натура: комуникация и информация, училищни пособия, лична хигиена и грижи за тялото, развлекателни дейности и пътни разходи, когато са във връзка с медицински прегледи и достъп до медицински грижи и получаване на лекарства, процедурата за предоставяне на убежище и правна помощ, както и образование за децата, записани на училище и в други форми на обучение.

- **Допълнителни забележки:** *Що се отнася до предоставянето на учебни пособия и пособия за лична хигиена и грижи за тялото в натура (вж. стандарти 39 и 41, както и глава 6. Медицински грижи, стандарт 29).*

Показател 42.5: Помощта за дневни разходи се предоставя редовно и не по-малко от един път месечно.

- **Допълнителни забележки:** *Редовността на предоставяне следва да се определя в зависимост от целта (ако е определена), размера и формата, избрана за предоставяне на помощта. Във всички случаи следва да се осигури прозрачност.*

Добра практика при предоставянето на помощта за дневни разходи

Следното се счита за добра практика:

- ✓ съобразяване с личната ситуация на непридружените деца (напр. възраст/състав на семейството) при изчисляване на размера на предоставената помощ за дневни разходи;
- ✓ авансово предоставяне на помощта за дневни разходи преди периода, който обхваща;
- ✓ осигуряване на помощ за дневни разходи, равна на сумата, която се предоставя на децата в общите услуги;
- ✓ осигуряване на помощи за дневни разходи по карта, за да се избегнат големи суми пари в брой.

9. Жилищно настаняване

Уводни бележки

Този раздел се състои от различни подраздели, обхващащи следните аспекти на настаняването:

- местоположение;
- инфраструктура на центровете за настаняване;
- сигурност на центровете за настаняване;
- общи зони;
- хигиенизиране;
- поддръжка;
- оборудване и услуги за комуникация.

Всеки от тези подраздели обхваща съществени аспекти на центровете за настаняване, които са взаимно допълващи се.

Държавите от ЕС+ могат свободно да избират между различни видове настаняване, предоставено на непридружените деца, при условие че са взети предвид специалните потребности за приемане на непридружените деца. Условията варират в различните центрове за настаняване и алтернативните механизми, включително приемни грижи, частни домове, апартаменти или други помещения, приспособени за настаняване на деца ⁽²⁸⁾.

Същевременно в практиките на държавите от ЕС+ е отразено използването на различни видове жилище в зависимост от етапа на процедурата за предоставяне на убежище, като например транзитни центрове, центрове за първо/първоначално приемане или специални центрове за кандидати за международна закрила по дъблинската процедура. Следователно функционалността на помещенията може да варира в зависимост от предполагаемия период от време, през който кандидатите за международна закрила ще живеят в тях. Следователно приложимостта на някои стандарти и показатели, включени в настоящия раздел, може да зависи от избрания тип жилище и неговото предназначение (напр. дългосрочно или краткосрочно пребиваване на непридружените деца). Когато даден стандарт се прилага само за определен тип жилище, това се посочва.

Препратки към нормативните актове — Жилищно настаняване

- Член 17 от ПДУП: Общи правила относно условията на приемане и медицинските грижи
- Член 18, параграф 1 от ПДУП: Разновидности на материалните условия на приемане

9.1 Местоположение

Уводни бележки

Стандартите и показателите, включени в настоящия раздел, се отнасят до местоположението на помещенията спрямо околната среда. Местоположението на жилището има силно въздействие върху други аспекти на системата за приемане, в това число достъпността до съответните услуги (напр. образователни услуги, медицински грижи, правна помощ или услуги, свързани с различните етапи на процедурата за предоставяне на убежище), и дори по-голямо въздействие върху възможностите и плановете за интеграция. Поради това стандартите и показателите, включени в настоящия раздел, са тясно свързани с тези от следващите раздели. Това означава, че изборът на местоположението на жилището следва да се направи при максимално съобразяване с другите аспекти на условията на приемане, разгледани в различните раздели на настоящия документ.

Същевременно определението на някои от показателите, използвани в настоящия раздел (напр. въз основа на оценката на степента на зрялост; какво представляват „приемливо пешеходно разстояние“, „нормална продължителност на пътуване“ или „редовност на организирания превоз“), ще зависи от вида на услугата, до която е необходим достъп, и необходимата честота на достъп до тази услуга. Така например, когато непридружените деца се нуждаят от достъп до училище, достъпът трябва да е възможен ежедневно и продължителността следва да бъде малка. Същевременно продължителността на пътуване за подпомагане на участието на кандидата за

⁽²⁸⁾ Европейска мрежа на институциите за настояйничество и попечителство (ENGI), *Алтернативна семейна грижа (ALFACA)*.

международна закрила в личното интервю може да бъде по-голяма, особено ако превозът се осигурява от отговорния орган.

Има общо разбиране, че местата за настаняване следва да се разполагат в жилищни райони.

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 43: Осигуряване на ефективен географски достъп до съответните услуги, като обществени служби, училище, медицински грижи, социална и правна помощ, магазин за ежедневни нужди, пране и дейности през свободното време.

Показател 43.1: Специфични мерки са въведени за непридружени деца със специални потребности.

- **Допълнителни забележки:** От непридружените деца със значително намалена подвижност например не следва да се очаква, че ще имат достъп до съответните услуги, като отиват пеша. Възрастта и зрелостта на непридружените деца също следва да бъдат взети под внимание. В такива случаи следва да се предвидят специални мерки.

Алтернативни показатели за осигуряване на географска достъпност:

Показател 43.2 а): Съответните услуги се предоставят при мястото на настаняване; **ИЛИ**

Показател 43.2 б): Мястото за настаняване е разположено на приемливо пешеходно разстояние от съответните услуги и наличната инфраструктура е безопасна за ходене пеша; **ИЛИ**

- **Допълнителни забележки:** Този показател следва да се изготви по отношение на максимално специфично разстояние, като се вземат предвид националните условия и околната среда, като например дали има пешеходна пътека, дали районът не е твърде неравен и пр. Например максимум 3 км до обществените служби и 2 км до медицинските служби и училището.

Показател 43.2 в): Съответните услуги са достъпни с обществен транспорт и продължителността на пътуване е приемлива.

- **Допълнителни забележки:** Преценката за приемливост на продължителността на пътуване се прави във връзка с вида на услугата, за която е необходим достъп, и периодичността, с която непридружените деца трябва да имат достъп до тази услуга (напр. времето, необходимо на децата, за да отидат на училище с обществен транспорт, необходимото време, за да се стигне до мястото за личното интервю). Освен това следва да се има предвид и редовността на самия обществен транспорт, така че непридружените деца да могат да се възползват ефективно от услугата при връщането си. Достъпността до обществен транспорт следва да се разбира в смисъл, че разходите за превоз се възстановяват или превозът е безплатен, когато е необходим за следното: медицински грижи и получаване на лекарства, процедурата за предоставяне на убежище, както и правна помощ и образование на непридружените деца, записани в училище и професионално обучение.

ИЛИ

Показател 43.2 г): Съответните услуги са достъпни с организиран превоз, предоставен от държавите от ЕС+.

- **Допълнителни забележки:** Предоставянето на превоз следва да се поясни, като се посочи редовността на транспортната услуга, предоставена от държавите от ЕС+.

Добра практика при определянето на местоположението на жилището

Следното се счита за добра практика:

- ✓ определяне на местоположението на жилището с цел непридружените деца да бъдат дългосрочно настанени с възможност за взаимодействие между тях и местното население, с оглед да се избегне изолирането и да се улесни интеграцията им в дългосрочен план;
- ✓ ограничаване на продължителността на пътуването (в една посока) с обществен транспорт до максимум 45 минути за училищно или професионално обучение;
- ✓ включване на живеещото там местно население при вземане на решение за определяне на местоположението на жилището.

9.2 Инфраструктура

Уводни бележки

Следните определения се прилагат във връзка със стандартите и показателите, посочени в настоящия раздел:

- „Стая (спалня)“: отделна стая с четири стени, с врата, която може да се затваря, прозорец, който може да се затваря, и таван. В централните за настаняване или други общи жилища под „стая“ се разбира винаги помещение, което може да се заключва и до което персоналът има достъп.
- „Членовете на семейството“ се определят в съответствие с член 2, буква в) от ПДУП.

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 44: Осигуряване на достатъчно пространство в стаята в колективно жилище.

Показател 44.1: Минимална площ от 4 м² за едно лице се предоставя за всяко непридружено дете.

- **Допълнителни забележки:** Този показател може да бъде допълнително пояснен в зависимост от това дали в стаята са настанени непридружени деца, които не са родственици или членове на семейството. Възрастта може също да се вземе предвид, напр. при жилище за ненавършила пълнолетие майка с малки деца. Може да се направи позоваване на националното законодателство, което предписва минималната обитаема площ за едно лице, ако такава е определена.

Показател 44.2: За минималното пространство от 4 м² на човек се осигурява минимална височина на стаята от 2,10 м.

Показател 44.3: В стаята има достатъчно площ, за да се постави по едно легло и един шкаф.

СТАНДАРТ 45: Осигуряване на зачитане на неприкосновеността на личния живот и безопасността на непридружените деца в колективно жилище.

Показател 45.1: В една стая се настаняват не повече от четири деца.

Показател 45.2: Отделни стаи има за неженени и неомъжени непридружени деца, като не се разрешава достъп на деца от другия пол.

Показател 45.3: Ограничаването на достъпа следва да бъде осигурено чрез отделни центрове за възрастни.

- **Допълнителни забележки:** Възрастните могат да посещават центрове, в които са настанени непридружени деца, в рамките на часовете за посещение, като посещението първо се съгласува с персонала и със съответните непридружени деца.

Показател 45.4: Стая, зачитаща неприкосновеността на личния живот (в сградата или извън нея), за срещи с представителя, юридически съветник, социален работник или други съответни субекти, е предвидена и достъпна за непридружените деца, когато е необходимо.

Добра практика по отношение на неприкосновеността на личния живот на непридружените деца

Следното се счита за добра практика:

- ✓ да се осигури минимална широчина на пътеката не по-малко от 90 см между леглата с оглед на осигуряване на неприкосновеността на личния живот;
- ✓ да се предостави на децата личен ключ към спалнята им. Това увеличава сигурността на децата, които може да са изложени на по-голям риск от насилие, основано на пола, без да се засягат съображенията за сигурност на приемния център.

СТАНДАРТ 46: Осигуряване на достатъчно обзавеждане на жилището.

Показател 46.1: Обзавеждането за всяка стая включва като минимум:

46.1.1: едно отделно легло; **И**

46.1.2: бюро и един стол на човек в стаята или в общите части; **И**

46.1.3: един заключващ се шкаф на дете, който е достатъчно голям да побира личните му вещи (като дрехи, пари или документи).

Показател 46.2: В общите спални шкафът може да се заключва.

Показател 46.3: Общите/жилищните зони следва да бъдат обзаведени по начин, който носи уют и е подходящ за деца, като включва достатъчен брой маси, столове, дивани и кресла. Следва да има обща дневна.

Показател 46.4: В центрове за настаняване, където от непридружените деца се очаква да си готвят сами, в кухнята се предоставят всички от изброените съоръжения, като се осигурява достъп до тях:

46.4.1: достатъчен хладилен обем за едно лице; **И**

46.4.2: достатъчна площ на лавиците за едно лице; **И**

46.4.3: минимален достъп до готварска печка за едно лице; **И**

46.4.4: минимален брой чинии, чаши, прибори за готвене и прибори за хранене за едно лице.

- **Допълнителни забележки:** Понятието „достатъчен хладилен обем“ може да бъде допълнително пояснено, като се посочи броят на литрите или лавиците за едно лице.

Показател 46.5: В центрове, в които се предоставят услуги за приготвяне на храна, на непридружените деца се осигурява достъп до обучение по готварство под надзор и в кухнята е осигурено и достъпно следното:

46.5.1: достатъчен хладилен обем, фурна/печка и площ на лавиците са осигурени и на разположение; **И**

46.5.2: достатъчен брой чинии, чаши, готварски принадлежности и прибори за хранене са осигурени и на разположение.

СТАНДАРТ 47: Осигуряване на достатъчна, адекватна и функционираща санитарна инфраструктура в жилището.

Показател 47.1: Всички деца следва да имат безопасен и ефективен достъп до душ/вана, мивка с топла и студена вода и заключваща се, функционираща тоалетна, която може да бъде отворена от персонала от външната страна.

Показател 47.2: Най-малко една функционираща и заключваща се тоалетна на осем деца е достъпна 24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата.

Показател 47.3: Налице е най-малко един функциониращ душ или баня с топла и студена вода на осем деца.

- **Допълнителни забележки:** Съотношението на броя на душове към този на децата може да се коригира, ако се осигурят по-дълги периоди за достъп в денонощието.

Показател 47.4: Най-малко една функционираща мивка с топла и студена вода за 10 деца е достъпна 24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата.

Показател 47.5: Ако в банята има повече от един душ, се осигурява визуално отделяне.

Показател 47.6: Има отделни помещения с тоалетни, мивки и душове за всеки пол (означени визуално и разбираемо), с изключение на малките места за настаняване.

- **Допълнителни забележки:** Изключения могат да бъдат апартаменти, студиа и други жилища за по-малко от осем лица.

Показател 47.7: Въведени са мерки, осигуряващи на децата безопасен достъп до помещенията и зачитане на личната неприкосновеност на непридружените деца по всяко време.

Показател 47.8: Въведени са мерки, осигуряващи, че дрехите и хавлиените кърпи остават сухи, докато непридружените деца вземат душ.

Показател 47.9: Специфични мерки са въведени за непридружени деца със специални потребности.

- **Допълнителни забележки:** На непридружените деца, които са родители, се осигурява неограничен достъп до санитарни помещения за обслужване на бебета и малки деца.

Добра практика по отношение на санитарната инфраструктура

Следното се счита за добра практика:

- ✓ разполагане на тоалетната в една и съща сграда със стаята и общите площи, а не навън;
- ✓ осигуряване на възможност за душовите кабинки да се заключват поотделно, като достъпът не е ограничен по време;
- ✓ обръщане на внимание на безопасността на децата, като разполагане на санитарните съоръжения в близост или на безопасно разстояние с добре осветен достъп.

СТАНДАРТ 48: Осигуряване на съответствие на жилището с националните и местните разпоредби.

Показател 48.1: Жилището е изградено в съответствие с приложимите местни и национални разпоредби.

Показател 48.2: Жилището се поддържа и използва съгласно съответните местни и национални разпоредби, като се вземат предвид всички потенциални опасности.

- **Допълнителни забележки:** *Ето някои примери за оценяване на напредъка по отношение на приложимите стандарти в даден център за настаняване: планът за евакуация на центъра за настаняване е наличен и видим по всяко време; аварийните изходи са свободни; има достъп до пожарогасителите.*

Показател 48.3: Достатъчно естествена светлина и свеж въздух постъпват в стаите и общите/обитаваните зони на жилището, като са осигурени завеси и/или жалюзи за затъмняване при необходимост.

Показател 48.4: Има система за адекватно регулиране на температурата във всички зони на жилището.

- **Допълнителни забележки:** *Адекватният температурен диапазон се определя в зависимост от местните климатични условия и общите стандарти в сила за гражданите на съответната държава. Минималната температура в помещенията през зимата трябва да бъде 18 градуса, а през лятото максималната температура в помещенията трябва да бъде 28 градуса.*

Показател 48.5: Стаите и общите зони са защитени от прекомерен външен шум.

- **Допълнителни забележки:** *Външният шум може да е причинен например от машини, самолети, влакове и пр.*

СТАНДАРТ 49: Гарантиране на това, че вътрешната и външната инфраструктура на жилището, предназначено за настаняване на непридружени деца с намалена подвижност, са съобразени с техните потребности.

Алтернативни показатели за гарантиране, че вътрешната и външната инфраструктура са съобразени със специалните потребности:

Показател 49.1: Жилището е разположено:

49.1 а): на приземния етаж; **ИЛИ**

49.1 б): има асансьор, приспособен за използване от лица с намалена подвижност; **ИЛИ**

49.1 в): броят на стъпалата не надхвърля определена максимална стойност в зависимост от степента на намалена подвижност.

Показател 49.2: Външните подстъпи, като пътеки или алеи за превозни средства, имат твърда и равна повърхност.

Показател 49.3: Входът е така устроен, че дава възможност за достъп на непридружени деца с намалена подвижност.

Показател 49.4: Вратите и коридорите в жилището са достатъчно широки за използващите инвалидни колички.

Показател 49.5: Има перила за хващане в стаите и на местата, използвани от непридружени деца с намалена подвижност.

Показател 49.6: Има адаптирана санитарна инфраструктура, като например проходни душове, перила за хващане, мивки и тоалетни на подходяща височина за използващи инвалидна количка, както и повърхност на пода в баните и тоалетните, подходяща за инвалидни колички.

9.3 Сигурност

Уводни бележки

Адекватна сигурност на жилището и съоръженията: следва да се осигури обзавеждане и оборудване в съответствие с приложимите национални законови и подзаконовни актове и с общата цел да се осигури безопасна жизнена среда за непридружените деца, както и за персонала, работещ в центровете за настаняване.

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 50: Осигуряване на достатъчни мерки за сигурност.

Показател 50.1: Редовно се извършва оценка на риска за жилището и съоръженията, като се вземат предвид външните и вътрешните фактори.

- **Допълнителни забележки:** Факторите, които следва да се имат предвид за оценката на риска, включват проблеми със сигурността, посочени от непридружените деца, условията в жилището и неговото местоположение, отношение на местните жители, брой на хората за настаняване, национален състав на настанените в жилището, възраст и пол на децата, настанените в жилището деца със специални потребности и предходни инциденти.

Показател 50.2: Въведени са адекватни мерки за сигурност въз основа на резултатите от оценката на риска.

- **Допълнителни забележки:** Тези мерки могат да включват например: улесняване на контрола за достъп чрез изграждане на ограда около жилището, осигуряване на достатъчно осветление във външните зони на жилищните помещения, ограничаване на публичния достъп, ако е необходимо за безопасността на децата, и включване в правилника за вътрешния ред на аспекти във връзка със сигурността.
- Непридружените деца следва да бъдат научени как да използват противопожарни одеяла и пожарогасители в случай на пожар.

Показател 50.3: Достъпът до помещенията се наблюдава.

- **Допълнителни забележки:** Когато помещенията се наблюдават посредством система за видеонаблюдение, следва да се наблюдават единствено зоните на влизане и общите зони. Освен това непридружените деца следва да бъдат информирани за нейното съществуване и за целта ѝ.

Показател 50.4: За противопожарната безопасност в центъра са взети мерки в съответствие с националното законодателство.

- **Допълнителни забележки:** Може да има специфичен за центъра план за евакуация, включващ например интервала за провеждане на противопожарните тренировки, броя и местоположението на детекторите за дим и пожарогасителите.

Показател 50.5: Има възможност за докладване по безопасен начин на отговорния персонал за проблеми със сигурността (напр. кражба, насилие, заплахи, враждебност от външната местна общност).

- **Допълнителни забележки:** Непридружените деца следва да бъдат уведомени за реда на докладване в случай на инциденти, свързани със сигурността.

Показател 50.6: Телефонните номера за спешни повиквания са изложени на видно място, като за целта е налице телефон.

- **Допълнителни забележки:** Телефонният номер на центъра (достъпен денонощно) се поставя на видно място, така че непридружените деца да могат да го запазят в собствените си телефони или да си го запишат, така че винаги да могат да се свържат с някого, ако е необходимо.

Показател 50.7: Мерките за сигурност имат също за цел разкриването и предотвратяването на сексуално и основано на пола насилие.

- **Допълнителни забележки:** Примери за такива мерки включват подходящо осветление за площите; ограничаване на необходимостта непридружените деца да преминават самостоятелно през или в изолирани зони, като се ограничават достъпът на възрастни; вратите следва да имат ключалки и т.н.

Показател 50.8: Специфични мерки са въведени за непридружени деца със специални потребности.

- **Допълнителни забележки:** Специфични мерки следва да бъдат въведени за гарантиране на сигурността на всички деца, и по-специално на тези със специални потребности, свързани с тяхната възраст, семейно положение, пол, полова идентичност или сексуална ориентация, проблеми с физическото и психичното им здраве. Специален режим за сигурност следва да бъде въведен и за жертви на трафик на хора, сексуално и основано на пола насилие, мъчения или други форми на психическо и физическо насилие (вж. глава 3. Разпределение, стандарт 15 (Пре)разпределение на децата поради специалните им потребности).

Показател 50.9: Осигуряване на защитено и безопасно пространство за игра на непридружените деца.

Добра практика по отношение на мерките за сигурност

Следното се счита за добра практика:

- ✓ осигуряване на достъп до места, където специфични групи могат поверително да изразят безпокойствата си във връзка със сигурността, за да се насърчи докладването за насилие;
- ✓ използване на система за записване или регистриране на инциденти, свързани със сигурността.

9.4 Общи зони

Уводни бележки

В рамките на настоящото ръководство терминът „обща зона“ се отнася до пространство, където непридружените деца се хранят и прекарват свободното си време. Размерът и организацията на общата зона, както и нейната функционалност зависят от типа на жилището, в което са настанени непридружените деца. Общите зони за непридружени деца следва да бъдат обзаведени по подходящ за децата начин. Това следва да включва осигуряването на удобни места за сядане (дивани и кресла). Те следва също така да бъдат огнеустойчиви. В допълнение да се осигури и обща декорация, например чрез поставяне на килимчета, възглавнички, саксийни растения и пердета. В този смисъл понятието „обща зона“ може да се отнася до една или повече стаи, които могат да се използват от непридружените деца.

Що се отнася до по-големите центрове за настаняване, „обща зона“ може да означава определен брой различни помещения, всяко от които изпълнява няколко цели, като хранене, извършване на дейности за свободното време или участие в други съвместни дейности (напр. писане на домашна работа, езикови курсове, предоставяне на информация и др.). Същевременно по-малките жилища може да имат едно многофункционално помещение, което може да се превърне в трапезария/дневна или в зала за учене или развлекателни дейности в зависимост от нуждите и часа от денонощието. Това се основава на важната връзка между възможността на непридружените деца да участват в дейности през свободното време и тяхното психично здраве. Наличието на място за развлекателни дейности или възможността за непридружените деца да участват в съвместни дейности (например да играят игри на закрито, да извършват домакински задължения, да посещават езикови курсове, групови информационни сесии или спортни дейности) служат на важна цел, тъй като допринасят за по-добро организиране на ежедневието им и по този начин може да помогнат за намаляване на напрежението, породено от прекарване на твърде много време, без да се върши нищо.

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 51: Осигуряване на достатъчно пространство за хранене на непридружените деца.

Показател 51.1: Всички деца имат възможността да се хранят на специално определено място.

- **Допълнителни забележки:** Възможно е всички непридружени деца да се хранят в стол (в по-големите центрове) или в помещение, където има маса и достатъчен брой столове. Мястото за хранене може да има и други функции, стига да е на разположение за хранене в определени часове.

СТАНДАРТ 52: Осигуряване на достатъчно пространство за свободно време и групови дейности на непридружените деца.

Показател 52.1: Зона, подходяща за дейности през свободното време, има в жилището или в разположено наблизо публично пространство.

- **Допълнителни забележки:** При създаването на помещения за развлекателни дейности в колективни жилища (например съблекални) следва да се вземат предвид въпросите, свързани с пола, възрастта, както и културата на непридружените деца. При възможност това може да включва отделни помещения или часове, през които могат да се използват помещенията, предназначени за дейности през свободното време.

Показател 52.2: Когато груповите дейности се организират от държава от ЕС+, се осигурява достатъчно и подходящо пространство, например под формата на отделно помещение.

- **Допълнителни забележки:** Терминът „групова дейност“ се отнася например до езикови курсове, групови информационни сесии, спортни дейности и пр.

Показател 52.3: Съществува безопасно помещение/пространство за игра на непридружените деца и за участие в дейности на открито в самия център.

Показател 52.4 а): Минималният брой развлекателни дейности се намира на приемливо разстояние пеша и това разстояние е безопасно за изминаване; **И**

Показател 52.4 б): В рамките на колективните жилища се осигурява минималният брой развлекателни дейности, подходящи за възрастта на децата; **И**

Показател 52.4 в): Допълнителни дейности могат да бъдат достъпни чрез обществен транспорт или чрез организиран транспорт, предоставен от държава от ЕС+.

Показател 52.5 а): Непридружените деца до 12 г. разполагат с *ежедневен* достъп до детски площадки и зали за игра, подходящи за възрастта им; **И**

Показател 52.5 б): Непридружените деца между 13 и 17 г. разполагат с *ежеседмичен* достъп до спортни съоръжения на закрито и открито.

Добра практика по отношение на общите зони

Следното се счита за добра практика:

- ✓ организиране на отделна стая за учене или определени часове в многофункционална зала, където домашната работа може да се пише на спокойствие.

9.5 Хигиенизиране

Уводни бележки

С термина „хигиенизиране“ се означава процесът на поддържане на местата без нечистотии, зарази, болести и пр. чрез почистване и отстраняване на отпадъците. Във връзка с това под термина „чистота“ се разбира липса на вредители, буболечки, микроби и други опасности. Действащите санитарни стандарти, изложени в настоящия раздел, се прилагат за цялото жилище, включително личните и общите зони, разположени в сградата и извън нея (ако е приложимо). В зависимост от националните условия разработването и мониторингът на тези стандарти може да са от компетенцията на други съответни органи (напр. органите за санитарен надзор).

В по-големите центрове към „личните зони“ спадат само спалните, а всички останали помещения попадат под категорията „общи зони“. Независимо от това санитарните стандарти са различни за различните видове общи зони, като кухни, санитарни и други помещения, например офиси или зали за дейности. От друга страна, в по-малките места за настаняване кухнята, спалнята, както и другите помещения следва да се разглеждат също като „лични зони“.

Поддържането на добра хигиена попада под общата отговорност на съответните органи в ДЧ, но непридружените деца също могат да вземат участие в зависимост от възрастта си и степента си на развитие. На практика последните най-често отговарят за почистването на личните зони. Освен това, в зависимост от националното законодателство/нормативните разпоредби, други зони могат да бъдат почиствани от децата с възпитателна цел, като се вземе предвид възрастта на непридружените деца. Почистването следва да се извършва под наставлението и надзора на

персонала. В някои случаи това става също така срещу заплащане като част от малките трудови задачи, възлагани в колективните жилища. В тези случаи процесът на почистване следва да бъде под надзора на отговорния орган или на специализирана фирма за почистване.

Подробно описание на отговорностите, свързани с честотата на жилището, следва да бъде дадено в правилника за вътрешния ред.

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 53: Гарантиране, че се поддържа чистота в личните и в общите зони.

Показател 53.1: Центърът за настаняване спазва график за почистване.

- **Допълнителни забележки:** За всяка зона е посочено колко често и по коя норма следва да бъде почистван центърът.

Показател 53.2: Редовно се проверява чистотата на личните и общите зони на жилището.

- **Допълнителни забележки:** Проверките са съобразени с нуждите на непридружените деца от неприкосновеност на личния живот.

Показател 53.3: Чистотата се проверява, когато хората се местят в друга стая или в друг център за настаняване.

Показател 53.4: Ако непридружените деца вземат участие в дейностите по почистване (с възпитателна цел), е важно членовете на персонала да вземат под внимание тяхната възраст и степента им на развитие и да осигурят необходимото равнище на подкрепа. Също така е необходимо те да имат достъп до необходимите продукти и оборудване за почистване, както и до предпазни средства, като ръкавици и маски.

СТАНДАРТ 54: Поддържане на чистота в кухните и санитарните помещения.

Показател 54.1: Чистотата на помещенията е в съответствие с местните и националните разпоредби и стандарти.

- **Допълнителни забележки:** Тези разпоредби биха могли да се отнасят например до интервалите на почистване, за да се избегне наличието на гризачи и вредители.

Показател 54.2: Помещенията се почистват поне един път на ден (в централите за настаняване) или по-често, ако е необходимо.

Показател 54.3: Редовно се извършва основно почистване на помещенията.

- **Допълнителни забележки:** В централите за настаняване такова основно почистване следва да се извършва най-малко четири пъти в годината. Стандартите за чистота на кухните, използвани от непридружени деца, се различават от тези, които се очакват от професионалните кухни.

Добра практика по отношение на инфраструктурата на централите за настаняване

Следното се счита за добра практика:

- ✓ въвеждане на график за почистване, който да е написан по ясно видим начин и да може да бъде проверяван от децата;
- ✓ членовете на персонала активно да проверяват дали задълженията за почистване са били изпълнени.

СТАНДАРТ 55: Осигуряване на възможност за непридружените деца редовно да перат или да ползват перални услуги.

Показател 55.1: Когато спалното бельо се предоставя в натура и се пере от центъра за настаняване, то следва да се изпира поне веднъж на две седмици.

Алтернативни показатели:

Показател 55.2 а): Непридружените деца следва да могат да перат поне веднъж седмично (включително кърпи), което може да се извършва независимо или с необходимия надзор; **ИЛИ**

- **Допълнителни забележки:** Този показател може да бъде уточнен съобразно националните условия, като се посочат броят на пералните машини и съответната възможност за изсушаване на прането за определен брой хора.

Показател 55.2 б): Ако има на разположение пералня, тя трябва да бъде достъпна в достатъчна степен най-малко пет дни в седмицата (включително събота и неделя).

9.6 Поддържане

Уводни бележки

В настоящия раздел терминът „поддържане“ следва да се разбира като набор от дейности, необходими и предприети за запазване на първоначалното състояние на жилището в максимално възможната степен и за възможно най-дълго време.

Поддържането на центъра за приемане попада под общата отговорност на съответните органи в държавите от ЕС+, но непридружените деца също могат да вземат участие на доброволни начала, ако това се допуска от националните законови и подзаконовни актове. Когато става въпрос за непридружени деца, това трябва да става с възпитателна цел, като се вземе предвид възрастта на непридруженото дете и то следва да бъде наставлявано и контролирано от персонала. В някои случаи това става също така срещу заплащане като част от малките трудови задачи, възлагани в колективните жилища. В тези случаи процесът на почистване следва да бъде под надзора на отговорния орган или на специализирана фирма, отговаряща за дейностите по поддържането.

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 56: Осигуряване на безопасността и правилното функциониране на центъра за настаняване чрез редовно поддържане.

Показател 56.1: Редовно се извършва оценка на доброто функциониране на жилището и неговото обзавеждане.

- **Допълнителни забележки:** Тези проверки следва да се правят най-малко един път в годината. Контролен списък може да бъде от помощ за извършване на оценката.

Показател 56.2: Непридружените деца имат възможност да докладват за необходимостта от поддържане и поправки.

Показател 56.3: Необходимите поправки и подмени в жилището се извършват бързо и качествено.

- **Допълнителни забележки:** Без да се засяга фактът, че цялостната отговорност за поддържането на жилищния фонд е на органа по приемане, някои задачи по техническото обслужване могат да бъдат изпълнявани от непридружените деца доброволно и на образователен принцип, като се взема предвид възрастта на детето, при постоянно наставление и наблюдение от страна на персонала. Общият надзор е във всички случаи задача на отговорния орган.

9.7 Оборудване и услуги за комуникация

Уводни бележки

Комуникацията има важна роля за непридружените деца през цялото време на процедурата по приемане. Терминът „комуникация“ включва както комуникация относно процесуалния статут на непридружените деца, така и лична комуникация, например с членове на семейството. Важно е, че безпроблемният достъп до комуникация може да допринесе за психичното здраве на децата, тъй като може да помогне за предотвратяване на тревожно състояние поради липса на контакт с членове на семейството и приятели, останали в държавата на произход или на транзит, или поради недостатъчен достъп до комуникация с представителя и с организациите, предоставящи правна помощ или други необходими услуги.

Стандарти и показатели

СТАНДАРТ 57: Осигуряване на безпроблемен достъп на непридружените деца до телефон, за да могат да поддържат контакт със семейството си и да провеждат разговори по процедурни, правни, медицински и образователни въпроси.

Показател 57.1: Достъпът до телефон се предоставя най-малко за контакт със семейството, с представителя и по процедурни, правни, медицински или образователни въпроси.

Показател 57.2: Непридружените деца имат ежедневен достъп до най-малко един телефон на всеки център.

- **Допълнителни забележки:** Броят на телефоните, които следва да се инсталират в сградата, зависи от броя на живеещите в нея деца.

Показател 57.3: Непридружените деца могат да приемат разговори, като се зачита неприкосновеността на личния им живот, т.е. без възможност други непридружени деца да чуят разговора.

СТАНДАРТ 58: Осигуряване на безпроблемен достъп на непридружените деца до интернет.

Показател 58.1: Непридружените деца имат ежедневен и безплатен достъп до интернет в самата сграда поради причини, свързани с обучението и контакта със семейството.

- **Допълнителни забележки:** Достъпът до интернет и неговата продължителност следва да бъдат съобразени с възрастта и се регулират от персонала. Достъпът до интернет в жилището може да се уреди чрез осигуряване на безжична мрежа (WiFi) за непридружени деца със свои собствени комуникационни устройства (напр. смартфони) или чрез предоставяне на достатъчен брой компютри за определен брой хора.

СТАНДАРТ 59: Осигуряване на възможност непридружените деца да зареждат комуникационните си устройства.

Показател 59.1: Има минимум един наличен и достъпен електрически контакт за всяко дете за зареждане на електронни устройства.

- **Допълнителни забележки:** За да се избегнат конфликти при ползването на зарядния блок, във всяко помещение следва да има няколко гнезда.

Добра практика по отношение на улесняване на достъпа до оборудване и услуги за комуникация

Следното се счита за добра практика:

- ✓ предоставяне на възможност непридружените деца да копират или разпечатват безплатно документи за учебни цели, във връзка с процедурата за предоставяне на убежище или по медицински въпроси;
- ✓ улесняване на достъпа до телевизия с канали на поне два езика от най-широко ползваните сред непридружените деца в съответното жилище.

Приложение — Обобщена таблица

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
1. Информация, участие и представителство на непридружени деца	1.1 Информация	1. Гарантиране, че непридружените деца получават съответната информация.	<p>1.1 Информацията трябва да се предоставя в разумен срок, който не надхвърля 15 дни след подаването на молбата за международна закрила, най-малко за предимствата, от които те могат да се ползват, и за задълженията, които трябва да спазват по отношение на условията за приемане.</p> <p>1.2 Информацията следва да се предоставя безплатно.</p> <p>1.3 Предоставената информация следва да отговаря на въпросите на непридруженото дете или неговия представител.</p> <p>1.4 Информацията обхваща всички аспекти на условията на приемане, свързани с непридружени деца, и като минимум правото на приемане, формата на предоставяне на материалните условия на приемане (жилищно настаняване, храна, облекло и помощ за дневни разходи), достъпа до здравеопазване, образование, развлекателни дейности и специфичните разпоредби за кандидатите за международна закрила със специални потребности, ако е приложимо.</p> <p>1.5 Информацията се предоставя в съответствие със специалните потребности и личните обстоятелства на непридружените деца.</p> <p>1.6 Информацията обхваща ролята на персонала, работещ с непридружени деца.</p> <p>1.7 Информацията следва да обяснява задължението за назначаване на представител, който да подпомага непридружените деца по процедурни въпроси и в ежедневието им.</p> <p>1.8 Информацията обхваща основните аспекти на процедурата за международна закрила, вкл. достъпа до процедурата за предоставяне на убежище, наличната правна помощ и начините за достъп до нея, възможностите за издирване на семейството, събирането на семейството, доброволното връщане и обжалването на процедурите, приложими за конкретния случай.</p>
		2. Да се гарантира, че непридружените деца разбират съответната информация.	<p>2.1 Информацията се предоставя по подходящ за децата и възрастта им и съобразен с културата начин.</p> <p>2.2 Информацията трябва да се предоставя систематично по време на процеса и доказателствата за това предоставяне на информация следва да се документират (кога е предоставена информацията, от кого и т.н.).</p> <p>2.3 Устните преводачи и/или посредниците във връзка с езика трябва да бъдат на разположение в приемните центрове, за да се даде възможност за комуникация с непридружените деца на родния им език.</p>

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
1. Информация, участие и представителство на непридружени деца (продължение)	1.2 Участие	3. Гарантиране, че мнението/ възгледите на децата се зачитат и решенията се вземат в зависимост от възрастта и зрелостта им.	<p>3.1 На непридружените деца се предоставят сигурни и приобщаващи възможности да изразяват своите възгледи/мнения и възгледите им се разглеждат в съответствие с възрастта и зрелостта на детето.</p> <p>3.2 Установена е добре оповестена, поверителна и достъпна процедура за вътрешни жалби за непридружени деца в рамките на приемния център.</p> <p>3.3 На непридружените деца се предоставя обратна информация за начина, по който мненията/жалбите им са взети предвид и са довели до действия, поне веднъж месечно.</p>
	1.3 Представителство	4. Да се гарантира назначаването на представител във възможно най-кратък срок, но не по-късно от 15 работни дни след подаването на молбата за международна закрила, и да се даде възможност на представителя да окаже съдействие на непридруженото дете с действия, свързани с правните му задължения.	<p>4.1 Да се гарантира, че представителят може да провери дали условията за настаняване са подходящи за физическото, умственото, духовното, моралното и социалното развитие на детето.</p> <p>4.2 Да се даде възможност на представителя да докладва всички въпроси на персонала по приемането, който предоставя жилище на детето; следва да се осигури участието и консултирането с културни посредници, когато това е уместно.</p> <p>4.3 Да се даде възможност на представителя да предоставя на детето информация относно неговите права и задължения по отношение на настаняването и материалната помощ и във връзка с това да помага на детето да подава жалба, когато е необходимо.</p> <p>4.4 Да се даде възможност на представителя да провери дали детето е информирано относно ролята и отговорностите на персонала и на полагащите грижи лица в центровете за настаняване.</p> <p>4.5 Да се даде възможност на представителя да проверява дали детето има ефективен достъп до образователната система и дали редовно посещава часовете.</p> <p>4.6 Да се даде възможност на представителя да насърчава достъпа на детето до развлекателни дейности, включително до игри и дейности за отдих, подходящи за възрастта, зрелостта и интересите на детето.</p>
		5. Да се гарантира, че правните съветници, лицата, представляващи международни организации и съответните НПО, признати от съответната държава от ЕС+, разполагат с подходящ достъп до структури за приемане с цел подпомагане на непридружените деца.	<p>5.1 Достъпът до посочените по-горе субекти е ограничен единствено по съображения във връзка със сигурността на помещенията и на непридружените деца, при условие че това не налага строги ограничения или не прави достъпа невъзможен.</p> <p>5.2 Посочените по-горе субекти имат възможност да се срещнат и да говорят с непридружените деца при условия, гарантиращи в достатъчна степен неприкосновеността на личния им живот.</p>

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
1. Информация, участие и представителство на непридружени деца (продължение)	1.3 Представителство (продължение)	6. Да се гарантира, че е налице процедура за започване на издирване на членовете на семейството на непридруженото дете възможно най-скоро след пристигането и идентифицирането, при необходимост със съдействието на международни или други съответни организации, като същевременно се защитава висшият интерес на детето.	6.1 Органите по приемане и/или друг отговорен персонал, в това число представителят, започват издирването на семейството въз основа на информацията, предоставена от детето, и в съответствие с висшия интерес на непридруженото дете.
2. Оценка и реагиране на специални потребности и рискове.	2.1 Специални потребности	7. Осигуряване на първоначална процедура за установяване и оценка на специалните потребности на непридружените деца.	7.1 Въведен е стандартизиран механизъм/ процедура за систематично идентифициране и преценяване на специалните потребности на непридружените деца. 7.2 В механизма ясно е посочено кой отговаря за идентифицирането и преценяването на специалните потребности. 7.3 В механизма ясно е посочено как идентифицирането и преценяването на потребностите се регистрират и съобщават на непридруженото дете и на съответните субекти.
		8. Да се гарантира, че механизмът/ процедурата за идентифициране и оценка на специалните потребности се прилага ефективно във възможно най-кратък срок след пристигането.	8.1 Разпределят се достатъчно ресурси за систематично идентифициране и оценка на специалните потребности на всяко непридружено дете. 8.2 Първоначалните идентифициране и оценка на очевидната уязвимост с цел определяне на специалните потребности се извършват в първия ден на пристигането или най-късно в срок от 24 часа. 8.3 Специални потребности, които се проявяват на по-късен етап, подлежат на адекватно идентифициране, преценяване, разглеждане и документиране. 8.4 Когато е уместно, в преценяването на специалните потребности се включват специалисти. 8.5 Канали за комуникация и сътрудничество между органа по приемане и решаващия орган са установени и се използват в рамките на поверителността. 8.6 Идентифицирането и преценяването на специалните потребности се извършват, без това да засяга проверката на нуждата от международна закрила на непридруженото дете.
		9. Осигуряване на своевременно посрещане на идентифицираните специални потребности.	9.1 Вземат се подходящи мерки за посрещане на идентифицираните и оценените специални потребности. Спешността на реагиране ще зависи от установената потребност. 9.2 В случай че са идентифицирани специални потребности, е въведен механизъм за осигуряване на редовното им проследяване.

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
2. Оценка и реагиране на специални потребности и рискове. (продължение)	2.2 Оценка на риска	10. Да се гарантира, че персоналът, който работи с непридружени деца в приемен център, идентифицира рано рисковете за безопасността и благосъстояние на децата.	<p>10.1 Въведена е стандартна оценка на риска, за да се определят рисковете за безопасността на непридружените деца.</p> <p>10.2 Рисковете за безопасността на непридружените деца се оценяват през първата седмица при пристигането им и това се повтаря редовно поне веднъж на всеки 6 месеца.</p> <p>10.3 Рисковете за безопасността се оценяват систематично.</p> <p>10.4 Резултатите от оценката на риска се обсъждат в мултидисциплинарен контекст.</p>
		11. Персоналът по приемане на децата гарантира намаляването на рисковете във връзка с безопасността до абсолютния минимум.	<p>11.1 В рамките на една седмица след пристигането се осигуряват необходимите грижи и подходящ приеман център въз основа на оценката на риска.</p> <p>11.2 При много опасни ситуации органите по приемане предприемат незабавни действия за преодоляване на опасната ситуация.</p> <p>11.3 Приемните центрове разполагат с инструмент за предупреждение и осигуряват системно докладване и незабавна реакция при изчезнали непридружени деца.</p>
		12. Да се гарантира, че на непридружените деца се предоставят знания по въпроса за (де) радикализацията, както и че служителите споделят сигнали, свързани с (потенциалната) радикализация на непридружени деца, с отговорните органи.	<p>12.1 Темата за радикализацията се обсъжда с непридружените деца, когато това е необходимо, от страна на служителите, работещи с непридружени деца.</p> <p>12.2 Приемните центрове разполагат с инструмент за предупреждение, за да съобщават на отговорните лица и органи за сигнали за радикализация.</p>
3. Разпределение		13. При разпределението на непридруженото дете се вземат предвид специфични и обективни причини (например възраст, зрелост и специални потребности), свързани с индивидуалните обстоятелства на непридруженото дете, специфичните грижи, предлагани от приемния център, и видът на центъра, както и възможностите за неинституционализираните форми на грижи.	<p>13.1 Въведен е механизъм за преценка дали има специфични и обективни причини за разпределението на конкретно жилище.</p>

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
3. Разпределение (продължение)		14. Гарантиране на зачитането на единството на семейството в съответствие с принципа за висшия интерес на детето.	<p>14.1 Непридружени деца, които са братя и сестри (в съответствие с определението в член 24, параграф 2 от ПДУП), се настаняват съвместно при изразено от тях съгласие.</p> <p>14.2 Непридружените деца, техните съпрузи и деца могат да бъдат настанени заедно, ако това е в съответствие с висшия интерес на непридруженото дете и в съответствие с приложимото национално право.</p> <p>14.3 Когато е възможно и необходимо, целостта на семейството следва да се спазва по отношение на членовете на семейството в широкия смисъл на думата.</p>
		15. Осигуряване на вземане под внимание на специалните потребности при (пре) разпределение на конкретно жилище за непридруженото дете.	<p>15.1 Разпределението на конкретно жилище за непридружените деца се основава на преценяване на техните специални потребности за приемане.</p> <p>15.2 Има възможност за преместване на непридруженото дете в резултат на установени специални потребности за приемане.</p> <p>15.3 Преместването на непридружени деца следва да бъде ограничено до минимум и да се извършва само когато обслужва висшия интерес на детето, например с цел по-добър достъп до членовете на семейството или до образователни услуги.</p> <p>15.4 Непридружените деца, които навършват пълнолетие, следва да имат право да останат на същото място/в същия район, ако е възможно. Специални мерки следва да се предприемат при преместването на непридружено дете, навършващо пълнолетие, в приеман център за възрастни. Преместването следва да бъде организирано внимателно заедно с приемния център и непридруженото дете.</p>
4. Ежедневни грижи		16. Осигуряване на ежедневни грижи за непридруженото дете в центъра за настаняване (а) или в индивидуално жилище (б).	<p>16.1.а) В центъра за настаняване денонощно има квалифициран персонал по приемане (на деца).</p> <p>16.1.б) На разположение е квалифициран персонал по приемане, когато в центъра за настаняване има непридружено дете, което означава преди и след учебните часове, през почивните дни и училищните ваканции.</p> <p>16.1.в) Ако членовете на персонала, които са на разположение през нощта, не са квалифицирани за приемането на деца, те трябва най-малкото да бъдат обучени в областта на закрилата и правата на детето и да разполагат с необходимата информация относно специфичните обстоятелства, свързани с непридружените деца в центъра за настаняване.</p> <p>16.1.г) Присъствието на непридруженото дете в центъра за настаняване се проследява поне веднъж на ден, за да се гарантира, че детето не се е укрило.</p> <p>ИЛИ</p> <p>16.2.а) Когато непридруженото дете живее в индивидуално жилище, има денонощен контакт с квалифициран персонал по приемането на деца.</p> <p>16.2.б) Персоналът по приемане на децата посещава непридруженото дете, настанено в индивидуално жилище, поне два пъти седмично.</p> <p>16.2.в) Присъствието на непридруженото дете в индивидуално жилище се следи чрез домашни посещения, за да се гарантира, че детето не са е укрило.</p> <p>16.3 Непридруженото дете получава подкрепа в ежедневния живот и дейностите си.</p> <p>16.4 На непридруженото дете се осигуряват домашни учители и помощ за домашната работа.</p>

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
4. Ежедневни грижи (продължение)		17. Ежедневните грижи се организират в съответствие със специфичен метод за грижи за непридружени деца.	<p>17.1 Методът за грижи за непридружени деца е посочен в наръчник, с който целият персонал по приемането на деца, отговарящ за ежедневните грижи в приемния център, е запознат и прилага.</p> <p>17.2 Наръчникът съдържа най-малкото описание на целите на ежедневните грижи и на цикъла на разговор, в рамките на който с детето се обсъждат тези цели, и резултатите по отношение на непридруженото дете, както и последиците за неговите безопасност, бъдещи перспективи, умения и специални потребности.</p> <p>17.3 Персоналът по приемането на децата обсъжда редовно целите на ежедневните грижи и резултатите с представителя и с непридруженото дете.</p>
		18. Непридруженото дете се подготвя за самостоятелност и независим живот в бъдеще.	<p>18.1 Уменията, свързани със самостоятелността, се оценяват редовно.</p> <p>18.2 На непридруженото дете се осигуряват подкрепа и обучение за управлението на домашния бюджет и за отговорното потребление на енергия.</p> <p>18.3 На непридруженото дете се осигуряват подкрепа и обучение във връзка с почистването и прането.</p> <p>18.4 На непридруженото дете се осигуряват подкрепа и обучение във връзка с готварските умения.</p>
		19. Защита и насърчаване на здравето и благосъстоянието на непридруженото дете и повишаване на устойчивостта.	<p>19.1 Психологичното благосъстояние и психичното здраве на непридруженото дете се вземат предвид и се опазват при ежедневните грижи.</p> <p>19.2 Непридруженото дете има достъп до дейности за повишаване на осведомеността относно рисковете от употребата на наркотици и алкохол, в зависимост от възрастта и зрелостта си.</p> <p>19.3 Непридруженото дете има достъп до дейности за повишаване на осведомеността относно сексуалното и репродуктивното здраве и ролите на половете, в зависимост от възрастта и зрелостта си.</p> <p>19.4 На непридруженото дете се предоставят минимална информация и обучение, насочени към укрепване срещу всички форми на психическо, сексуално или друг вид физическо насилие и небрежно отношение.</p>
		20. Подкрепа и проследяване на психичното и социалното развитие на непридруженото дете чрез стандартизиран план за полагане на грижи.	<p>20.1 Ситуацията, потребностите, уменията и перспективите на непридруженото дете се оценяват от персонала по приемане като стандартна част от плана за полагане на грижи за непридруженото дете, с негово участие.</p> <p>20.2 Психичното и социалното развитие на непридруженото дете се наблюдават и обсъждат от съответните лица, полагащи грижи, с различна специализация (мултидисциплинарен подход).</p> <p>20.3 С представителя редовно се обменя информация за психическото и социалното развитие на непридруженото дете.</p> <p>20.4 Когато непридруженото дете бъде преместено в нов приеман център, планът за полагане на грижи се предава преди или не по-късно от деня на преместването при спазване на принципа на поверителност.</p>

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица				
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели	
4. Ежедневни грижи (продължение)		21. Гарантиране на ефективен достъп до развлекателни дейности, включително игри и занимателни дейности, подходящи за непридружените деца.	<p>21.1 Съществува ежедневен достъп до разнообразни развлекателни дейности както на закрито, така и на открито, в зависимост от възрастта и след консултация с непридружените деца.</p> <p>21.2 Развлекателните дейности се организират и наблюдават от персонала по приемане на децата и/или от други отговорни възрастни, които участват в грижите за тях.</p> <p>21.3.а) Непридружени деца до 12 години могат да играят под надзор всеки ден на безопасно място, приспособено за възрастта им; И</p> <p>21.3.б) Редовно се осигурява минимален диапазон от спортни дейности, подходящи за възрастта на непридруженото дете.</p> <p>21.4 Достъпът до интернет и неговата продължителност са подходящи за възрастта и се регулират и контролират от персонала.</p>	
			<p>22. Осигуряване на достатъчно квалифициран персонал за ежедневните грижи за непридружените деца.</p>	<p>22.1 Приемният център трябва да осигури достатъчно квалифициран персонал за полагане на ежедневните грижи за непридружените деца.</p>
			<p>23. Да се гарантира, че персоналот е достатъчно квалифициран.</p>	<p>23.1 Персоналот, който работи с непридружени деца в контекста на приемането, разполага с ясно задание (длъжностна характеристика).</p> <p>23.2 Персоналот, който работи с непридружени деца в контекста на приемането, е квалифициран в съответствие с националните закони и подзаконови актове относно конкретната длъжностна характеристика.</p> <p>23.3 Персоналот, който работи с непридружени деца в контекста на приемането, не трябва да е извършвал престъпления и нарушения, свързани с деца, или престъпления или нарушения, които пораждат сериозни съмнения относно способността му да поема отговорност по отношение на децата.</p>
	<p>24. Да се осигури необходимото и подходящо обучение на персонала.</p>	<p>24.1 Без да се засяга необходимостта от предоставяне на специфично обучение на персонала, работещ с непридружени деца в контекста на приемането, всяко обучение следва да бъде в съответствие с по-широката рамка на Кодекса за поведение, в който се посочват ключовите понятия и принципи, които са в основата на работата в контекста на приемането.</p> <p>24.2 Персоналот, който работи с непридружени деца в контекста на приемането, е бил цялостно и своевременно въведен в тази роля.</p> <p>24.3 Съществува ясна програма за обучение, включваща изискванията за обучение за всяка функционална група, за оценяване, определяне, документирание и разглеждане на специалните потребности за приемане във възможно най-кратък срок и през целия период след приемането.</p> <p>24.4 Обучението се провежда редовно и в зависимост от нуждите на персонала.</p> <p>24.5 Осигуреното обучение включва въпроси, свързани с пола и възрастта, обучение в областта на културата, управление на конфликти, първоначално и специализирано обучение за идентифициране на лица със специални потребности, осведоменост по въпроси, свързани с психичното здраве, разпознаване на признаците на радикализация и идентифициране на жертвите на трафик на хора, както и първа помощ и пожарна безопасност.</p>		

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
5. Персонал (продължение)		25. Да се осигуряват и насърчават ефективно сътрудничество, обмен на информация и осведоменост.	<p>25.1 Установените специални потребности следва да бъдат съобщени на съответните заинтересовани страни, за да се осигурят необходимите гаранции (специални потребности) и подкрепа.</p> <p>25.2 Налице са кампании за редовно сътрудничество, обмен на информация и повишаване на осведомеността и/или алтернативни механизми сред тези, които са в контакт с непридружени деца поради тяхната професия и/или функция, включително социални работници, персонал в сферата на образованието и здравеопазването, служители по регистрацията, устни преводачи, ръководители на центрове, административен/координационен персонал, както и представители.</p> <p>25.3 Представителите са информирани от и информират редовно други съответни участници, работещи с непридружени деца, относно психическото и социалното развитие на непридруженото дете.</p> <p>25.4 Спазват се правилата за поверителност, предвидени в националното и международното право, по отношение на всяка информация, получена от лицата, работещи с непридружени деца в хода на тяхната работа.</p>
		26. Да се осигури подкрепа за персонала, който работи с непридружени деца, в контекста на приемането.	26.1 Налице са различни мерки за помощ при справяне с трудни ситуации, срещани по време на работата по приемането.
		27. Да се осигурят управление, надзор и отчетност чрез редовно — поне веднъж годишно — наблюдение и подходяща подкрепа за персонала.	27.1 Приемният център трябва да осигури механизъм за редовно наблюдение на работата на персонала, за да се гарантират ежедневните грижи за непридружените деца.
6. Медицински грижи		28. Да се осигури достъп до медицински прегледи и оценки на здравословното състояние и да се предотвратяват свързаните със здравето проблеми на ранен етап от процеса на приемане.	<p>28.1 Информация относно правото на здравни услуги, целта и значението на медицинските прегледи, оценките на здравословното състояние и програмите за ваксинация следва да се предостави на непридружените деца непосредствено след пристигането им в приемния център.</p> <p>28.2 Ако непридруженото дете даде съгласие за това, възможно най-скоро след пристигането му в приемния център следва да се извършат медицински преглед и оценка на здравословното му състояние.</p> <p>28.3 Ако програмите за ваксинация не са част от общите задължителни програми за здравеопазване, следва да се осигурят необходимите ваксинации на непридружените деца.</p> <p>28.4 На непридружените деца се осигуряват подходяща за възрастта им и достатъчна информация и услуги в областта на сексуалното и репродуктивното здраве.</p> <p>28.5 На непридружените деца се предоставят контрацептивни средства.</p>

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
6. Медицински грижи (продължение)		29. Да се осигури достъп до необходимите медицински грижи, равни на тези на гражданите на държавата, включително превантивна, психологическа, физическа и психосоциална помощ.	<p>29.1 Непридружените деца имат достъп до всички видове необходими медицински услуги.</p> <p>29.2 Медицинските услуги се предоставят от квалифициран медицински персонал.</p> <p>29.3 Медицинските грижи са достъпни в приемните центрове или в рамките на приемливо разстояние пеша или с обществен транспорт и, ако е необходимо, непридружените деца се придружават от персонал или представител.</p> <p>29.4 Необходимите медицински грижи, включително лекарствата по рецепта, се предоставят безплатно или се компенсират икономически чрез помощта за дневни разходи.</p> <p>29.5 В рамките на приемния център са налице условия за безопасно съхранение и разпределение на предписаните лекарства.</p> <p>29.6 Взети са адекватни мерки за осигуряване на възможност непридружените деца да установят връзка с медицинския персонал.</p> <p>29.7 Взети са мерки за осигуряване на първа помощ при спешни случаи.</p> <p>29.8 На непридружените деца се предоставя достъп до медицинското им досие, без да се засяга националното законодателство.</p> <p>29.9 Специфични мерки са въведени за непридружени деца със специални медицински потребности.</p>
		30. Да се осигури достъп до грижи за психичното здраве, рехабилитационни услуги и квалифицирани консултации за непридружени деца, които страдат от психологически затруднения и/или са станали жертва на някаква форма на злоупотреба, небрежно отношение, експлоатация, мъчения или жестоко, нечовешко и унизително отношение или които са пострадали от въоръжени конфликти, чрез разработване и прилагане на СОП за психично здраве и психосоциална подкрепа (MHPSS).	<p>30.1 На непридружени деца, нуждаещи се от грижи за психичното здраве, рехабилитационни услуги и/или квалифицирани консултации, се предоставят такива услуги с присъствието на клиничен психолог в приемния център или с достъпа до такъв извън центъра.</p> <p>30.2 Квалифициран медицински персонал предоставя услуги в областта на психичното здраве, рехабилитационни услуги и/или квалифицирани консултации.</p>

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица				
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели	
7. Образование — Подготвителни класове и професионално обучение	7.1 Достъп до образователната система и другите форми на образование	31. Да се осигури ефективен достъп до образователната система при условия, сходни с тези за гражданите на съответната държава, и не по-късно от три месеца след датата на подаване на молбата за международна закрила.	<p>31.1 Всички непридружени деца следва да имат достъп до образователната система при условия, сходни с тези за гражданите на съответната държава.</p> <p>31.2 Всички непридружени деца, навършили пълнолетие, следва да могат да продължат средното си образование.</p> <p>31.3 Обучение е достъпно на приемливо разстояние извън центъра или вътре в него и ако е необходимо, детето се придружава от персонал по приемане или от законния представител.</p> <p>31.4 Непридружени деца, които посещават училище или друга форма на обучение, имат възможност да участват в задължителни национални училищни екскурзии.</p>	
		32. Да се гарантира достъп до други форми на образование, когато достъпът до образователната система е временно невъзможен поради специфичните обстоятелства в ДЧ или специфичното положение на непридруженото дете.	<p>32.1 Въведени са специфични мерки, когато образователните услуги се предоставят в центровете за настаняване или на други подходящи места.</p> <p>32.2 Специфични мерки са въведени за кандидати за международна закрила със специални потребности.</p>	
	7.2 Подготвителни класове	33. Осигуряване на достъп до образователната система и участие в нея.	<p>33.1 Всички непридружени деца следва да имат достъп до подготвителни класове в центъра или извън него, включително до езикови курсове, когато това е необходимо, за да се улесни достъпът и участието им в образователната система.</p> <p>33.2 Въведени са вътрешни или външни мерки, включително инфраструктура, учебни програми и обучен персонал, за да се гарантират ефективни подготвителни класове в съответствие с потребностите на децата.</p>	
	7.3 Достъп до професионално обучение	34. Гарантиране на достъпа до професионално обучение, когато се установи, че обучението в общообразователни класове не е във висшия интерес на детето.	<p>34.1 Непридружените деца следва да имат достъп до професионално обучение, независимо дали предишното им образование е признато.</p> <p>34.2 Специфични мерки са въведени за непридружени деца със специални потребности.</p>	
	8. Храна, облекло и предмети от първа необходимост, помощи	8.1 Храна	35. Осигуряване на достъп на непридружените деца до достатъчна и подходяща храна.	<p>35.1 Спазени са стандартите за безопасност на храните.</p> <p>35.2 Сервират се минимум пет хранения дневно, от които поне едно е сготвено и сервирано топло.</p> <p>35.3 При сервиране на храненията следва да се взема предвид дневният график на непридружените деца.</p> <p>35.4 Храненията осигуряват балансирана и разнообразна диета.</p> <p>35.5 На непридружените деца се предоставя информация за състава на храната.</p> <p>35.6 Специфични мерки са въведени за непридружени деца със специален хранителен режим.</p> <p>35.7 Вземат се предвид предпочитаните храни и ограниченията в диетата на специфични групи.</p>
			36. Осигуряване на достъп на непридружените деца до питейна вода 24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата.	<p>36.1 На всяко дете се осигуряват минимум 2,5 литра вода на ден, като се вземат предвид личната физиология и климатът.</p> <p>36.2.a) Инфраструктурата на жилището е подходяща за питейна вода; ИЛИ</p> <p>36.2.б) Питейната вода се раздава при липса на подходяща инфраструктура.</p>

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
8. Храна, облекло и предмети от първа необходимост, помощи (продължение)	8.2 Облекло и други предмети от първа необходимост	37. Осигуряване на достатъчно облекло за непридружените деца.	<p>37.1 Непридружените деца се снабдяват с облекло веднага щом е възможно.</p> <p>37.2 Непридружените деца имат достатъчно бельо за една седмица без необходимост от пране.</p> <p>37.3 Непридружените деца имат поне минимален брой артикули за облекло.</p> <p>37.4 Непридружените деца имат най-малко два чифта обувки.</p> <p>37.5 Ако някой(и) от артикулите облекло е(са) станал(и) неизползваем(и) поради износване или скъсване, има уреден начин за получаване на друг(и) в замяна.</p> <p>37.6 Непридружените деца с бебета или малки деца разполагат с достатъчно дрехи за своите деца за една седмица, без да се налага пране.</p>
		38. Осигуряване на подходящо облекло за непридружените деца.	<p>38.1 Облеклото на непридружените деца е подходящо на размер.</p> <p>38.2 Облеклото е в прилично състояние и е подходящо с оглед на преобладаващите норми в приемащото общество и произхода на децата.</p> <p>38.3 Разполага се с подходящо за сезона облекло.</p> <p>38.4 Осигуряват се достатъчно дрехи, необходими за участие в училищни екскурзии и извънучилищни занимания.</p>
		39. Осигуряване на достъп на непридружените деца до достатъчни и подходящи хигиенни продукти.	<p>39.1 Налице е списък с вида и количеството продукти за лична хигиена, които децата от определена възраст и пол имат право да получават.</p> <p>39.2 Необходимите продукти за лична хигиена се предоставят на детето чрез редовно разпределение в натура на глава или чрез помощ за дневни разходи.</p>
		40. Осигуряване на достъп на непридружените деца до други предмети от първа необходимост	<p>40.1 Предоставени са достатъчно спално бельо и хавлиени кърпи.</p> <p>40.2 Осигурява се прах за пране, ако непридружените деца отговарят за прането на своето облекло.</p> <p>40.3 Специфични мерки са въведени за непридружени деца със специални потребности за приемане.</p>
		41. Осигуряване на записаните в училище непридружени деца на подходящо облекло и учебни пособия, които да им дават възможност да участват пълноценно във всички образователни дейности в училището.	<p>41.1 На непридружените деца, които посещават училище или друга форма на обучение, се предоставя подходящо облекло за училищните дейности.</p> <p>41.2 Непридружените деца, които посещават училище или друга форма на обучение, получават безплатно училищна чанта (раница или друга) и всички учебни пособия, изисквани от училището.</p> <p>41.3 Осигуряват се достатъчно дрехи, необходими за участие в училищни екскурзии и извънучилищни занимания.</p>

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
8. Храна, облекло и други нехранителни стоки и помощи (продължение)	8.3 Помощ за дневни разходи	42. Осигурено предоставяне на достатъчна помощ за дневни разходи.	<p>42.1 Дадено е ясно определение на обхвата на помощта за дневни разходи.</p> <p>42.2 Начинът за изчисляване на дневните разходи е ясно определен.</p> <p>42.3 Осигурява се помощ за дневни разходи на свободно разположение („джобни пари“).</p> <p>42.4 Размерът на помощта за дневни разходи отразява освен това като минимум следните разходи, ако не са осигурени в натура: комуникация и информация, училищни пособия, лична хигиена и грижи за тялото, развлекателни дейности и пътни разходи, когато са във връзка с медицински прегледи и получаване на лекарства, процедурата за предоставяне на убежище и правна помощ, както и образование за децата, записани на училище или в други форми на обучение.</p> <p>42.5 Помощта за дневни разходи се предоставя редовно и не по-малко от един път месечно.</p>
9. Жилищно настаняване	9.1 Местоположение	43. Осигуряване на ефективен географски достъп до съответните услуги, като обществени служби, училище, медицински грижи, социална и правна помощ, магазин за ежедневни нужди, пране и дейности за свободното време.	<p>43.1 Специфични мерки са въведени за деца със специални потребности.</p> <p>43.2.а) Съответните услуги се предоставят при мястото на настаняване; ИЛИ</p> <p>43.2.б) Мястото за настаняване е разположено на приемливо пешеходно разстояние от съответните услуги и наличната инфраструктура е безопасна за вървене пеша; ИЛИ</p> <p>43.2.в) Съответните услуги са достъпни с обществен транспорт и продължителността на пътуване е приемлива; ИЛИ</p> <p>43.2.г) Съответните услуги са достъпни с организиран превоз, предоставен от ДЧ.</p>
	9.2 Инфраструктура	44. Осигуряване на достатъчно пространство в стаята в колективно жилище.	<p>44.1 Минимална площ от 4 м² за едно лице се предоставя за всяко непридружено дете.</p> <p>44.2 За минималното пространство от 4 м² на човек се осигурява минимална височина на стаята от 2,10 м.</p> <p>44.3 В стаята има достатъчно площ, за да се постави по едно легло и един шкаф.</p>
		45. Осигуряване на зачитане на неприкосновеността на личния живот и безопасността на непридружените деца в колективно жилище.	<p>45.1 В една спалня се настаняват не повече от 4 деца.</p> <p>45.2 Отделни стаи има за неженени и неомъжени деца, като не се разрешава достъп на деца от другия пол.</p> <p>45.3 Ограничаването на достъпа следва да бъде осигурено чрез отделни центрове за възрастни.</p> <p>45.4 Предвижда се помещение (във или извън сградата) за лични срещи с представителя, юридическия съветник, социалния работник или с други съответни участници, което е на разположение на децата, когато е необходимо.</p>

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
9. Жилищно настаняване (продължение)	9.2 Инфраструктура (продължение)	46. Осигуряване на достатъчно обзавеждане на жилището.	<p>46.1 Обзавеждането за всяка стая включва като минимум:</p> <p>46.1.1 едно отделно легло; И</p> <p>46.1.2 бюро и един стол на човек, в стаята или в общите части; И</p> <p>46.1.3 един заключващ се шкаф на дете, който е достатъчно голям да побира личните му вещи (като дрехи, пари или документи).</p> <p>46.2 В общите спални шкафът може да се заключва.</p> <p>46.3 Общите/жилищните зони следва да бъдат обзаведени по начин, който носи уют и е подходящ за деца, като включва достатъчен брой маси, столове, дивани и кресла. Следва да има обща дневна.</p> <p>46.4 В центрове за настаняване, където от непридружените деца се очаква да си готвят сами, в кухнята се предоставят всички от изброените съоръжения, като се осигурява достъп до тях:</p> <p>46.4.1 достатъчен хладилен обем за едно лице; И</p> <p>46.4.2 достатъчна площ на лавиците за едно лице; И</p> <p>46.4.3 минимален достъп до готварска печка за едно лице;</p> <p>И</p> <p>46.4.4 минимален брой чинии, чаши, прибори за готвене и прибори за хранене за едно лице.</p> <p>46.5 В центрове, в които се предоставя кухня за приготвяне на храна, на децата се осигурява достъп до обучение по готварство под надзор и в кухнята е осигурено и достъпно следното:</p> <p>46.5.1 достатъчен хладилен обем, фурна/печка и площ на лавиците са осигурени и на разположение</p> <p>46.5.2 достатъчен брой чинии, чаши, готварски принадлежности и прибори за хранене са осигурени и на разположение</p>
		47. Осигуряване на достатъчна, адекватна и функционираща санитарна инфраструктура в жилището.	<p>47.1 Всички деца следва да имат безопасен и ефективен достъп до душ/вана, мивка с топла и студена вода и заключваща се, функционираща тоалетна, която може да бъде отворена от персонала от външната страна.</p> <p>47.2 Най-малко една функционираща и заключваща се тоалетна на осем деца е достъпна 24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата.</p> <p>47.3 Налице е най-малко един функциониращ душ или баня с топла и студена вода на осем деца.</p> <p>47.4 Най-малко една функционираща мивка с топла и студена вода за 10 деца е достъпна 24 часа в денонощието, 7 дни в седмицата.</p> <p>47.5 Ако в банята има повече от един душ, се осигурява визуално отделяне.</p> <p>47.6 Има отделни помещения с тоалетни, мивки и душове за всеки пол (означени визуално и разбираемо), с изключение на малките места за настаняване.</p> <p>47.7 Въведени са мерки, осигуряващи на децата безопасен достъп до центрите и зачитане на личната неприкосновеност на децата по всяко време.</p> <p>47.8 Въведени са мерки, осигуряващи, че дрехите и хавлиените кърпи остават сухи, докато децата вземат душ.</p> <p>47.9 Специфични мерки са въведени за деца със специални потребности.</p>

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
9. Настаняване (продължение)	9.2 Инфраструктура (продължение)	48. Осигуряване на съответствие на жилището с националните и местните разпоредби.	<p>48.1 Жилището е изградено в съответствие с приложимите местни и национални разпоредби.</p> <p>48.2 Жилището се поддържа и използва съгласно съответните местни и национални разпоредби, като се вземат предвид всички потенциални опасности.</p> <p>48.3 Достатъчно естествена светлина и свеж въздух постъпват в стаите и общите/обитаваните зони на жилището, като са осигурени завеси и/или жалузи за затъмняване при необходимост.</p> <p>48.4 Има система за адекватно регулиране на температурата във всички зони на жилището.</p> <p>48.5 Стаите и общите зони са защитени от прекомерен външен шум.</p>
	9.3 Сигурност	49. Да се гарантира, че вътрешната и външната инфраструктура на жилището, предназначено за настаняване на кандидати за международна закрила с намалена подвижност, са съобразени с техните потребности.	<p>49.1 Жилището е разположено:</p> <p>49.1 а) на приземния етаж; ИЛИ</p> <p>49.1 б) има асансьор, приспособен за използване от лица с намалена подвижност; ИЛИ</p> <p>49.1 в) броят на стъпалата не надхвърля определена максимална стойност в зависимост от степента на намалена подвижност.</p> <p>49.2 Външните подстъпи, като пътеки или алеи за превозни средства, имат твърда и равна повърхност.</p> <p>49.3 Входът е така устроен, че дава възможност за достъп на непридружени деца с намалена подвижност.</p> <p>49.4 Вратите и коридорите в жилището са достатъчно широки за използващите инвалидни колички.</p> <p>49.5 Има перила за хващане в стаите и на местата, използвани от деца с намалена подвижност.</p> <p>49.6 Има адаптирана санитарна инфраструктура, като например проходни души, перила за хващане, мивки и тоалетни на подходяща височина за използващи инвалидна количка, както и повърхност на пода в баните и тоалетните, подходяща за инвалидни колички.</p>
	9.3 Сигурност	50. Осигуряване на достатъчни мерки за сигурност.	<p>50.1 Редовно се извършва оценка на риска за жилището и съоръженията, като се вземат предвид външните и вътрешните фактори.</p> <p>50.2 Въведени са адекватни мерки за сигурност въз основа на резултатите от оценката на риска.</p> <p>50.3 Достъпът до помещенията се наблюдава.</p> <p>50.4 За противопожарната безопасност в центъра са взети мерки в съответствие с националното законодателство.</p> <p>50.5 Има възможност за докладване по безопасен начин на отговорния персонал за проблеми със сигурността (напр. кражба, насилие, заплахи, враждебност от външната местна общност).</p> <p>50.6 Телефонните номера за спешни повиквания са изложени на видно място, като за целта е налице телефон.</p> <p>50.7 Мерките за сигурност имат също за цел разкриването и предотвратяването на сексуално и основано на пола насилие.</p> <p>50.8 Специфични мерки са въведени за деца със специални потребности.</p> <p>50.9 Осигурено е защитено и безопасно място за игра на децата.</p>

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
9. Настаняване (продължение)	9.4 Общи зони	51. Осигуряване на достатъчно пространство за хранене на кандидатите.	51.1 Всички деца имат възможността да се хранят на специално определено място.
		52. Осигуряване на достатъчно пространство за свободно време и групови дейности на децата.	52.1 Зона, подходяща за дейности през свободното време, има в жилището или в разположено наблизо публично пространство. 52.2 Когато груповите дейности се организират от ДЧ, се осигурява достатъчно и подходящо пространство, например под формата на отделно помещение. 52.3 Съществува безопасно помещение/ пространство за игра на децата и за участие в дейности на открито в самия център. 52.4.a) Минималният брой развлекателни дейности се намира на приемливо разстояние пеша и това разстояние е безопасно за изминаване; И 52.4.б) В рамките на колективните жилища се осигурява минималният брой развлекателни дейности, подходящи за възрастта на децата; И 52.4.в) Допълнителни дейности могат да бъдат достъпни чрез обществен транспорт или чрез организиран транспорт, предоставен от държавата членка. 52.5.a) Децата до 12 години разполагат с ежедневен достъп до детски площадки и зали за игра, подходящи за възрастта им; И 52.5.б) Децата между 13 и 17 години разполагат с ежеседмичен достъп до спортни съоръжения на закрито и открито.
	9.5 Хигиенизиране	53. Гарантиране, че се поддържа чистотата в личните и в общите зони.	53.1 Центърът за настаняване спазва график за почистване. 53.2 Редовно се проверява чистотата на личните и общите зони на жилището. 53.3 Чистотата се проверява, когато хората се местят в друга стая или в друг център за настаняване. 53.4 Ако децата вземат участие в дейностите по почистване (с възпитателна цел), е важно членовете на персонала да вземат под внимание тяхната възраст и степента им на развитие и да осигурят необходимото равнище на подкрепа. Също така е необходимо те да имат достъп до необходимите продукти и оборудване за почистване, както и до предпазни средства, като ръкавици и маски.
		54. Поддържане на чистота в кухните и санитарните помещения.	54.1 Чистотата на помещенията е в съответствие с местните и националните разпоредби и стандарти. 54.2 Помещенията се почистват поне един път на ден (в центровете за настаняване) или толкова често, колкото е необходимо. 54.3 Редовно се извършва основно почистване на помещенията.
		55. Осигуряване на възможност за децата редовно да перат или да ползват перални услуги.	55.1 Когато спалното бельо се предоставя в натура и се пере от центъра за настаняване, то следва да се изпира поне веднъж на всеки две седмици. 55.2 a) Децата следва да могат да перат поне веднъж седмично (включително кърпи), което може да се извършва независимо или с необходимия надзор. 55.2 б) Ако има на разположение пералня, тя трябва да бъде достъпна в достатъчна степен най-малко пет дни в седмицата (включително събота и неделя).

Оперативни стандарти и показатели относно условията на приемане на непридружени ненавършили пълнолетие лица			
Глава	Подглава	Стандарт	Показатели
9. Настаняване (продължение)	9.6 Поддържане	56. Осигуряване на безопасността и правилното функциониране на центъра за настаняване чрез редовно поддържане.	<p>56.1 Редовно се извършва оценка на доброто функциониране на жилището и неговото обзавеждане.</p> <p>56.2 Кандидатите за международна закрила имат възможност да докладват за необходимостта от поддържане и поправки.</p> <p>56.3 Необходимите поправки и подмени в жилището се извършват бързо и качествено.</p>
	9.7 Оборудване и услуги за комуникация	57. Осигуряване на безпроблемен достъп на децата до телефон, за да могат да поддържат контакт със семейството си и да провеждат разговори по процедурни, правни, медицински и образователни въпроси.	<p>57.1 Достъпът до телефон се предоставя най-малко за контакт със семейството, с представителя и по процедурни, правни, медицински или образователни въпроси.</p> <p>57.2 Децата имат ежедневен достъп до най-малко един телефон на всеки център.</p> <p>57.3 Децата могат да приемат разговори, като се зачита неприкосновеността на личния им живот, т.е. без възможност други деца да чуят разговора.</p>
		58. Осигуряване на безпроблемен достъп на децата до интернет.	58.1 Децата имат ежедневен и безплатен достъп до интернет в самата сграда поради причини, свързани с обучението и контакта със семейството.
		59. Осигуряване на възможност децата да зареждат комуникационните си устройства.	59.1 Има минимум един наличен и достъпен електрически контакт за всяко дете за зареждане на електронни устройства.

За контакт с представители на ЕС

Лично

В целия Европейския съюз съществуват стотици информационни центрове „Europe Direct“. Адресът на най-близкия до Вас център ще намерите на уебсайта https://europa.eu/european-union/contact_bg

По телефона или по електронна поща

Europe Direct е служба, която отговаря на въпроси за Европейския съюз. Можете да се свържете с тази служба:

- чрез безплатния телефонен номер 00 800 6 7 8 9 10 11 (някои оператори може да таксуват обаждането),
- или стационарен телефонен номер +32 22999696, или
- по електронна поща чрез формуляра на разположение на адрес https://europa.eu/european-union/contact_bg.

За да намерите информация за ЕС

Онлайн

Информация за Европейския съюз на всички официални езици на ЕС е на разположение на уебсайта Europa на адрес https://europa.eu/european-union/index_bg.

Публикации на ЕС

Можете да изтеглите или да поръчате безплатни и платени публикации на адрес <https://publications.europa.eu/bg/publications>. Редица безплатни публикации може да бъдат получени от службата Europe Direct или от Вашия местен информационен център (вж. https://europa.eu/european-union/contact_bg).

Право на ЕС и документи по темата

За достъп до правна информация от ЕС, включително цялото право на ЕС от 1952 г. насам на всички официални езици, посетете уебсайта EUR-Lex на адрес <http://eur-lex.europa.eu>.

Свободно достъпни данни от ЕС

Порталът на ЕС за свободно достъпни данни (<http://data.europa.eu/euodp/bg>) предоставя достъп до набори от данни от ЕС. Данните могат да бъдат изтеглени и използвани повторно безплатно, както за търговски, така и за нетърговски цели.

■ Служба за публикации
на Европейския съюз